

Terveet Tilat 2028: Kulttuurirakennus- ten nykytila

SELVITYS

Opetus- ja kulttuuriministeriö

FCG Finnish Consulting Group Oy

18.6.2024

Sisällys

Lyhenteet ja käsitteet

Tiivistelmä

1	Johdanto	1
1.1	Selvityksen rakenne	1
1.2	Kulttuurirakennukset rakennusluokituksessa	2
2	Kulttuurirakennusten tilastollinen selvitys	3
2.1	Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennukset Suomessa	3
2.2	Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten ikä	6
2.3	Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten laajuudet	9
2.4	Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten omistaminen	11
3	Kulttuurirakennukset (rakennusluokka 071)	14
3.1	Kulttuurirakennusten (071) rakentaminen	15
3.2	Kulttuurirakennusten (071) laajuudet	20
4	Seura- ja kerhorakennukset (072)	22
5	Kulttuurirakennusten suunnittelua ohjaava lainsäädäntö, määräykset ja ohjeet	26
5.1	Laki kuntien kulttuuritoiminnasta	26
5.2	Opetus- ja kulttuuriministeriön investointiavustukset	27
5.3	Maankäyttö- ja rakennuslaki, MRL	27
5.4	Muu rakentamista koskeva lainsäädäntö	28
5.5	Muita suunnittelun tukena olevia ohjeita ja määräyksiä	30
5.6	Rakennustietosäätiön RT-ohjekortit suunnittelun tukena	31
5.7	Kulttuurirakennukset peruskorjauksen kohteena	32
5.8	Säädösten ja ohjeiden ohjausvaikutus ja mahdolliset säädösmuutos- ja ohjaustarpeet	32
6	Yhteenvedo tutkimuksista ja opinnäytteistä	34
6.1	Kulttuurirakennukset opinnäytteissä	34
6.2	Muut julkaisut	35
6.2.1	Rakennushistorialliset selvitykset	35
6.2.2	OKM kulttuurirakennuksiin liittyvät julkaisut	36
6.3	Lopuksi	36

7	Asiantuntijahaastattelut ja kysely.....	37
7.1	Kyselyt.....	37
7.2	Haastattelut	37
7.3	Kulttuurirakennusten nykytila.....	38
7.4	Kulttuurirakennusten peruskorjaustarpeet	41
7.5	Kulttuurirakennusten rakentamistarpeet ja arvioita tulevaisuudesta	45
7.6	Kulttuurirakennusten suunnitteluun ja rakentamiseen liittyvin ohjeistuksen kehittämistarpeet...50	
7.7	Käyttäjien osallistaminen kulttuurirakennusten rakentamishankkeissa	50
7.8	Kestävän kehityksen huomioiminen rakennushankkeissa	51
8	Yhteenveto ja johtopäätökset	54
8.1	Lähtöaineiston tarkastelu	54
8.2	Kulttuurirakennusten määrällinen ja laadullinen tarkastelu	57
8.3	Määräysten ja ohjeiden tarkastelu.....	58
8.4	Tutkimukset ja opinnäytteet.....	59
8.5	Keskeiset havainnot kyselyistä ja haastatteluista	60
8.6	Lopuksi.....	61
8.7	Jatkotoimenpiteet	62

Kuvat

Kuva 1 Kulttuurirakennukset ja seura- ja kerhorakennukset maakunnittain (Tilastokeskus 2021)	4
Kuva 2 Rakennetun ympäristön tilastossa olevien kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten määrät ja määrät suhteutettuna maakunnan asukasmääriin ja väestötiheydellä painotettuihin asukasmääriin vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)	5
Kuva 3 Rakennetun ympäristön tilastoissa olevien kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten keskimääräinen ikä maakunnittain vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021).....	7
Kuva 4 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennukset valmistumisvuosikymmenen mukaan vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)	8
Kuva 5 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten keskimääräinen ja mediaanikerrosala (kem ²) maakunnittain tarkasteltuna vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021).....	9
Kuva 6 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten kokonaiskerrosala (kem ²) maakunnittain tarkasteltuna vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)	10
Kuva 7 Pääkäyttötarkoitukseltaan kulttuuri- seura- ja kerhorakennusten lukumäärät ja suhteelliset osuudet omistajan mukaan vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021).....	11
Kuva 8 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennukset luokiteltuna omistajalajin ja maakunnan mukaan vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021).....	13

Kuva 9 Rakennetun ympäristön tilastossa mukana olevien Rakennusluokan 071 Kulttuurirakennusten määrät ja määrät suhteutettuna maakunnan asukasmääriin sekä väestötiheydellä painotettuihin asukasmääriin vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)	14
Kuva 10 Kaikki kulttuurirakennukset (071) ja rakennusluokan 0710 teatterit, musiikki- ja kongressitalot valmistumisvuosikymmenen mukaan (Tilastokeskus 2021)	16
Kuva 11 Elokvateatterit maakunnan mukaan (Filmikamari 2023)	17
Kuva 12 Kaikki kulttuurirakennukset (071) ja rakennusluokan 0712 kirjasto- ja arkistorakennukset valmistumisvuosikymmenen mukaan (Tilastokeskus 2021)	18
Kuva 13 Kaikki kulttuurirakennukset (071) ja rakennusluokan 0713 museot ja taidegalleriat valmistumisvuosikymmenen mukaan (Tilastokeskus 2021)	19
Kuva 14 Kaikki kulttuurirakennukset (071) ja rakennusluokan 0714 näyttely- ja messuhallit valmistumisvuosikymmenen mukaan (Tilastokeskus 2021)	19
Kuva 15 Kulttuurirakennusten (071) keskimääräinen ja mediaanikerrosala (kem ²) jaoteltuna maakunnittain (Tilastokeskus 2021)	20
Kuva 16 Kulttuurirakennusten kokonaiskerrosala (kem ²) maakunnittain tarkasteltuna vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)	21
Kuva 17 Rakennetun ympäristön tilastossa olevien Rakennusluokan 072 seura- ja kerhorakennusten määrät ja määrät suhteutettuna maakunnan asukasmääriin ja väestötiheydellä painotettuihin asukasmääriin vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)	22
Kuva 18 Seura- ja kerhorakennukset valmistumisvuosikymmenen mukaan (Tilastokeskus 2021)	23
Kuva 19 Seura- ja kerhorakennusten keskimääräinen ja mediaanikerrosala (kem ²) maakunnittain (Tilastokeskus 2021)	24
Kuva 20 Seura- ja kerhorakennusten kokonaiskerrosala (kem ²) maakunnittain tarkasteltuna vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)	25
Kuva 21 Vastaaajien ilmoittamien kulttuurirakennusten omistajuuden jakautuminen kulttuurirakennuksittain (n=75).....	39
Kuva 22 Kysymyksen ”Kuinka suuri osuus kunnan omistamista tai hallinnoimista kulttuurirakennuksista on alun perin suunniteltu kulttuuritoiminnan käyttöön?” vastaukset luokiteltuina vastaajan kunnan kuntakoon mukaan	40
Kuva 23 Kysymyksen ”Sijaitseeko kuntanne kulttuuri- ja kokoontumistiloja käyttötarkoitukseltaan muiden rakennusten yhteydessä?” vastaukset luokiteltuna vastaajan kunnan kuntakoon mukaan	40
Kuva 24 Kysymyksen ”Arvioikaa, miten hyvin kuntanne kulttuurirakennukset soveltuvat eri toimintoihin” vastaukset luokiteltuna eri näkökulmien mukaan.....	41
Kuva 25 Kysymyksen ”Arvioikaa yleisellä tasolla omistamienne kulttuurirakennusten peruskorjaustarpeita” kuntiin kohdennetun kyselyn vastaukset luokiteltuina kuntakoon mukaan	42
Kuva 26 Kysymyksen ”Arvioikaa yleisellä tasolla omistamienne kulttuuritilojen peruskorjaustarpeita” kuntiin kohdennetun kyselyn vastaukset luokiteltuina kuntakoon mukaan	44
Kuva 27 Yksityisten kulttuuritoimijoiden kyselyyn vastanneiden (n=58) arviot heidän käytössään olevien kulttuurirakennusten peruskorjaustarpeita.....	45
Kuva 28 Onko kuntanne suunnitelmissa toteuttaa jokin kulttuurirakennuksen merkittävä laajennus tai uudisrakennus seuraavan 10 vuoden aikana?	46
Kuva 29 Yksityisten kulttuuritoimijoiden vastausten jakautuminen kysymykseen ”Onko suunnitelmisianne toteuttaa jokin kulttuurirakennuksen merkittävä laajennus tai uudisrakennus seuraavan 10 vuoden aikana?”	47
Kuva 30 Kuntakyselyyn (n=74) ja yksityisten kulttuuritoimijoiden kyselyyn (n=57) vastanneiden vastausten jakautuminen kysymykseen ”Onko organisaationne suunnitelmissa hankkia kulttuuritoiminnalle tiloja muuten kuin rakentamalla laajennus tai uudisrakennus?”	48

Kuva 31 Kuntakyselyn kysymykseen ”Onko omistuksessanne tyhjiä tai käytöstä poistettuja kulttuurirakennuksia?” vastausten jakautuminen kuntakoon mukaan.....	49
Kuva 32 Mitkä seuraavista asioista on otettu huomioon kulttuurirakennuksen peruskorjaus- tai rakentamishankkeessanne? (n=60)	53

Liitteet

Liite 1 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten väestöön suhteutetun määrän (rakennuksia 1000 asukasta kohden) muutos vuoteen 2040 mennessä Tilastokeskuksen vuoden 2021 väestöennusteen perusteella (Tilastokeskus 2021)	65
Liite 2 Nostoja kulttuuritoimintaan liittyvästä lainsäädännöstä	66
Liite 3 Yhteenvedo tutkimuksista, selvityksistä ja opinnäytetöistä.....	68
Liite 4 Selvityksessä haastatellut henkilöt.....	70

Lyhenteet ja käsitteet

OKM = Opetus- ja kulttuuriministeriö

Vastaa Suomen koulutus-, tiede-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan kehittämisestä sekä kansainvälisestä yhteistyöstä. Ministeriön toimialaan kuuluvat varhaiskasvatus, koulutus, opintotuki, tiede, taide ja kulttuuri, tekijänoikeus, liikunta, nuorisotyö, kirjastot ja kirkollisasiat.

Pääkäyttötarkoitus

Rakennusluokituksessa talonrakennukset luokitellaan niiden pääasiallisen käyttötarkoituksen, eli rakennuksessa harjoitettavan toiminnan vaatimien tilojen mukaan. Rakennuksen (toimitilan) sijoittaminen luokituksen tiettyyn luokkaan määräytyy pääasiassa sen perusteella, mihin käyttötarkoitukseen suurinta osaa rakennuksen kokonaisalasta tai rakennusoikeudellisesta kerrosalasta käytetään. (Tilastokeskus 2018).

Rakennusluokitus

Rakennusluokitus on tarkoitettu rakennusten luokitteluun niiden käyttötarkoituksen mukaan. Luokitusta voidaan käyttää myös toimitilaluokituksena. Luokitus on tarkoitettu vain talorakennusten luokitteluun.

07 Kokoontumisrakennukset

Rakennusluokkaan 07 Kokoontumisrakennukset ovat rakennuksia, jotka on tarkoitettu yleisölle tai jäsenistölle suunnattujen esitysten, juhlien, näyttelyjen, kilpailujen tai muiden tilaisuuksien järjestämiseen tai liikunnan mahdollistamiseen. Kokoontumisrakennuksia ovat kulttuurirakennukset (071), seura- ja kerhorakennukset (072), uskonnollisten yhteisöjen rakennukset (073), urheilu- ja liikuntarakennukset (074) sekä muut kokoontumisrakennukset (074). Tässä selvityksessä keskitytään tarkastelemaan kulttuurirakennuksia (071) ja soveltuvin osin tilastotarkastelussa seura- ja kerhorakennuksia (072).

Kulttuurikeskus tai kulttuuritalo

Rakennusluokitus ei tunne kulttuurikeskuksen tai -talon käsitettä. Yleensä kulttuurikeskuksen tai -talon käsite on paikkakuntasidonnainen ja rakennus voi sisältää yhden tai useamman toiminnan tiloja. Rakennusta voidaan arkikielessä kutsua kulttuurin monitoimitaloksi.

Korjausrakentamiseen liittyviä käsitteitä

- *peruskorjaus* on korjausrakentamista, jossa rakennelma korjataan yhtä hyväksi kuin se oli uutena,
- *perusparannus* pyrkii ylittämään rakennelman aiemman laatutason ja tekemään toiminnallisuuden entistä paremmaksi,
- *uudistaminen* modernisoi esimerkiksi tilajakoa, rakennusosia tai laitteistoja,
- *lisärakentaminen* laajentaa pinta-alaa rakennuksen tai rakennelman sisä- tai ulkopuolelle tehtävin uusin rakentein,

18.6.2024

- *konservointi* pyrkii säilyttämään olemassa olevaa rakennustekniikkaa,
- *entisöiminen* eli restaurointi pyrkii palauttamaan entisiä arvoja tai rakennustapoja eli säilyttämään tai palauttamaan esimerkiksi rakennuksen arkkitehtuuria, ja
- *rekonstruointi* on uuden kopion rakentamista hävinneestä rakennelmasta säilyneiden jäänteiden tai asiakirjojen perusteella. ([Korjausrakentaminen – Wikipedia 2024](#))

Hyötyala (hym²)

Hyötyala-käsitettä käytetään rakennushankkeissa, joissa tilantarve hankesuunnitelmassa kirjataan tilaohjelmana. Hyötyala kuvaa tilaohjelmaan kuuluvien tilojen laajuutta. Hyötyala lasketaan huonealoina. Hyötyalaan lasketaan kaikki tilaohjelmaan kuuluvat tilat. Tilaohjelman ja hyötyalan ulkopuolelle jäävät yleensä rakennuksen sisäistä liikennettä palvelevat tilat, kuten käytävät, portaat, porrashuoneet, tuuli-kaapit, aulat, sekä teknisiä järjestelmiä palvelevat tilat, kuten lämpökeskus, ilmanvaihtokonehuone (RT 12-11055).

Kerrosala (kem²)

Rakennuksen bruttoala on kerrostasalojen summa (RT 12-11055).

Bruttoala (brm²)

Bruttoala kuvaa koko rakennuksen laajuutta. Bruttoala lasketaan rakennuksen kaikkien kerrostasojen kerrostasalojen summana (RT 12-11055).

Korjausvelka

Korjausvelka tarkoittaa rakennuksessa olevaa korjausvajetta. Korjausvelan määrä kertoo, kuinka paljon rakennuksen korjaamiseen olisi pitänyt investoida, jotta rakennus olisi hyvässä kunnossa.

Tiivistelmä

Opetus- ja kulttuuriministeriön Terveet tilat 2028-ohjelman **Joustavat, muunneltavat, monikäyttöiset ja turvalliset tilat** -toimenpiteeseen kuuluva kulttuurirakennusten nykytilaselvitys tarkasteli kulttuuri-käytössä olevia tiloja ja rakennuksia, rakennusten suunnittelua koskevia määräyksiä ja ohjeita sekä omistajien ja asiantuntijoiden näkemyksiä kulttuurirakennusten ja -tilojen nykytilasta ja kehittämistarpeista.

Tehtävä toteutettiin 1) laatimalla katsaus kulttuurirakennuksista tilastoaineiston pohjalta, 2) kartoittamalla kulttuuritilojen ja -rakennusten suunnittelua koskevaa lainsäädäntöä ja ohjeita, 3) kokoamalla esimerkkejä vuoden 2010 jälkeen laadituista opinnäytetöistä ja tutkimuksista sekä 4) toteuttamalla omistajille suunnatut kyselyt ja asiantuntijahaastatteluja kulttuurirakennusten kehittämistarpeista.

Rakennetun ympäristön tilastossa oli 2 133 kulttuurirakennukseksi luokiteltua rakennusta. Rakennukset jakautuvat alaluokittain (0710) teatterit, musiikki- ja kongressitalot, 149 rakennusta (7 %), (0711) elokuvateatterit, 49 rakennusta (2,3 %), (0712) kirjastot ja arkistot, 558 rakennusta (26,1 %), (0713) museot ja taidegalleriat, 1 175 rakennusta (55 %) ja (0714) näyttely- ja messuhallit, 202 rakennusta (9,5 %). Seura- ja kerhorakennuksia (rakennusluokka 072) oli yhteensä 3 425 rakennusta.

Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksia rakennettiin eniten 1920-luvulla, lähes tuhat rakennusta vuosikymmenen aikana. Merkittävä osa kulttuurirakennuksista on rakennettu vuoden 1980 jälkeen. Yksistään 1980-luvulla kulttuurirakennuksia rakennettiin noin 400. Kaikissa Manner-Suomen maakunnista löytyi kaikkia kulttuurirakennuksia. Eniten kulttuurirakennuksia oli Uudenmaan maakunnassa.

Eri kulttuurialoja koskevassa lainsäädännössä ei ole säädetty kulttuurirakennuksista ja vain vähän tilojen laadusta, määrästä tai ominaisuuksista tai ylipäätään, että mitään tiloja tulisi olla. Poikkeuksen muodostaa kirjastolaki, jossa säädetään tarkoituksenmukaisista tiloista ja museolainsäädäntö, jossa viitataan esineiden ja muun aineiston säilyttämiseen ja asettamiseen näytteille. Kulttuurirakennusten ja -tilojen suunnittelua koskevaa erillistä lainsäädäntöä ei ole. Kulttuurirakennusten ja -tilojen rakentamisessa noudatetaan yleisiä rakentamiseen liittyviä määräyksiä ja ohjeita. Erikseen voidaan todeta kokoontumisrakennuksia koskeva erillissäätely.

Kulttuurirakennuksiin kohdistuvaa akateemista tutkimusta ei viime vuosina ole tehty juuri lainkaan. Opinnäytetasoisia tutkimuksia on, mutta usein kulttuurirakennus luo viitekehyksen, eikä ole varsinainen tutkimuskohde. Poikkeuksia ovat kirjastoihin kohdistuneet opinnäytteet ja erilaisten kulttuurirakennusten arkkitehtikilpailutyöt.

Kyselyyn vastanneista yli 20 000 asukkaan kunnissa asuvien vastaajien vastauksissa esitettiin melko suuri tai merkittävä kulttuurirakennusten peruskorjaustarve tulevan 10 vuoden kuluessa. Rakennushankkeissa sosiaalinen ja ekologinen kestävyys korostuivat. Hankerahoituksen riittämättömyys tunnistettiin.

Kansallinen kulttuurirakennuksia koskeva ajantasainen tietovaranto puuttuu. Jatkotoimenpiteiksi esitetään tilastoinnin puutteiden korjaamista ja tilastoitavan tiedon täydentämistä, rakennuksiin kohdistuvien tutkimusten lisäämistä, suunnittelua ohjaavan ohjeistuksen kehittämistä, monikäyttöisyyden lisäämistä, väestörakenteen ja uusien käyttäjien vaikutusten ennakoimista sekä mitä vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen tarkoittaa kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksille.

18.6.2024

1 Johdanto

Opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttama Kulttuurirakennusten nykytilaselvitys on osa Valtioneuvoston Terveet tilat 2028 –toimenpideohjelmaa. Selvitys kuuluu ”Kohti kokonaisvaltaista hyvinvoinnin edistämistä ja käyttäjien huomioon ottamista julkisissa rakennuksissa” kokonaisuuteen. Valtioneuvoston kanslian johtamassa hankkeessa ministeriöllä on omat ohjelmaan liittyvät vastuualueensa ja sovitut toimenpiteet.

Terveet tilat 2028 –ohjelman tavoitteena on tervehdyttää julkiset rakennukset ja tehostaa sisäilmasta oireilevien hoitoa ja kuntoutusta. Kymmenvuotisen ohjelmakauden aikana vakiinnutetaan kiinteistönhoitoon toimintatapa, jossa rakennusten kunto, sopivuus käyttötarkoitukseensa ja käyttäjien kokemukset tarkistetaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteuttaa vuosina 2023–2024 Terveet tilat 2028-ohjelman Joustavat, muunneltavat, monikäyttöiset ja turvalliset tilat -toimenpiteeseen kuuluvan kulttuurirakennusten nykytilaselvityksen. Selvitys koskee kulttuurikäytössä olevia tiloja ja rakennuksia ja kulttuurikäytössä olevia rakennuksia, kuten seura- ja kerhorakennuksia.

Selvityksen tavoitteena on luoda kokonaiskuva kulttuurikäytössä olevista rakennuksista, kulttuurirakennusten suunnittelua ja ylläpitoa koskevista määräyksistä ja ohjeista sekä kartoittaa asiantuntijoiden käsitykset kulttuurirakennusten ja -tilojen sekä niiden rakentamisen kehittämistarpeista.

1.1 Selvityksen rakenne

Selvitys muodostuu neljästä pääteemasta. Työn ensimmäinen osa muodostuu kulttuurirakennusten tilastollisesta tarkastelusta. Tarkastelu kohdistui kulttuurikäytössä oleviin tiloihin ja rakennuksiin. Kulttuurirakennuksista kartoitettiin rakennusten määrät, valmistumisvuodet, viimeisimmän peruskorjauksen ajankohta, rakennusten käyttötarkoitukset, omistajat ja laajuustiedot.

Tilastollinen tarkastelu perustui Tilastokeskuksen Rakennettu ympäristö -palvelun vuoden 2021 aineistoon. Analyysien laadinnassa hyödynnettiin FCG:n vuosina 2022–2024 laadittuja väestöä koskevia tilastotietokantoja.

Toisena tehtävänä oli kulttuurirakennusten suunnittelua ja ylläpitoa koskevien määräysten ja ohjeiden tarkastelu ja asiantuntija-arvion tuottaminen määräysten ja ohjeiden suunnittelun ohjausvaikutuksesta.

Kolmas työvaihe kohdistui kulttuurirakennuksia (071) koskeviin tutkimuksiin ja opinnäytteisiin.

Neljäs teema muodostui asiantuntijoille suunnatusta kyselyistä ja haastatteluista. Kyselyjen ja haastattelun tarkoituksena oli tuottaa tilastollista tarkastelua täydentävää määrällistä ja laadullista tietoa kulttuurirakennusten ja -tilojen rakentamisen nykytilasta, rakentamis- ja peruskorjauksen tarpeista, tilojen soveltumisesta yhdenvertaiseen käyttöön, ylläpitokustannuksista, kulttuurirakentamista koskevan lainsäädännön ja ohjeistuksen sekä avustusjärjestelmän kehittämistarpeista, kestävä kehityksen ja väestökehityksen huomioimisesta ja käyttäjien osallistamisesta hankkeissa sekä hankintatavoista.

18.6.2024

1.2 Kulttuurirakennukset rakennusluokituksessa

Suomessa rakennukset luokitellaan Tilastokeskuksen ylläpitämään rakennustilastoon rakennuksen pääasiallisen käyttötarkoituksen mukaan. Pääkäyttötarkoitus muodostuu sen mukaan, mihin toimintaan suurinta osaa rakennuksen kokonaisalasta käytetään. Pääkäyttötarkoitus määritellään ja ilmoitetaan kunnan järjestelmään rakennuslupahakemuksen rakennushankeilmoituksessa.

Päärakennusluokkia on 15. Päärakennusluokan 07 Kokoontumisrakennukset ovat rakennuksia, jotka ovat tarkoitettu yleisölle tai jäsenistölle suunnattujen esitysten, juhlien, näyttelyjen, kilpailujen tai muiden tilaisuuksien järjestämiseen tai liikunnan mahdollistamiseen. Kokoontumisrakennuksia ovat kulttuurirakennukset (071), seura- ja kerhorakennukset (072), uskonnollisten yhteisöjen rakennukset (073), urheilu- ja liikuntarakennukset (074) sekä muut kokoontumisrakennukset (075). Tässä selvityksessä tarkastellaan pääluokan 07 Kokoontumisrakennuksia ja sen alaluokkaan 071 kuuluvia kulttuurirakennuksia ja 072 kuuluvia seura- ja kerhorakennuksia. Selvityksen pääpaino on alaluokassa 071 kulttuurirakennukset.

071 Kulttuurirakennukset ovat kokoontumisrakennuksia, joissa järjestetään erilaisia kulttuuriin liittyviä esityksiä ja tapahtumia, säilytetään ja lainataan tallenteita sekä säilytetään tai pidetään näytteillä erilaisia kokoelmia. 071 Kulttuurirakennukset jakautuvat viiteen alaluokkaan:

0710 Teatterit, musiikki- ja kongressitalot:

- Kulttuurirakennuksia, joissa järjestetään teatteri-, ooppera- ja konserttiesityksiä sekä kongresseja.

0711 Elokvateatterit:

- Kulttuurirakennuksia, joissa esitetään elokuvia ja suoria tai tallennettuja videoesityksiä erilaisista tapahtumista.

0712 Kirjastot ja arkistot:

- Kulttuurirakennuksia, joissa säilytetään pääsääntöisesti erilaisia tallenteita ja joista niitä voidaan lainata.

0713 Museot ja taidegalleriat:

- Kulttuurirakennuksia, joissa säilytetään yleisön nähtävänä kulttuuri- tai luonnonhistoriallisia, taide- tai muita kokoelmia tai joissa esitellään ja myydään taidetta.

0714 Näyttely- ja messuhallit:

- Yksikerroksisia, lähes yhtenäistä hallimaista tilaa sisältäviä kulttuurirakennuksia, joissa järjestetään näyttelyjä, messuja ja muita sen kaltaisia tapahtumia. (Tilastokeskus 2018)

18.6.2024

Tilastokeskuksen aineistossa pääkäyttötarkoitukseltaan 072 Seura- ja kerhorakennukset -luokassa ovat seurain-, kerho-, nuoriso-, ylioppilas- ja osakuntatalot, seurarakennukset, työväentalot ja henkilökunnan tauko-/sosiaalitarakennukset.

2 Kulttuurirakennusten tilastollinen selvitys

Työn ensimmäinen vaihe muodostui kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten tilastollisesta tarkastelusta. Tarkastelu kohdennettiin kulttuurikäytössä oleviin tiloihin ja rakennuksiin, pois lukien uskonnollisten yhteisöjen rakennukset.

Monilla paikkakunnilla seura- ja kerhorakennukset toimivat paikallisena kulttuurirakennuksena. Tämän takia tässä luvussa tarkastellaan sekä kulttuurirakennuksia (071) että seura- ja kerhorakennuksia (072) yhdessä ja erikseen. Kulttuurirakennuksia (071) tarkastellaan lisäksi tarkemmin alaluokittain 0710 teatterit, musiikki- ja kongressitalot, 0711 elokuvateatterit, 0712 kirjastot ja arkistot, 0713 museot ja taidegalleriat sekä 0714 näyttely- ja messuhallit.

Kulttuurirakennuksista kartoitettiin rakennusten määrät, valmistumisvuodet, viimeisimmän peruskorjauksen ajankohta, rakennusten käyttötarkoitukset, rakennusten omistajatahot, laajuustiedot ja rakennustavat sekä kulttuurirakennusinvestoinnit vuonna 2022.

Tilastollisen tarkastelun lähtöaineistona käytettiin Tilastokeskuksen Rakennettu ympäristö -palvelun lähtötietoja. Opetus- ja kulttuuriministeriö toimitti Tilastokeskukselta saamansa raaka-aineiston konsultille syksyllä 2023. Aineiston täydentämispyyntöä jälkeen käytössä oli myös osa julkisomisteisten rakennusten peruskorjaustiedoista.

Analyyseissa käytetyt väestömäärätiedot pohjaavat Tilastokeskuksen vuoden 2021 väestötilastoihin. Väestötilastojen jatkotyöstämisestä on vastannut FCG Finnish Consulting Group Oy.

2.1 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennukset Suomessa

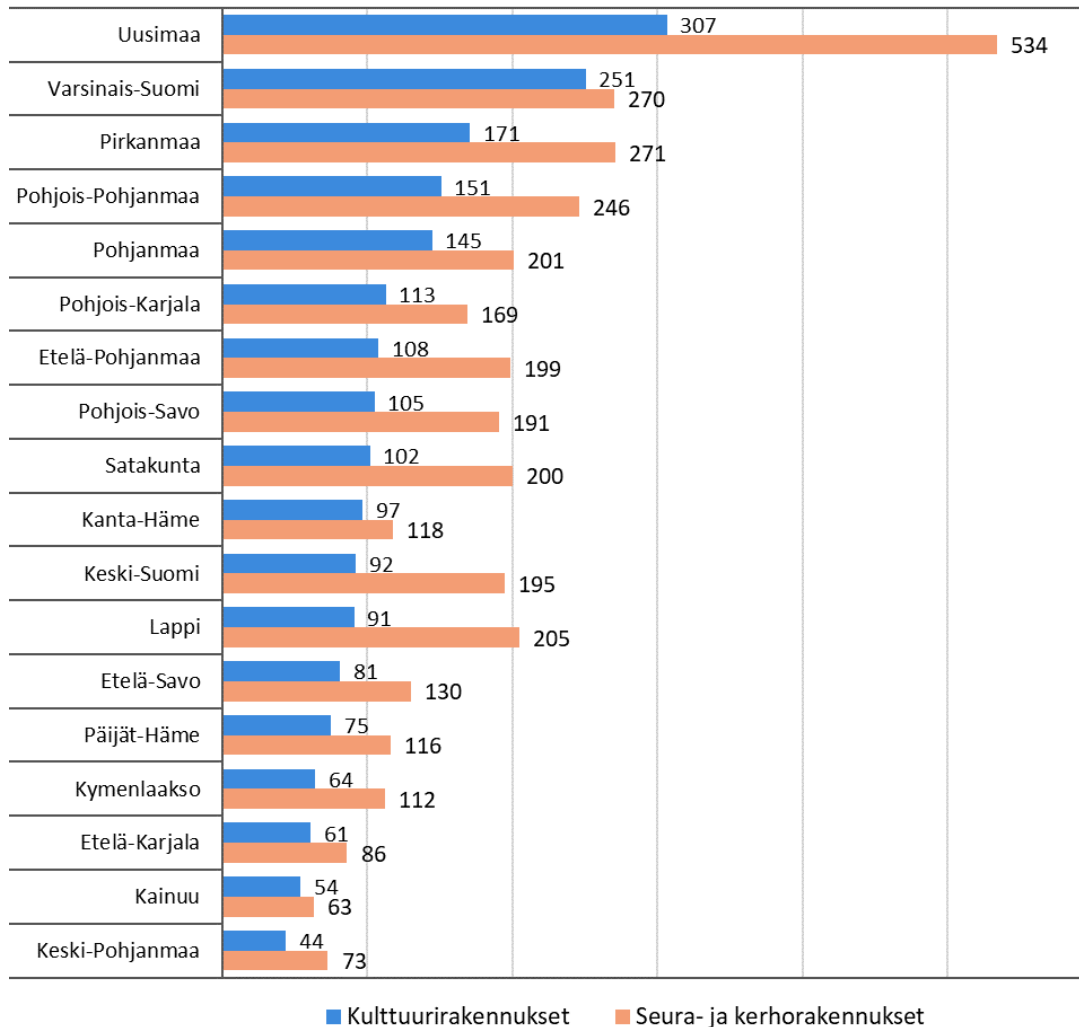
Kulttuuri- seura- ja kerhorakennuksia koskeva tilastollinen tarkastelu perustuu Tilastokeskuksen Rakennettu ympäristö -palvelun vuoden 2021 tietoihin. Aineiston analysoinnin aikana tilaston kattavuudessa, tietojen oikeellisuudessa ja ajantasaisuudessa havaittiin puutteita, kuten kokonaan tilastosta puuttuvia rakennuksia, virheellisiä rakennusvuosia tai laajuustietoja. Analyysi on tehty käytettävissä olleen tilastoaineiston pohjalta eikä kuntia tai valtiota (Senaatti) ole pyydetty tarkistamaan tai täydentämään omien tietojensa oikeellisuutta.

Tilastokeskuksen Rakennetun ympäristön vuoden 2021 tilastossa oli 2133 rakennusluokkaan 071 kuuluvaa kulttuurirakennusta ja 3425 rakennusluokkaan 072 kuuluvaa seura- ja kerhorakennusta. Tilastoaineiston **ulkopuolelle jäävät siten lukuisat** liikerakennusten, toimistorakennusten ja opetusrakennusten yhteyteen rakennetut kirjastot, museot ja teatterit eri puolelta Suomea. **Rakennusten** tarkempi tarkastelu perustuu näihin määrällisiin lähtötietoihin. Tulee myös huomata, että aineisto ei sisällä niitä

18.6.2024

kulttuuri-, seura ja kerhokäytössä olevia tiloja, jotka sijaitsevat **pääkäyttötarkoitukseltaan muun** rakennusluokan rakennuksessa.

Kuvaan 1. on koottu tiedot Rakennetun ympäristön tilastossa olevista kulttuurirakennuksista ja seura- ja kerhorakennuksista maakunnittain. Kulttuurirakennuksia on yhteensä 2133 kappaletta ja seura- ja kerhorakennuksia 3425 kappaletta.

Kuva 1 Kulttuurirakennukset ja seura- ja kerhorakennukset maakunnittain (Tilastokeskus 2021)

Eniten kulttuuri-, seura ja kerhorakennuksia on tilastoitu Uudenmaan maakuntaan, 841 kappaletta. Vähiten vastaavia rakennuksia löytyy Keski-Pohjanmaan ja Kainuun maakunnista, joissa molemmissa on 117 kulttuuri-, seura- ja kerhorakennukseksi luokiteltua rakennusta.

Kuvasta 1 voi havaita, että kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten määrä on läheisesti sidoksissa maakunnan kaupunkien määrään ja maakunnan pinta-alaan. Monessa pinta-alaltaan pienessä maakunnassa

18.6.2024

on vähän kaupunkeja ja siten myös kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksien määrä jää keskimääräistä vähäisemmäksi. Maakunnissa, joiden maakuntakeskukset ovat keskisuuria kaupunkeja, kuten Kokkola ja Kajaani, jää kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksia määrä myös suurempien kaupunkien maakuntia vähäisemmäksi.

Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksia on eniten niissä maakunnissa, joiden keskukset ovat suuria kaupunkeja. Pääkaupunkiseutu, Tampere, Turku ja Oulu ovat suurimpia kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten keskittymiä ja maakunnittain vertailtuna Uudenmaan maakunnassa on kolmen suuren kaupungin ansiosta suurin määrä kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksia.

	0	100	200	300	400	500	600	700	800	900	Per 1000 as.	Per 1000 as.*
Uusimaa	841										0,5	1,0
Varsinais-Suomi	521										1,1	1,0
Pirkanmaa	442										0,8	0,7
Pohjois-Pohjanmaa	397										1,0	0,6
Pohjanmaa	346										2,0	1,5
Etelä-Pohjanmaa	307										1,6	1,1
Satakunta	302										1,4	1,1
Lappi	296										1,7	1,0
Pohjois-Savo	296										1,2	0,8
Keski-Suomi	287										1,1	0,7
Pohjois-Karjala	282										1,7	1,1
Kanta-Häme	215										1,3	1,0
Etelä-Savo	211										1,6	1,0
Päijät-Häme	191										0,9	0,8
Kymenlaakso	176										1,1	0,9
Etelä-Karjala	147										1,2	0,9
Kainuu	117										1,7	1,0
Keski-Pohjanmaa	117										1,7	1,1

Kuva 2 Rakennetun ympäristön tilastossa olevien kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten määrät ja määrät suhteutettuna maakunnan asukasmääriin ja väestötiheydellä painotettuihin asukasmääriin vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)

Kuvassa 1. on tarkasteltu kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten jakautumista maakunnittain suhteessa väestöön kahdella eri tavalla. Pylväät kuvastavat maakunnan kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten kokonaismäärää. Vasemmanpuoleisessa sarakkeessa tarkastelu suoritetaan suhteuttamalla rakennusten

$$\left((0,7 * \frac{\text{rakennusten määrä}}{\text{väestö}}) + (0,3 * \frac{\text{rakennusten määrä}}{\text{väestö}} * z) \right) * 1000$$

* z=normeerattu väestötiheys

18.6.2024

määrä tuhatta (1 000) asukasta kohden. Oikeanpuoleisessa sarakkeessa rakennusten määrän tarkastelussa rakennusten määrää suhteessa asukkaisiin on painotettu kertoimella 0,7. Kertoimella 0,3 on painotettu rakennusten määrää suhteessa asukkaisiin laskelmassa, jossa huomioidaan maakunnan väestötiheyden normitettu arvo.

Asukas pohjaisessa tarkastelussa Uudenmaan maakunnassa on suhteellisesti vähiten kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksia tuhatta asukasta (0,5 rakennusta/1000 asukasta) kohden, kun taas Pohjanmaan maakunnassa näitä rakennuksia on eniten (2 rakennusta/1000 asukasta). Asukas pohjaisessa laskelmassa korostuvat vähäväkiset maakunnat, kuten Kainuu ja Lappi.

Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten kattavuuden tarkastelu asukas pohjaisesti antaa osittain puutteellisen kuvan rakennusten hyödynnettävyydestä suhteessa potentiaalisiin käyttäjiin, vrt. maakunnan väestömäärä. Tämän takia laskelmaan on lisätty väestötiheydellä painotettu lisäosa, millä pyritään antamaan parempi käsitys kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten tosiasiallisesta saavutettavuudesta ja potentiaalisten käyttäjien määrästä. Näin tarkasteltuna Uudenmaan maakunnassa on 1,0 kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusta tuhatta asukasta kohden ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa 0,6 rakennusta tuhatta asukasta kohden.

Jälkimmäisessäkin tavassa tarkastella on omat puutteensa. Väestötiheyden painottaminen laskee hieman pinta-alaltaan suurten maakuntien tulosta; koska väestötiheys mittarina ei ota huomioon väestön keskittymistä maakuntakeskuksiin ja muihin kaupunkeihin. Tämän takia esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan maakunnan kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten suhteellinen määrä näyttää hieman vähäisemmältä kuin se todellisuudessa on.

Tilastokeskuksen vuoden 2021 väestöennusteen perusteella voidaan luoda karkea arvio, kuinka kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten nykyinen määrä suhteutuu ennustettuihin väestömuutoksiin (LIITE 1.). Niissä maakunnissa, joiden väestömäärän ennustetaan vähenevän, vastaavasti kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten määrä suhteutettuna asukasmäärään kasvaa (esimerkiksi Kainuun maakunta). Maakunnan supistuvan väestömäärän takia rakennusten suhteellinen osuus pysynee näissä maakunnissa lähes samana, vaikka elinkaarensa lopussa olevia kulttuuri-, seura ja kerhorakennuksia ei enää tulevaisuudessa peruskorjattaisi tai korvattaisi uudella rakennuksella.

Uudenmaan, Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan maakunnissa väestöennuste on positiivinen. Mikäli näissä maakunnissa halutaan vastata kasvaviin palvelutarpeisiin, tulee näissä maakunnissa lisätä kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten määrää.

2.2 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten ikä

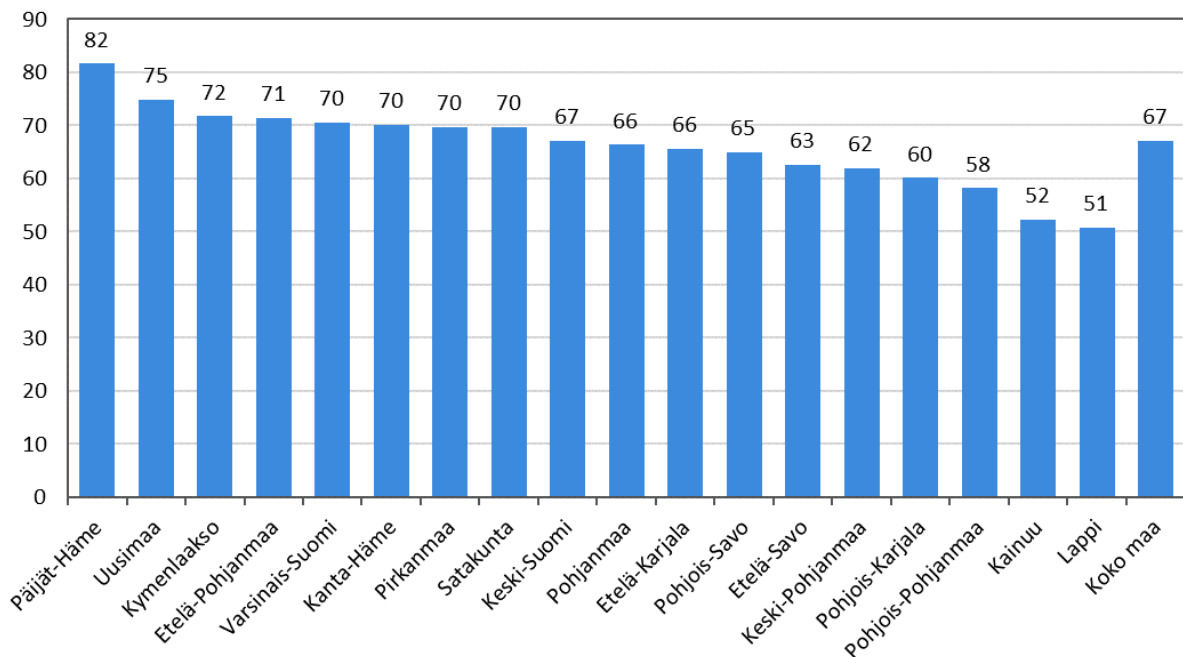
Tilastokeskuksen Rakennetun ympäristön tilaston mukaan tilastossa olevien kulttuuri-, seura ja kerhorakennusten keskimääräinen ikä noin 67 vuotta (kuva 3). Tilastoa ei voi tältä osin pitää luotettavana, sillä sen mukaan Suomessa ei olisi 288 vuotta vanhempia kulttuuri-, seura- ja kerho käytössä olevia rakennuksia.

18.6.2024

Rakennetun ympäristön tilastossa kahdentoista vanhimman kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksen rakennusvuodeksi on merkitty vuosi 1735. Tilastossa ei ole tätä vanhempia rakennuksia.

Vuonna 1735 rakennettujen rakennusten joukossa on mukana mm. valtion tai valtion liikelaitoksen omistama Turussa sijaitseva 15 000 kerrosalan rakennus, joka on luokiteltu rakennusluokkaan 0713 Museo ja taidegalleria. Kyseessä on oletettavasti Turun linna, joka Senaatti.fi -sivujen mukaan on valmistunut vuonna 1280. Samassa tilastossa on Savonlinnassa sijaitseva 9 600 kerrosalan museo ja taidegalleriarakennus, jonka rakentamisvuodeksi on merkitty 1975. Kansallismuseon nettisivujen mukaan tuolloin valmistui viimeisin laajamittainen restaurointi Olavinlinnan 500-vuotisjuhlaan.

Käytettävissä olevan aineiston perusteella maakunnittaisessa vertailussa vanhin rakennuskanta löytyy Päijät-Hämeestä ja Uudeltamaalta. Nuorin kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten rakennuskanta on Kainuun ja Lapin maakunnissa, joissa rakennusten keskimääräinen ikä vain vähän päälle 50 vuotta.

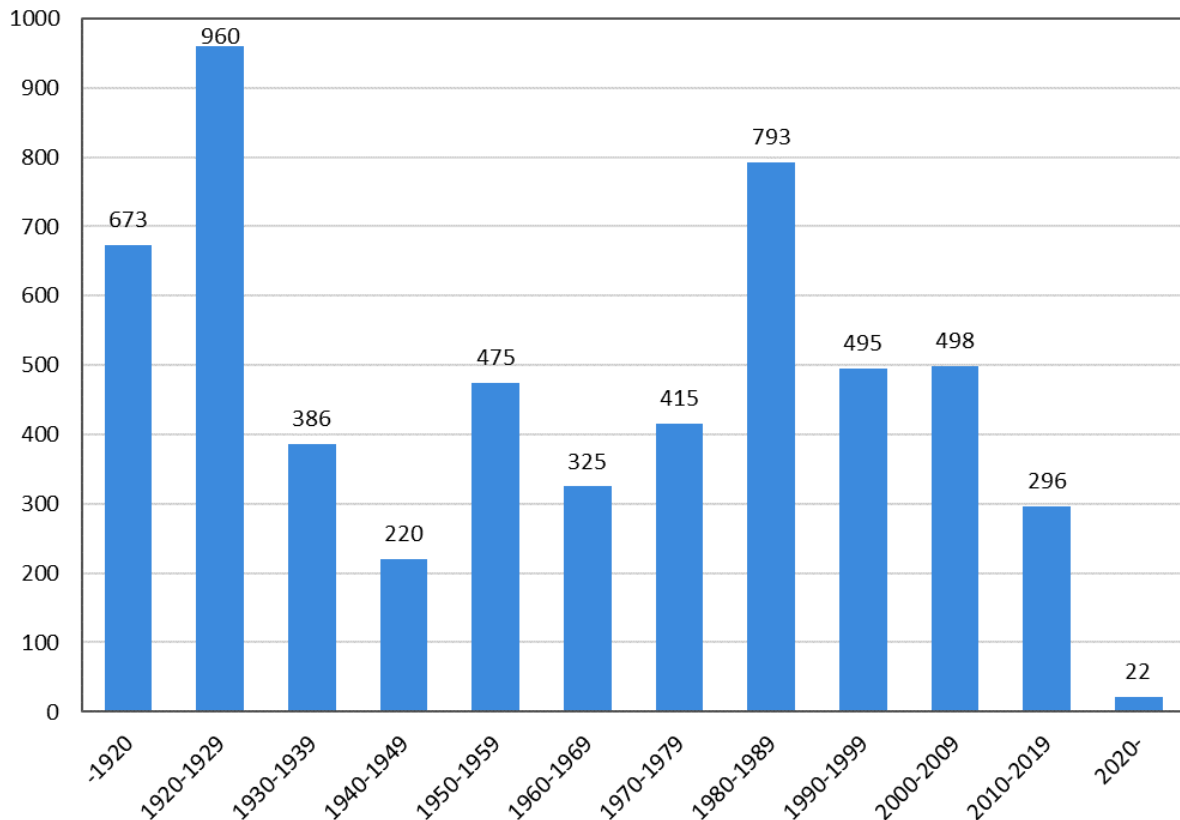

Kuva 3 Rakennetun ympäristön tilastoissa olevien kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten keskimääräinen ikä maakunnittain vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)

Tilaston mukaan varsin moni tilastoiduista kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksista on peräisin itsenäistymisen jälkeiseltä vuosikymmeneltä, 1920-luvulta (kuva 4.). Sata vuotta sitten rakennettuja rakennuksia on 17 % (960 kpl) kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksista. Rakennukset jakautuvat siten, että 300 rakennusta on varsinaisia kulttuurirakennuksia (rakennusluokka 071) ja 660 rakennusta kuuluu seura- ja kerhorakennusten rakennusluokkaan (072).

18.6.2024

Toinen merkittävä ajankohta, jolloin rakennettiin huomattava määrä kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksia, ajoittuu hyvinvointivaltion rakentamisen ja kulttuuripalveluiden lainsäädännön ja kehittämisen vahvoihin vuosiin 1980-luvulle. Noin 14 % nykyisistä kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksista on tuolta ajalta. Kulttuurirakennusten rakennusluokitukseen kuuluvia rakennuksia rakennettiin määrällisesti eniten, yli 400 rakennusta kyseisen vuosikymmenen aikana.

Kuva 4 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennukset valmistumisvuosikymmenen mukaan vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)

Tultaessa 2000-luvulle kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten rakentaminen on hiipunut ja 2010-luvulla uudisrakennusten määrä jäi alle kolmen sadan. Vertailun vuoksi vain 1940-luvulla kulttuurirakennuksia rakennettiin vähemmän kuin 2010-luvulla. Erityisesti seura- ja kerhorakennusten osuus väheni merkittävästi.

Kulttuuri- ja seura- ja kerhorakennuksista on tilastoaineiston perusteella peruskorjattu vain harva. 1086 julkisessa omistuksessa olevasta kulttuurirakennuksesta on tilastoaineistossa peruskorjattuja 61 eli noin 6 %. Seura- ja kerhorakennuksista noin 5 %. Alhaiset peruskorjausmäärät voivat johtua puutteellisesta tilastoinnista. Peruskorjatut rakennukset ovat lähinnä ennen vuotta 1950 valmistuneita rakennuksia.

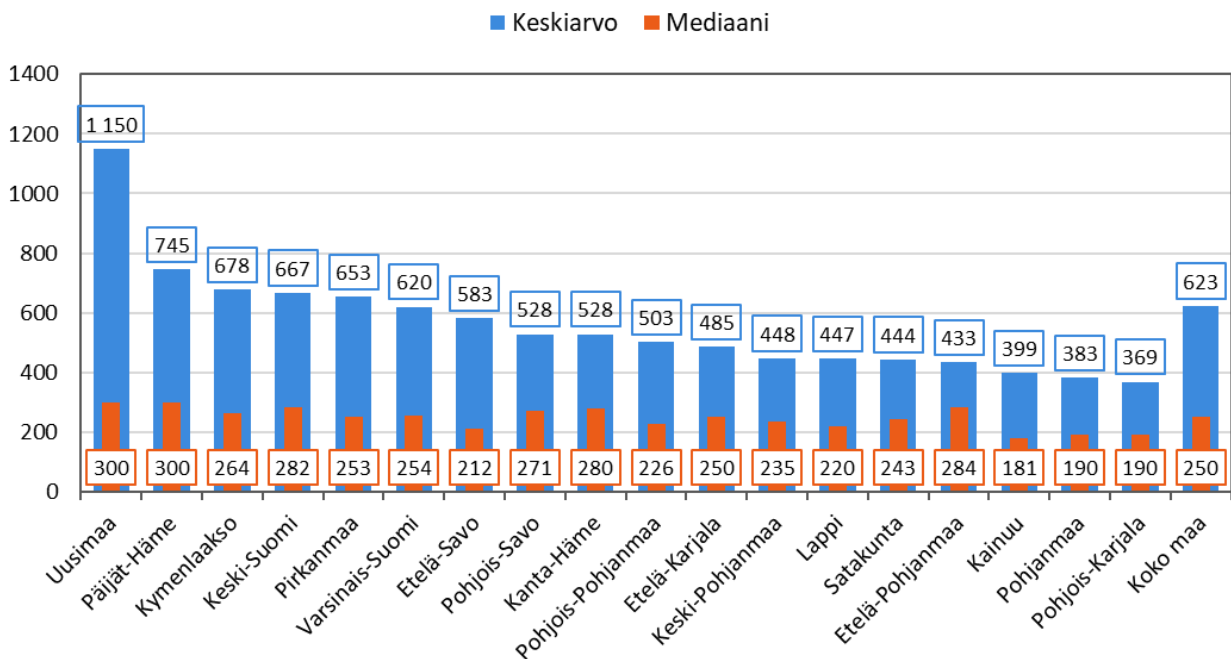

18.6.2024

Mikäli tilastointi peruskorjattujen rakennusten määrästä pitää paikkansa, Suomessa olisi tällä hetkellä satoja peruskorjaamattomia kulttuuri- ja seura- ja kerhorakennuksia, jotka ovat valmistuneet ennen vuotta 1950. 1980-luvulla rakennettiin paljon kulttuuri- ja seura- ja kerhorakennuksia, ja näistä rakennuksista moni alkaa 2020-luvun loppuun mennessä edellyttää peruskorjauksia.

2.3 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten laajuudet

Vuoden 2021 rakennetun ympäristön tilastoissa olevien kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten keskimääräinen koko oli 623 kem². Kulttuurirakennusten eli esim. kirjastojen ja museoiden keskimääräinen kerrosala on noin tuhat (1 000) m², kun taas seura- ja kerhorakennusten keskimääräinen koko on noin 370 m² (kuva 5). Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten kerrosalan mediaani on huomattavasti keskimääräistä kerrosalaa pienempi, ja maakuntien väliset erot ovat selkeästi pienempiä. Koko maan tasolla kerrosaltaan mediaani rakennus on 250 kem².

Kuva 5 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten keskimääräinen ja mediaanikerrosala (kem²) maakunnittain tarkasteltuna vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)

Uudenmaan maakunnassa rakennusten keskimääräinen laajuus (kerrosala) on selkeästi muita maakuntia suurempi (1 150 kem²). Maakunnan rakennusten laajuus on lähes kaksinkertainen verrattuna koko maan kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten keskimääräiseen kokoon. Maakunnassa sijaitsee paljon kansallisia kulttuurirakennuksia (esim. kansallismuseo, Ateneum, kansallisooppera) ja seura- ja kerhorakennusten luokkaan kuuluvia osakuntarakennuksia, jotka nostavat keskiarvoa. Toisaalta maakunnan

18.6.2024

kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten mediaani ei poikkea merkittävästi muiden suurten kaupunkien maakunnista, joka kertoo, että maakunnassa on myös paljon pienempiä rakennuksia. Kainuun, Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan maakuntien kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten keskimääräinen kerrosala jäi alle 400 neliön.

Kuvassa 5 huomio kiinnittyy Kymenlaakson kohtuullisen suureen rakennusten keskimääräiseen laajuuteen. Selittävänä tekijänä voi olla maakunnan kolme kaupunkia, elinkeinorakenteen peruja lukuisat seurarakennukset, työväentalot ja henkilökunnan tauko-/sosiaalityötilarakennukset sekä mm. Kotkassa sijaitseva poikkeuksellisen suuri meriaiheinen museo ja maakuntamuseo samassa rakennuksessa, Merikeskus Vellamossa.²

Erot kerrosalojen mediaaneissa eivät maakuntien välillä ole erityisen suuria. Tämä johtuu siitä, että kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten suuri enemmistö on maakunnasta riippumatta verrattain pieniä rakennuksia.

		Per 1000 as.
Uusimaa	922685	532
Varsinais-Suomi	308342	635
Pirkanmaa	277060	520
Pohjois-Pohjanmaa	191112	459
Keski-Suomi	180219	662
Pohjois-Savo	154281	623
Päijät-Häme	136398	667
Satakunta	130881	616
Etelä-Pohjanmaa	129601	679
Lappi	127420	725
Pohjanmaa	120229	682
Etelä-Savo	116530	893
Kymenlaakso	114562	718
Kanta-Häme	108771	642
Pohjois-Karjala	101787	626
Etelä-Karjala	65957	526
Keski-Pohjanmaa	49239	726
Kainuu	46238	656

Kuva 6 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten kokonaiskerrosala (kem²) maakunnittain tarkasteltuna vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)

² Merikeskus Vellamon on 14 600 neliön kokonaisuus, jossa toimivat Suomen merimuseo (valtakunnallinen vastuuseo), Kymenlaakson museo, monitoimitila Ruuma, museolaivoja, museokauppa Plootu ja ravintola Laakonki.

18.6.2024

2.4 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten omistaminen

Terveet tilat 2028 –ohjelman tavoitteena on tervehdyttää **julkiset rakennukset** ja tehostaa sisäilmasta oireilevien hoitoa ja kuntoutusta. Tilastokeskuksen Rakennetun ympäristön tilaston mukaan Manner-Suomen kunnissa kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksista vain reilu neljännes (28 %) rakennuksista on julkisomisteinen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että 5 558 kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksista keskimäärin kolmella rakennuksella neljästä (3 979 rakennusta) on joku muu omistaja kuin valtio tai kunta (kuva 7). Julkisomisteisia kulttuuri-, seura ja kerhorakennuksia tilastossa on 1 579.

Tässä kohtaa on hyvä huomioida, että tämän selvityksen tarkastelu kohdistuu pääkäyttötarkoituksen mukaan luokiteltuihin rakennuksiin ja luokittelun ulkopuolelle jäävät ne kulttuurikäytössä olevat tilat, jotka sijaitsevat jonkin muun pääkäyttötarkoituksen rakennuksessa. Kuvassa 7. rakennukset ovat luokiteltu 071 kulttuurirakennuksiin kuuluvien alaluokkien mukaan pääkäyttötarkoituksensa mukaan. Eri kulttuuritoimintoja ja tiloja sijaitsee myös muiden pääkäyttötarkoituksen rakennuksissa. Esimerkiksi kuvassa 7. elokuvateattereita on 49 kappaletta. Tämä tarkoittaa, että vajaan 200 elokuvateatterista 49 sijaitsee omassa rakennuksessa, jonka pääkäyttötarkoitus on elokuvien esittäminen.

Tulee huomata, että rakennusluokituksessa ei ole kulttuurikeskus käsitteellä olevaa kulttuurirakennusta. Kulttuurikeskukset luokitellaan rakennusluokituksessa sen kulttuuritoiminnan mukaan, mikä muodostaa rakennuksen pääkäyttötarkoituksen. Siksi taulukossa ei ole kulttuuritalon tai -keskuksen alaluokkaa. Ne sisältyvät muihin alaluokkiin sen mukaan, mitä kulttuuritoimintaa rakennuksissa pääsääntöisesti harjoitetaan.

Pääkäyttötarkoituksen mukainen rakennus*	■ Julkinen omistaja ■ Muu omistaja		Yhteensä		
	Julkinen omistaja	Muu omistaja	Yhteensä	Julkinen omistaja	Muu omistaja
Teatterit, musiikki- ja kongressitalot	45 %	55 %	149	67	82
Elokuvateatterit	16 %	84 %	49	8	41
Kirjastot ja arkistot	70 %	30 %	558	392	166
Museot ja taidegalleriat	47 %	53 %	1175	558	617
Näyttely- ja messuhallit	30 %	70 %	202	61	141
Seura- ja kerhorakennukset	14 %	86 %	3425	493	2932
Kaikki kulttuuri- seura- ja kerhorakennukset	28 %	72 %	5558	1579	3979

*Esimerkiksi kirjastoista ja elokuvateattereista suuri osa jää tilastoinnin ulkopuolelle, sillä ne sijaitsevat usein muun pääkäyttötarkoituksen rakennuksen yhteydessä.

Kuva 7 Pääkäyttötarkoitukseltaan kulttuuri- seura- ja kerhorakennusten lukumäärät ja suhteelliset osuudet omistajan mukaan vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)

18.6.2024

Eri rakennusluokkaan kuuluvien kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten omistamiset poikkeavat toistaan merkittävästi. Kirjastot ja arkistot ovat yleisimmin julkisomisteisia, peräti 70 %:lla rakennuksista on julkinen omistaja. Seura- ja kerhorakennuksista vain 14 %:a on julkisomisteisia.

Enemmistä kulttuurirakennuksista on muun kuin julkisen tahon omistuksissa. Museoista ja taidegallerioista sekä teatteri-, musiikki- ja kongressitaloista lähes puolet ovat julkisessa omistuksessa, mutta käänteisesti tarkasteltuna reilusti yli puolet näistä rakennuksista on jonkin muun kuin kunnan tai valtion omistuksessa. Noin 50 elokuvateatterirakennuksista kahdeksan (16 %) on julkisomisteisia.

Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten omistamisesta ja rakennusten sijainnista ei voida vetää maantieteellisiä johtopäätöksiä. Kainuun maakunnassa miltei 40 % kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksista on julkisomisteisia ja sama tilanne on myös Varsinais-Suomen maakunnassa (kuva 8). Uudenmaan maakunnassa ja Pohjois-Pohjanmaalla molemmissa noin kolmanneksella rakennuksista on julkinen omistaja.

Pohjanmaan maakunnassa yksityisiä omistajia on eniten, peräti 85 prosenttia rakennuksista on muun kuin julkisen omistajan omistama. Samoin Lapin maakunnassa yksityinen omistus on poikkeuksellisen korkeaa (81 %).

Kuvassa 8. ovat tarkastelussa sekä kulttuurirakennukset että seura- ja kerhorakennukset. 5585 rakennuksesta seura- ja kerhorakennusten osuus (3 425 rakennusta) on lähes 61 prosenttia. Kulttuurirakennusten rakennusluokkaan kuuluvia rakennuksia on hieman päälle 2 100 kappaletta.

18.6.2024

	■ Julkinen omistaja ■ Muu omistaja		Yhteensä	Julkinen omistaja	Muu omistaja
Kainuu	39 %	61 %	117	46	71
Varsinais-Suomi	38 %	62 %	521	197	324
Uusimaa	34 %	66 %	841	286	555
Pohjois-Pohjanmaa	33 %	67 %	397	130	267
Pirkanmaa	31 %	69 %	442	135	307
Etelä-Karjala	30 %	70 %	147	44	103
Kanta-Häme	30 %	70 %	215	64	151
Pohjois-Savo	29 %	71 %	296	87	209
Etelä-Savo	28 %	72 %	211	60	151
Kymenlaakso	27 %	73 %	176	48	128
Keski-Pohjanmaa	26 %	74 %	117	31	86
Satakunta	26 %	74 %	302	78	224
Etelä-Pohjanmaa	25 %	75 %	307	77	230
Pohjois-Karjala	25 %	75 %	282	70	212
Keski-Suomi	24 %	76 %	287	69	218
Päijät-Häme	21 %	79 %	191	41	150
Lappi	19 %	81 %	296	55	241
Pohjanmaa	15 %	85 %	346	51	295
Koko maa	28 %	72 %	5558	1579	3979

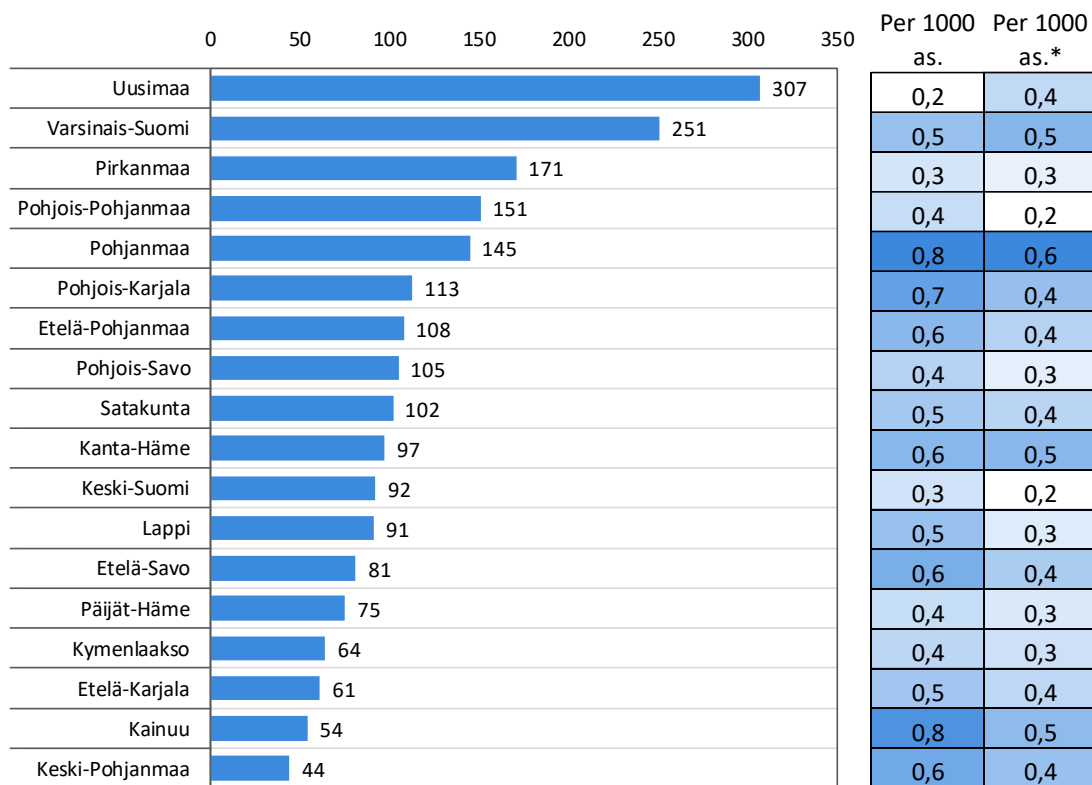
Kuva 8 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennukset luokiteltuna omistajalajin ja maakunnan mukaan vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)

18.6.2024

3 Kulttuurirakennukset (rakennusluokka 071)

Kulttuurirakennukset (071) ovat kokoontumisrakennuksia, joissa järjestetään erilaisia kulttuuriin liittyviä esityksiä ja tapahtumia, säilytetään ja lainataan tallenteita sekä säilytetään tai pidetään näytteillä erilaisia kokoelmia. Kulttuurirakennukseksi luokiteltuja rakennuksia Rakennetun ympäristön tilastossa oli yhteensä 2 133 kappaletta. Kulttuurirakennukset jakautuvat viiteen alaluokkaan seuraavasti:

- 0710 Teatterit, musiikki- ja kongressitalot, 149 rakennusta (7 %)
- 0711 Elokvateatterit, 49 rakennusta (2,3 %)
- 0712 Kirjastot ja arkistot, 558 rakennusta (26,1 %)
- 0713 Museot ja taidegalleriat, 1 175 rakennusta (55 %)
- 0714 Näyttely- ja messuhallit, 202 rakennusta (9,5 %) (Tilastokeskus 2018).

Kuva 9 Rakennetun ympäristön tilastossa mukana olevien Rakennusluokan 071 Kulttuurirakennusten määrät ja määrät suhteutettuna maakunnan asukasmääriin sekä väestötiheydellä painotettuihin asukasmääriin vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)

* Laskentakaava selvityksen sivulla 5.

18.6.2024

Kulttuurirakennuksia on eniten Uudenmaan maakunnassa 307 rakennusta (kuva 9), Varsinais-Suomen maakunnassa (251 rakennusta) ja kolmanneksi eniten Pirkanmaan maakunnassa (171). Suurempi kaupunkikeskittymä ja kaupunkien määrä korreloi positiivisesti maakunnan kulttuurirakennusten lukumäärän kanssa.

Asukasmäärän suhteutettuna kulttuurirakennuksia on vähiten Uudenmaan maakunnassa (0,2 rakennusta tuhatta asukasta kohden). Eniten kulttuurirakennuksia tuhatta asukasta kohden on Pohjanmaan maakunnassa ja Kainuun maakunnassa, molemmissa 0,8 rakennusta tuhatta asukasta kohden.

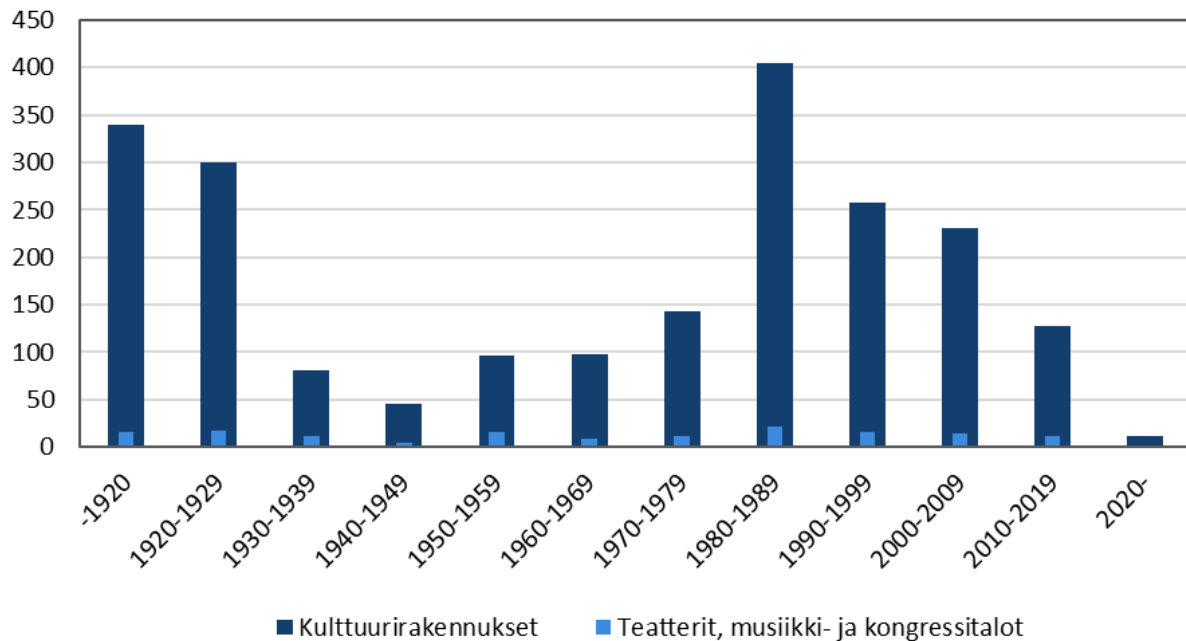
Väestötiheydellä painotettu tarkastelu osoittaa, että Pohjois-Pohjanmaalla sekä Keski-Suomessa vain 0,2 rakennusta tuhatta asukasta kohden. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakuntien suuri pinta-ala alentaa lukuja hieman. Keski-Suomen maakunnassa rakennusten määrä on varsin vähäinen myös painottamattomana suhdelukuna. Sen sijaan Uudenmaan maakunta vastaa painotetussa tarkastelussa koko maan keskiarvoa.

3.1 Kulttuurirakennusten (071) rakentaminen

1980-luku on ollut kulttuurirakennusten rakentamisen ns. kulta-aikaa. Rakennetun ympäristön tilastoissa olevista kulttuurirakennuksista lähes viidennes (noin 400 rakennusta) kaikista kulttuurirakennuksista (2 133) on tilastoitu valmistuneeksi 1980-luvulla. 1940-luku on ollut kaikkien kulttuurirakennusten osalta hiljaisin vuosikymmen. Seuraavaksi tarkastellaan eri kulttuurirakennusten rakentamisajankohtia.

Teatteri-, musiikki- ja kongressitalot edustavat noin 7 %:a kaikista kulttuurirakennuksista. Ao. rakennuksia on rakennettu melko tasaisesti 1920-luvulta lähtien, keskimäärin 14 teatteri-, musiikki ja kongressitaloa kunkin vuosikymmenen aikana (kuva 10). Tilastoituja rakennuksia on yhteensä 149.

18.6.2024

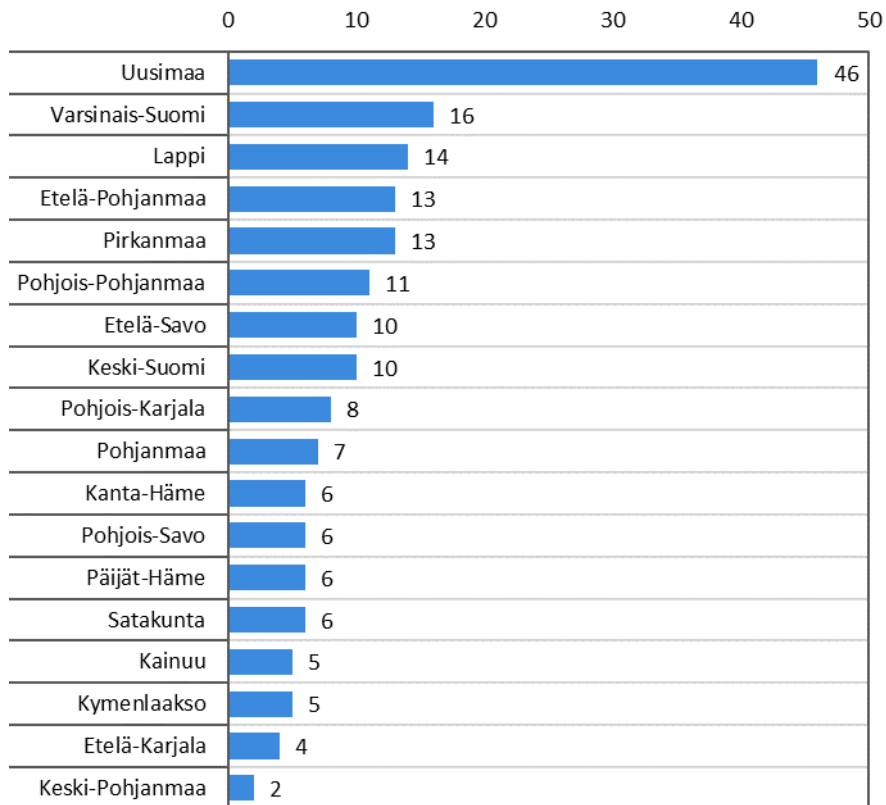
Kuva 10 Kaikki kulttuurirakennukset (071) ja rakennusluokan 0710 teatterit, musiikki- ja kongressitalot valmistumisvuosikymmenen mukaan (Tilastokeskus 2021)

Elokuvateattereita on Suomessa 189, joista pääosa sijaitsee rakennuksessa, jolla on muu pääkäyttötarkoitus. Suurimmassa osassa (67 %) elokuvateattereista on vain yksi sali. Elokuvateattereista 46 sijaitsee Uudenmaan maakunnassa (kuva 11).

Kunnallisessa omistuksessa elokuvateattereista on 15 kappaletta eli noin 8 % ja näistä kahdeksan sijaitsee pääkäyttötarkoitukseltaan elokuvateatterirakennuksessa. Kaikkiaan erillisiä elokuvateatterirakennuksia on lähtötietojen mukaan 49.

18.6.2024

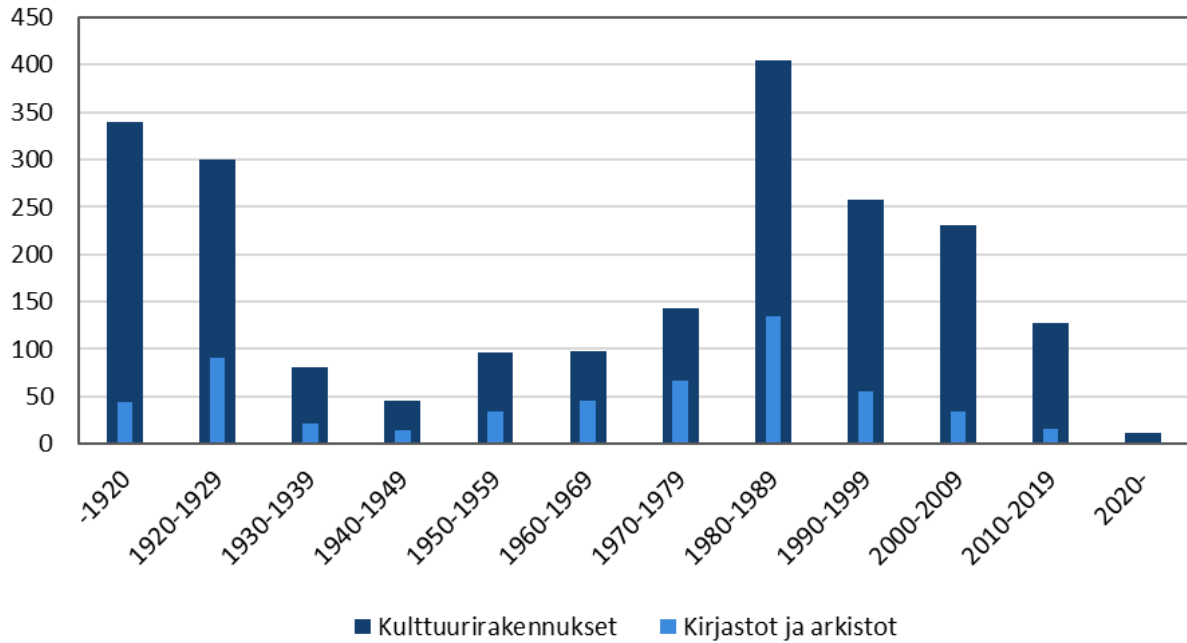

Kuva 11 Elokvateatterit maakunnan mukaan (Filmikamari 2023)

Kirjasto- ja arkistorakennuksia on yhteensä 588 rakennusta. Lisäksi kirjastoja sijaitsee useita muun pääkäyttötarkoituksen rakennuksissa. Kulttuurirakennuksista noin neljännes on kirjastoja tai arkistoja. Rakennetun ympäristön tilastossa kirjastorakennuksia ja arkistorakennuksia ei ole eroteltu toisistaan.

Kuten monen muunkin kulttuurirakennuksen osalta, kirjastoja ja arkistoja on rakennettu eniten 1920-luvulla (91 kirjastoa ja arkistoa) ja 1980-luvulla 135 kirjastoa ja arkistoa (kuva 12). Muiden vuosikymmenten aikana kirjasto- ja arkistorakennuksia rakennettiin keskimäärin 40 vuosikymmenen aikana.

18.6.2024

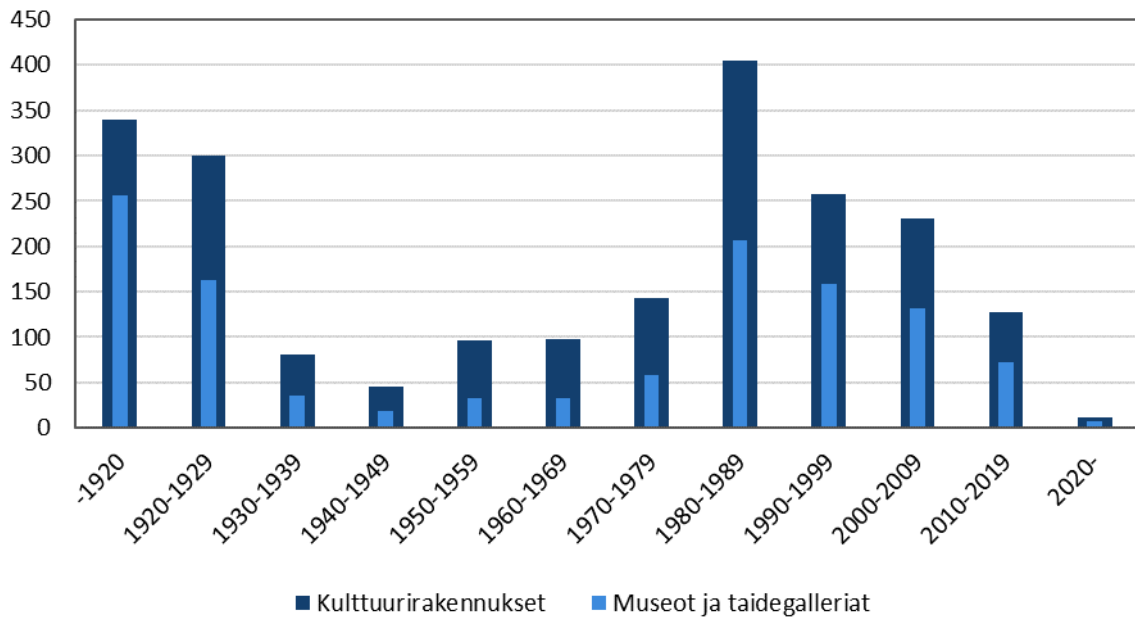
Kuva 12 Kaikki kulttuurirakennukset (071) ja rakennusluokan 0712 kirjasto- ja arkistorakennukset valmistumisvuosikymmenen mukaan (Tilastokeskus 2021)

Rakennetun ympäristön tilastossa yli puolet (55 %) kulttuurirakennuksista on museoita tai taidegallerioita. Museoiden ja taidegallerioiden yhteismäärä on 1 175 rakennusta. Rakennetun ympäristön tilastossa museoiden ja taidegallerioiden määrää ei ole eroteltu toisistaan.

Museoista ja taidegallerioista huomattava määrä, yli 21 prosenttia, on rakennettu ennen vuotta 1920 (kuva 13). Määrällisesti tämä tarkoittaa yli 250 rakennusta.

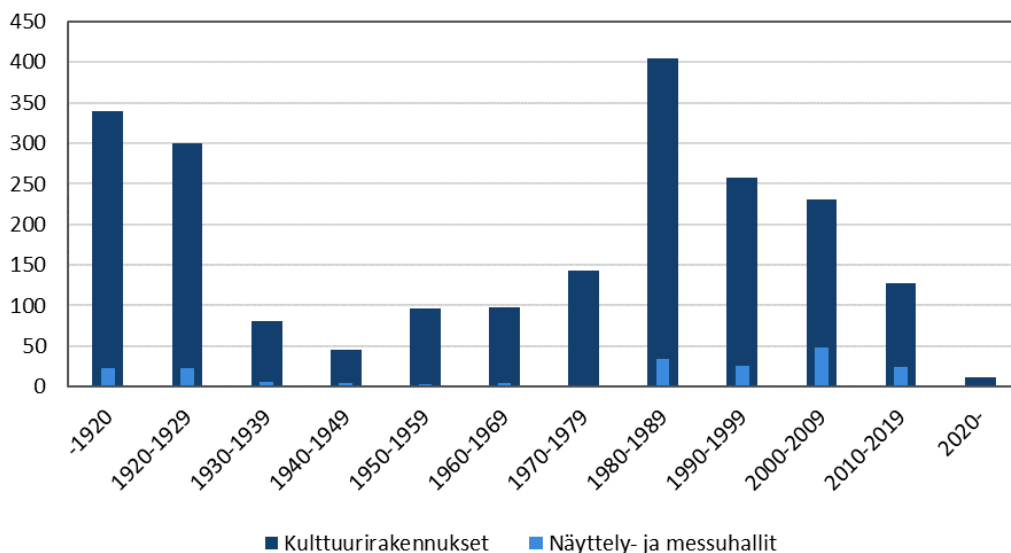
Etenkin museoiden osalta on vaikea arvioida, kuinka suuri osuus rakennuksista on todella rakennettu ilmoitettuna vuosikymmenenä vai onko kyse enemmänkin vanhasta rakennuksesta, joka kyseisenä ajankohtana on otettu tai muutettu museokäyttöön. Mikäli kyse on rakennusten valmistusajankohdista, olivat 1920-luku ja 1980–1990-luvut myös museoiden ja taidegallerioiden rakentamisessa aktiivisinta aikaa. Museot ja taidegalleriat poikkeavat muista kulttuurirakennuksista myös siten, että rakennetun ympäristön tilaston mukaan museo- ja taidegalleriarakennuksia on rakennettu varsin huomattava määrä myös 2000-luvulla, noin 200 rakennusta.

18.6.2024

Kuva 13 Kaikki kulttuurirakennukset (071) ja rakennusluokan 0713 museot ja taidegalleriat valmistusvuosikymmenen mukaan (Tilastokeskus 2021)

Näyttely- ja messuhallit edustavat noin 10 prosenttia kaikista kulttuurirakennuksista. Näyttely- ja messuhallien rakennukset edustavat hieman nuorempaa rakennuskantaa muihin kulttuurirakennuksiin verrattuna, sillä kaksi kolmesta näyttely- ja messuhallista on rakennettu vuoden 1980 jälkeen. Määrällisesti eniten näyttely- ja messuhalleja on rakennettu 2000-luvulla (48 kappaletta).

Kuva 14 Kaikki kulttuurirakennukset (071) ja rakennusluokan 0714 näyttely- ja messuhallit valmistusvuosikymmenen mukaan (Tilastokeskus 2021)

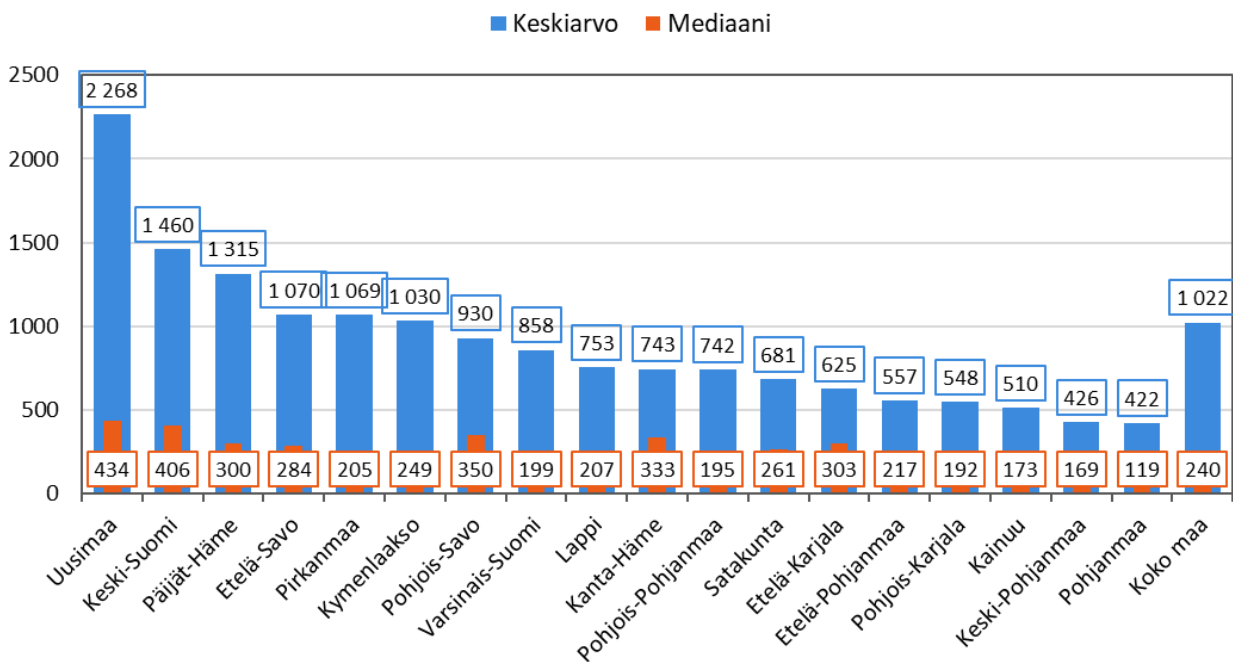
18.6.2024

3.2 Kulttuurirakennusten (071) laajuudet

Luvussa 2.3 tarkasteltiin kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten laajuuksia. Kun tarkastelu kohdistetaan vain kulttuurirakennuksiin, havaitaan, että rakennusten keskimääräiset koot ovat suurempia kuin rakennusluokitusten 071 ja 072 rakennusten yhteiset keskimääräiset koot. Tämä selittyy sillä, että varsin monet seura- ja kerhorakennukset ovat pieniä ja vastaavasti kulttuurirakennukset suuria.

Vuonna 2021 koko maan kulttuurirakennuksen keskimääräinen kerrosala oli 1 022 kem². Uudenmaan maakunnassa kulttuurirakennukset ovat merkittävästi suurempia kuin muissa maakunnissa ja myös tuoplasti suurempia kuin koko maan keskiarvo. Keski-Suomen, Päijät-Hämeen, Etelä-Savon, Pirkanmaan ja Kymenlaakson maakunnissa kaikissa kulttuurirakennusten keskiarvo ylitti tuhat (1 000) kerrosneliötä. Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakunnissa kulttuurirakennusten kerrosala jäi alle 500 kem².

Mediaanina tarkasteluna kulttuurirakennusten kerrosalat ovat yhä suurimpia Uudellamaalla, mutta ero muihin maakuntiin ei ole niin merkittävä kuin keskiarvon tarkastelussa. Koko maassa kulttuurirakennusten kerrosalan mediaani on 240 kem².

Kuva 15 Kulttuurirakennusten (071) keskimääräinen ja mediaanikerrosala (kem²) jaoteltuna maakunnittain (Tilastokeskus 2021)

18.6.2024

		Per 1000 as.
Uusimaa	660021	381
Varsinais-Suomi	209335	431
Pirkanmaa	179610	337
Keski-Suomi	121164	445
Pohjois-Pohjanmaa	109873	264
Päijät-Häme	95978	469
Pohjois-Savo	95769	387
Etelä-Savo	82415	632
Kanta-Häme	69128	408
Lappi	68557	390
Satakunta	68116	320
Kymenlaakso	62851	394
Pohjois-Karjala	60256	371
Etelä-Pohjanmaa	59614	312
Pohjanmaa	57327	325
Etelä-Karjala	36264	289
Kainuu	27546	391
Keski-Pohjanmaa	17033	251

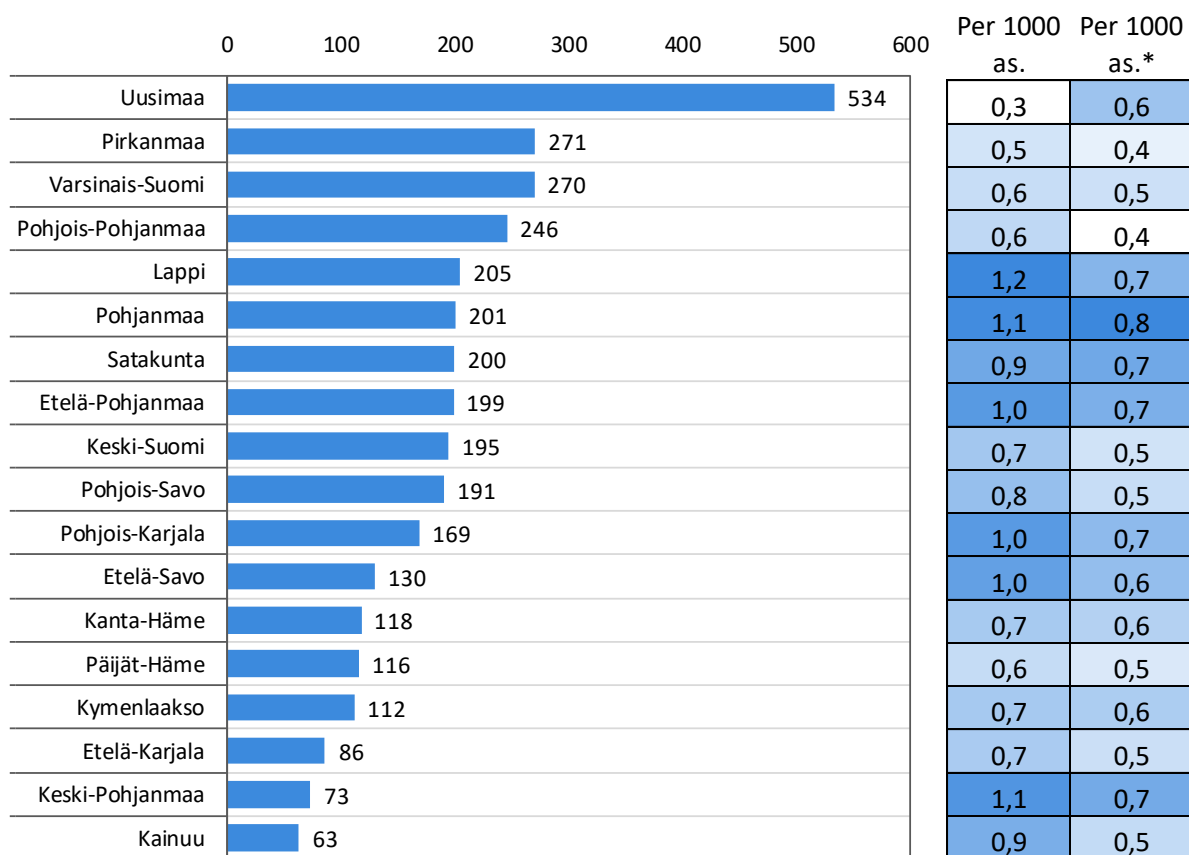
Kuva 16 Kulttuurirakennusten kokonaiskerrosala (kem²) maakunnittain tarkasteltuna vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)

18.6.2024

4 Seura- ja kerhorakennukset (072)

Seura- ja kerhorakennukseksi luokiteltuja rakennuksia (rakennusluokka 072) oli Rakennetun ympäristön tilastossa yhteensä 3 425 rakennusta. Seura- ja kerhorakennukset ovat pääsääntöisesti muiden kuin kuntien ja muiden julkisen sektorin toimijoiden omistuksessa. Julkisen toimijan omistuksessa oli 493 rakennusta (14 % rakennuksista).

Seura- ja kerhorakennuksia on eniten Uudenmaan, Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen maakunnissa (kuva 17). Suurimmat kaupunkikeskittymät korostuvat näin myös seura- ja kerhorakennusten osalta. Uudella- maalla seura- ja kerhorakennuksia on noin kaksi kertaa enemmän kuin Pirkanmaalla.

Kuva 17 Rakennetun ympäristön tilastossa olevien Rakennusluokan 072 seura- ja kerhorakennusten määrät ja määrät suhteutettuna maakunnan asukasmääriin ja väestötiheydellä painotettuihin asukasmääriin vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)

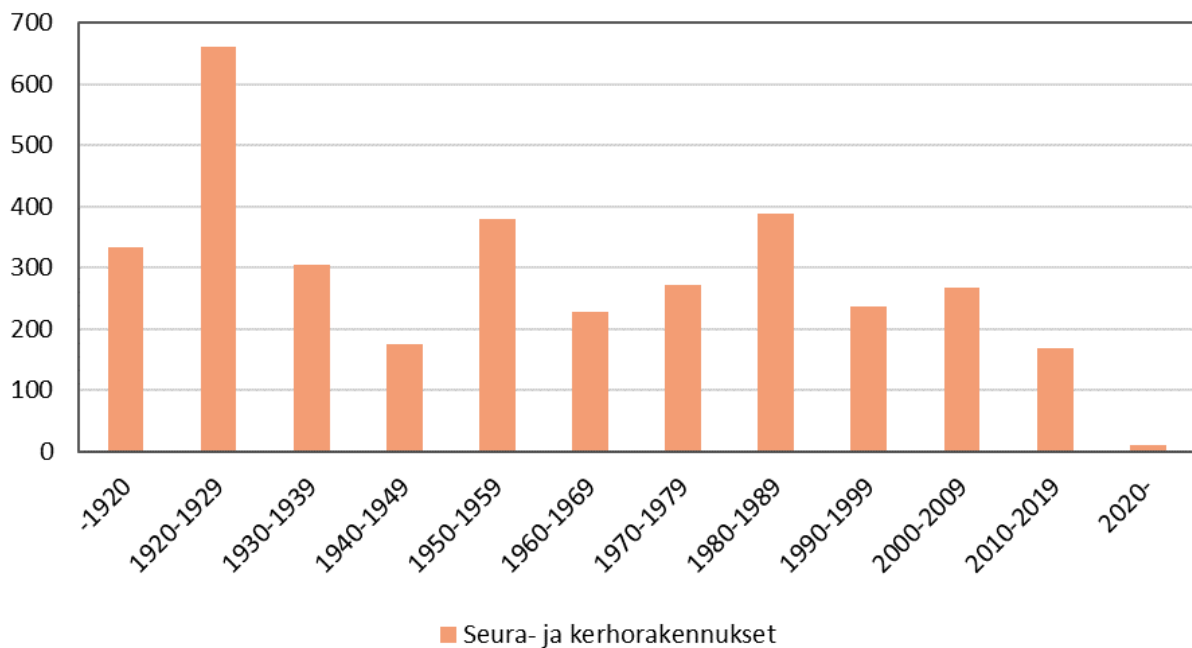
*Laskentakaava selvityksen sivulla 5.

18.6.2024

Maakunnan asukasta kohden seura- ja kerhorakennuksia on eniten Lapin maakunnassa (1,2 rakennusta asukasta kohden) ja vähiten Uudenmaan maakunnassa (0,3 rakennusta asukasta kohden). Lapissa on absoluuttisesti viidenneksi eniten seura- ja kerhorakennuksia.

Kun tarkasteluun otetaan mukaan painotettu väestötiheys, on näin tarkasteltuna Pohjanmaan maakunnassa suhteellisesti eniten seura- ja kerhorakennuksia (0,8 rakennusta asukasta kohden). Uudenmaan maakunnassa seura- ja kerhorakennusten suhteellinen määrä vastaa koko maan keskiarvoa. Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa väestötiheydellä painotettu seura- ja kerhorakennusten määrä on maakunnista pienin (0,4 rakennusta asukasta kohden).

Menneet vuosikymmenet ovat olleet seura- ja kerhorakennusten rakentamisen parhaita vuosikymmeniä (kuva 18). Yli 10 prosenttia rakennuksista on rakennettu ennen 1920-lukua. 1920-luvulla rakennettiin peräti 660 seura- tai kerhorakennusta, 1930-luvulla noin 300 rakennusta ja 1050-luvulla lähes 400 rakennusta.

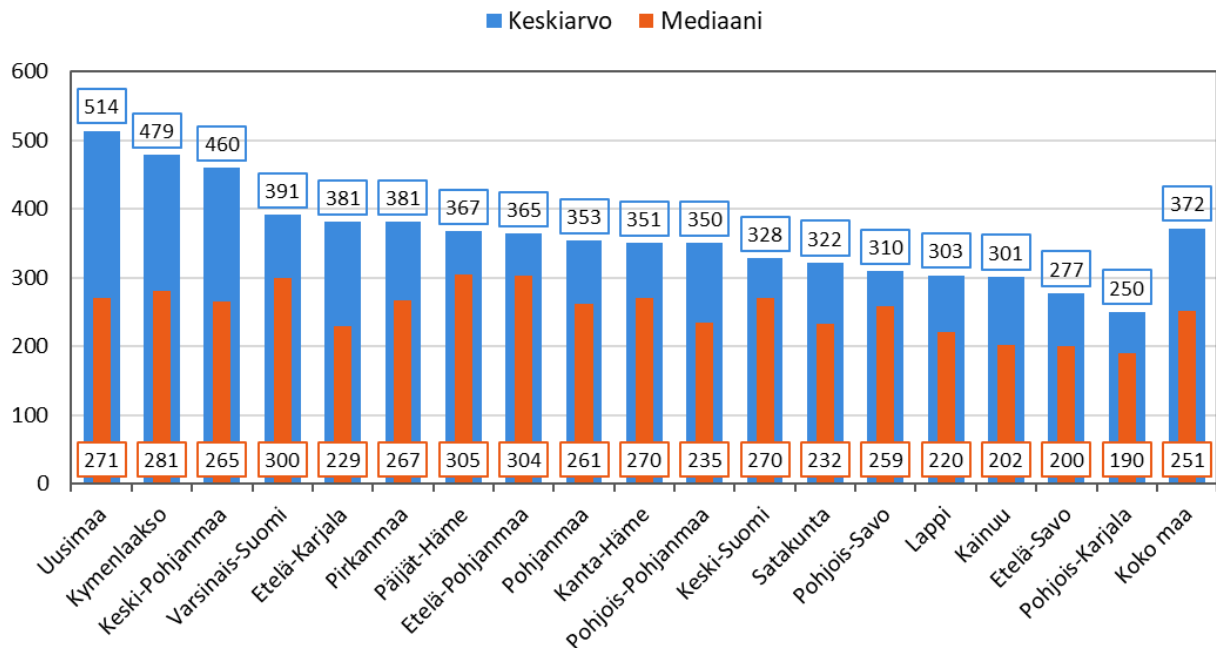
Kuva 18 Seura- ja kerhorakennukset valmistumisvuosikymmenen mukaan (Tilastokeskus 2021)

Viimeinen tuottelias vuosikymmen on ollut 1980-luvulla, jolloin seura- ja kerhorakennuksia rakennettiin vähän vaille 400 kappaletta. Tämän jälkeen rakentamisen tahti on hiipunut ja 1990-luvulla, ja sen jälkeen määrät ovat jääneet alle 300 rakennuksen vuosikymmenessä. 2010-luvulla rakennettiin vähemmän kuin 1940-luvulla.

Kuten jo aiemmin todettu, seura- ja kerhorakennukset ovat melko pieniä rakennuksia. Keskimääräinen koko on vain 372 kerrosneliötä (kuva 19). Uudenmaan maakunnassa rakennukset ovat keskimääräistä

18.6.2024

suurempia, 514 kerrosneliötä. Tässä kohtaa tulee huomata, että tähän rakennusluokkaan kuuluvat myös ylioppilas- ja osakuntatalot, joita Helsingissä on muuhun Suomeen verrattuna poikkeuksellisen paljon ja jotka rakennuksina ovat poikkeuksellisen suuria.

Kuva 19 Seura- ja kerhorakennusten keskimääräinen ja mediaanikerrosala (k²) maakunnittain (Tilastokeskus 2021)

Maakuntien väliset erot keskimääräisissä seura- ja kerhorakennusten koossa eivät ole yhtä merkittävä kuin kulttuurirakennusten osalta. Toki Uudenmaan maakunnan 514 kerrosneliön ja Pohjois-Karjalan maakunnan 250 kerrosneliön välinen ero on jo kohtalaisen suuri. Kerrosaltaan mediaani rakennuskoko on kaikissa maakunnissa kohtalaisen lähellä koko maan keskiarvoa.

Seura- ja kerhorakennusten maakunnittainen kokonaiskerrosalan tarkastelu antaa hyvin pitkälle saman kuvan kuin rakennusten määrällinen tarkastelu. Maakuntien järjestys kokonaiskerrosalassaan 1000 asukasta kohden mukaillee melko tarkasti järjestystä, johon maakunnat asettuvat rakennusten määrässä 1000 asukasta kohden. Toisin sanoen seura- ja kerhorakennusten koot ovat hyvin lähellä toisiaan maakunnasta riippumatta, mikä näkyy kuvan 20 mediaanien välisistä pienehköistä eroista.

18.6.2024

		Per 1000 as.
Uusimaa	262664	152
Varsinais-Suomi	99007	204
Pirkanmaa	97450	183
Pohjois-Pohjanmaa	81239	195
Etelä-Pohjanmaa	69987	367
Pohjanmaa	62902	357
Satakunta	62765	295
Keski-Suomi	59055	217
Lappi	58863	335
Pohjois-Savo	58512	236
Kymenlaakso	51711	324
Pohjois-Karjala	41531	256
Päijät-Häme	40420	198
Kanta-Häme	39643	234
Etelä-Savo	34115	262
Keski-Pohjanmaa	32206	475
Etelä-Karjala	29693	237
Kainuu	18692	265

Kuva 20 Seura- ja kerhorakennusten kokonaiskerrosala (kem²) maakunnittain tarkasteltuna vuonna 2021 (Tilastokeskus 2021)

18.6.2024

5 Kulttuurirakennusten suunnittelua ohjaava lainsäädäntö, määräykset ja ohjeet

Tämän osan tehtävänä oli kartoittaa kulttuurirakennusten suunnittelua ja ylläpitoa koskevat keskeiset määräykset ja ohjeet sekä tuottaa asiantuntija-arvioita määräysten ja ohjeiden suunnittelun ohjausvaikutuksesta. Tarkastelu kohdennettiin rakennuksiin ja soveltuvien osien tiloihin, joiden pääkäyttötarkoitus on kulttuuripalveluiden tuottaminen. Tarkastelussa keskityttiin keskeisimpiin ohjeisiin ja määräyksiin. Näitä ovat esimerkiksi viranomaisten julkaisemat ohjeet ja Rakennustietosäätiön RT-kortisto ja julkaisut.

Erityisesti kulttuurirakennusten rakentamista säätelevää lainsäädäntöä on vähän, jos ollenkaan. Kulttuurin eri osa-alueiden lainsäädäntö ohjaa pääsääntöisesti järjestämistä ja toimintaa, mutta kohdistuu vain vähäisessä määrin rakennuksiin tai tiloihin. Eri kulttuurialojen lainsäädännössä on mainintoja, jotka välillisesti kohdentuvat rakennuksiin tai tiloihin. Kirjastolaissa säädetään, että kirjastolla tulee olla tarkoituksen mukaiset tilat, mutta esimerkiksi museolaissa on kohta, joka viittaa tiloihin määrittelemällä museon esineiden ja muun aineiston säilyttämisestä ja asettamisesta näytteille. Lainsäädännössä ei kirjastoja lukuun ottamatta, kuitenkaan erikseen säädetä, että ao. toiminnalle tulee varata tila tai rakennus. Järjestäminen ja organisointi jää toimijan vastuulle.

Kaikissa kulttuurialan valtionosuutta koskevissa laissa on välillisesti huomioitu tilat ja rakennukset. Ne ovat osana toiminnan resurssointia ja käyttökustannuksia, johon opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää valtionosuutta. Esimerkkinä määrittelystä ”Laki esittävän taiteen edistämisestä” -laissa mainittu seuraavasti:

”Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää valtionosuutta esittävän taiteen toimintayksiköiden käyttökustannuksiin. Esittävällä taiteella tarkoitetaan tässä laissa yleisölle suunnattua teatteri-, sirkus- ja tanssitaiteen, musiikin ja muuta tietyssä hetkessä tapahtuvaa elävää taiteellista esitystoimintaa”.

5.1 Laki kuntien kulttuuritoiminnasta

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) säätelee kunnan kulttuuritoiminnan järjestämisestä sekä siihen liittyvistä tavoitteista, tehtävistä, yhteistyöstä, asukkaiden osallistumisesta, tiedon tuottamisesta ja toiminnan arvioinnista, valtionrahoituksesta sekä kehittämistehtävästä.

Kunnan kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jolla kunta edistää kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä.

9 §:n mukaan Valtionosuuden myöntämisestä kuntien kulttuuritoimen käyttökustannuksiin säädetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa (1704/2009). Kunnalle sekä kunnassa toimivalle kulttuuritoimintaa harjoittavalle ja edistävälle yhteisölle tai säätiölle voidaan valtion talousarvioon otetun määrärahan rajoissa myöntää valtionavustusta kulttuuritoimintaa tai 6 §:ssä tarkoitetun kehittämistehtävän toteuttamista varten siten kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009) säädetään. Kunnalle tai kunnan määräysvallassa olevalle yhteisölle voidaan lisäksi myöntää

18.6.2024

valtionavustusta kulttuuritoiminnassa tarvittavien tilojen perustamishankkeisiin siten kuin edellä mainitussa laissa säädetään.

Laissa ei määritellä tarkemmin kulttuuritilojen laadusta, määrästä tai ominaisuuksista tai ylipäätään, että mitään tiloja tulisi olla.

5.2 Opetus- ja kulttuuriministeriön investointiavustukset

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää **investointiavustuksia** kulttuuritilojen peruskorjaus- ja perustamishankkeisiin. Avustukset on tarkoitettu kuntien kulttuuritoimintalaissa tarkoitettua kulttuuritoimintaa varten tarvittavan tilan, museolaissa tarkoitettua museon, teatteri- ja orkesterilaissa tarkoitettua teatterin ja orkesterin sekä valtakunnallisesti merkittävien taiteilijatilojen perustamishankkeisiin.

Perustamishankkeella tarkoitetaan toiminnallisen kokonaisuuden muodostavaa tilojen rakentamista, hankintaa, peruskorjausta tai niitä vastaavaa toimenpidettä ja mainittuihin toimenpiteisiin liittyvää irtaimen omaisuuden hankintaa, jos toimenpiteen arvioidut kokonaiskustannukset ovat vähintään valtioneuvoston asetuksella säädetyn euromäärän suuruiset.

Avustusta voidaan myöntää kunnille, kuntien määräysvallassa oleville yhteisöille, valtionosuuden piirissä olevien museoiden, teattereiden ja orkestereiden ylläpitäjille sekä taiteilijatiloja ylläpitäville yhteisöille ja säätiöille.

Avustusjärjestelmän ulkopuolelle jäävät kirjastot ja koulut sekä valtionosuusjärjestelmän ulkopuolella toimivat, mutta Museoviraston avustusjärjestelmän piirissä olevat museot.

Avustuksilla vahvistetaan taiteen ja kulttuurin toimijoiden edellytyksiä siten, että niiden käytössä olevat toimitilat ovat laadukkaita, tarkoituksenmukaisia, esteettömiä, turvallisia ja terveellisiä. Keskeinen tavoite on tukea työllisyyttä lisääviä peruskorjaushankkeita ja muusta käytöstä vapautuvan rakennuskannan muuttamista kulttuurikäyttöön.

5.3 Maankäyttö- ja rakennuslaki, MRL

Tarkastelu on tehty alkuvuodesta 2024 voimassa olleen maankäyttö- ja rakennuslain näkökulmasta. Kyseinen laki poistuu käytöstä vuoden 2025 alusta lukien. Uusi laki tulee olemaan kaksiosainen. Kaikkea rakentamista koskevaa käsitellään uudessa Rakentamislaki. (Lisätietoja uudesta rakentamislaki ja keskeisistä uudistuksista <https://ym.fi/rakentamislaki>).

Tilojen suunnittelua yleisesti koskevasta lainsäädännöstä - myös kulttuurirakennusten osalta - keskeisin on maankäyttö- ja rakennuslaki (myöhemmin MRL) (132/1999), joka on alueiden käyttöä ja rakentamista ohjaava yleislaki. MRL:n vaatimukset on otettava huomioon kulttuurirakennusten ja -tilojen suunnittelussa ja rakentamisessa. Laki tai sen esityöt eivät kuitenkaan sisällä nimenomaisesti em. tiloihin liittyvää erillistä sääntelyä.

18.6.2024

MRL:ssa yksi keskeinen vaatimus on rakennuksen soveltumisesta rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sekä ”täyttää kauneuden ja sopusuhtaisuuden vaatimukset”. Lisäksi MRL:ssa on 117 a–117 l §:ssä tarkemmin määritelty, että ”rakennus on suunniteltava ja rakennettava ja rakennuksen muutos- ja korjaustyöt tehtävä sekä rakennuksen käyttötarkoituksen muutos toteutettava siten, että rakennus täyttää siihen yleisesti ennakoitavissa oleva kuormituksen rakennuksen käyttötarkoitus huomioon ottaen”. Myös vanha hyvä toteamus on viety lakiin: ”Rakentamisessa tulee lisäksi muutoinkin noudattaa hyvää rakennustapaa”.

MRL:ssa on vielä erikseen nostettu seuraavat suunnittelussa ja rakentamisessa huomioitavat asiat, jotka olennaisesti ohjaavat kaikkea rakentamista, myös kulttuurirakennusten suunnittelua ja rakentamista:

- Rakenteiden lujuus ja vakaus
- Paloturvallisuus
- Terveellisyys
- Käyttöturvallisuus
- Esteettömyys
- Meluntorjunta ja ääniolosuhteet
- Energiatehokkuus
- Lämmitysjärjestelmän arviointi
- Rakennuksen käyttö- ja huolto-ohje
- Asuin-, majoitus- ja työtilat
- Kokoontumistilat
- Uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energian vähimmäisosuus

Kulttuurirakennukset kuuluvat rakennusluokituksessa kokoontumisrakennuksiin. MRL sisältää erikseen kokoontumistiloja koskevia määräyksiä. Esimerkiksi MRL:ssa määrätään, että ”kokoontumistilassa saa oleskella samanaikaisesti vain sellainen määrä ihmisiä, että he pääsevät poistumaan turvallisesti”.

Rakennusvalvontaviranomaisen on päätöksessään paloturvallisuuden vuoksi vahvistettava kokoontumistilassa samanaikaisesti sallittujen henkilöiden enimmäismäärä. Enimmäismäärää koskeva ilmoitus on kiinnitettävä näkyvälle paikalle kokoontumistilaan. Lisäksi kokoontumistilaan on oltava pääsy myös niillä henkilöillä, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut.

5.4 Muu rakentamista koskeva lainsäädäntö

Rakentamiseen liittyvä lainsäädäntö koskee kaikkia rakennuksia, eikä lainsäädännössä ole varsinaisesti käsitelty kulttuurirakennuksiin liittyvää säädöksiä pl. rakenteisiin, paloturvallisuuteen sekä energiansäästämiseen liittyvät määräykset ja lainkohdat. Yleisesti rakentamista koskevat määräykset, säännökset ja vaatimukset koskevat myös kulttuurirakennuksen tiloja.

Kulttuurirakennuksen rakentamiseen liittyvässä lainsäädännössä on melko niukasti viitteitä rakennusten luonteesta tai vaatimuksista. Vaikka vaatimus fyysisesti turvallisesta rakentamisesta toistetaan lainsäädännössä useasti, vaatimuksen sisältöä ei ole avattu lainsäädännössä. Siten se, mitä fyysinen turvallisuus

18.6.2024

kulttuurirakentamisessa käytännössä tarkoittaa jää alemman tason säädösten, RT-ohjeistuksen ja kuntien omien ohjeiden varaan. Lakitekstille tyypillinen ominaisuus on olla ajallisesta kontekstista riippumaton ja riittävän yleispätevä. Lain rinnalla on ajassa elävät ja helpommin päivitettävät muut ohjeet ja tavoitteet.

Muulla lainsäädännössä on konkreettisia turvallisuus- ja terveystaakantoja. Kun rakennusta tarkastellaan työpaikkana, turvallisuus- ja terveystaakantoja sisältyy muun muassa valtioneuvoston asetukseen työpaikkojen turvallisuus- ja terveystaakantoista (577/2003) sekä rakennuksen esteettömyydestä asetuksessa 4.5.2017/241. Asetukset ovat laajasti fyysisen ympäristön turvallisuusvaatimuksia konkreettisia. Se sisältää vaatimuksia esimerkiksi valaistuksesta, paloturvallisuudesta sekä kokoontumistilojen esteettömyydestä. Kyse ei ole kuitenkaan erityisesti kulttuurirakennuksiin liittyvästä sääntelystä, vaan vaatimukset koskevat em. rakennuksia siitä syystä, että kulttuurirakennukset ovat myös työpaikkoja.

Työturvallisuuslaki (738/2002) velvoittaa työnantajan huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä. Työturvallisuuslakia sovelletaan myös kulttuurialan rakennuksiin ja niiden henkilöstöön. Tässä tarkoituksessa työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat.

Ympäristöministeriön rakentamista koskevilla asetuksilla on niukasti kokoontumisrakennuksiin kohdistuvaa sääntelyä. Suurimpien kulttuurirakennusten osalta tulee noudatettavaksi säädös *laajarunkoisten hallien suunnittelusta ja ylläpidosta*. Lain nimi on ”Laki laajarunkoisten rakennusten rakenteellisen turvallisuuden arvioinnista” (300/20.3.2015).

Rakenteellisen turvallisuuden arviointia sovelletaan ennen kyseisen lain voimaantuloa rakennusluvan saaneeseen laajarunkoiseen rakennukseen, jota käytetään sen pääasiallisen käyttötarkoituksen mukaan urheilu-, virkistys- tai vapaa-ajan toimintaan, tai muuhun vastaavaan kokoontumiseen ja joka lisäksi täyttää seuraavat tunnusmerkit:

- 1) rakennuksessa on laajarunkoinen osa, jonka kerrosala jossain kerroksessa on vähintään 1 000 neliömetriä; ja
- 2) rakennuksen kattokannattajat ovat:
  - a) tehdasvalmisteiset ja niiden jänneväli on vähintään 18 metriä; tai
  - b) paikalla valmistetut ja niiden jänneväli on vähintään 15 metriä.

Tällaisia kulttuurirakennuksia voivat olla esimerkiksi näyttely- ja messuhallit.

Lakia ei sovelleta rakennuksiin, joiden kantavia rakenteita koskevien rakennesuunnitelmien ja kantavien rakenteiden toteutuksen vaatimustenmukaisuus on rakennuslupavaiheessa tai ao. laissa muulla tavoin määriteltynä osoitettu.

18.6.2024

5.5 Muita suunnittelun tukena olevia ohjeita ja määräyksiä

Muuten noudatetaan yleisesti rakennusten suunnittelua ja rakentamista ohjaavia määräyksiä, joista voidaan antaa seuraavia esimerkkejä:

- Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta: Kaikkea rakentamista säätelevät palomääräykset ja ohjeet
- Eurokoodit ja SFS standardit määrittävät yhteismitallisuutta.
- Sisäilmayhdistyksen laatimat sisäilman luokitukset ja ilmanvaihdon suunnittelun ohjeet.
- Sähkötarkastusyhdistys antaa määräyksiä ja ohjeita sähkösuunnitteluun.
- Vammaisneuvostot ohjeistavat esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviä asioita.

Lopuksi esitämme esimerkkinä erään kaupungin kulttuurirakennuksen suunnittelulle asetetut vaatimukset ja tavoitteet:

- Esteettömyysvaatimus
- Tilatehokkuusvaatimus
- Muuntojoustovaatimus
  - Rakenteiden muuntojousto
  - Tilojen muuntojousto
  - Talotekniikan muuntojousto
- Sisäilmatavoitteet
- Valaistustavoitteet
- Lämmönhallinnan tavoitteet
- Kosteudenhallinnan tavoitteet
- Äänitekniset tavoitteet
- Sisätilojen rakennusmateriaalien päästöluokkavaatimus
- Tiiveysvaatimus
- Ilmanvaihtojärjestelmän ominaissähkötehon ja lämmöntalteenoton vaatimukset
- Tieto/viestintätekniikkavaatimus
- Energiatehokkuustavoite
- Palotekniset vaatimukset
- Väestönsuojavaatimukset
- Elinkaari- ja vastuullisuustavoitteet
- Kustannustehokkuusvaatimus
- Rakennuspaikan massatalouden tavoitteet

Esitetyt vaatimukset ja tavoitteet koskevat rakennuksen kaikkia suunnittelijoita. Tilaaja määrittää lisäksi suunnittelualakohtaisia erityisvaatimuksia. Muutos aikaisempaan on merkittävä: tilaaja asettaa kaikelle suunnittelulle mitattavia tavoitteita, vaatimuksia, rajoituksia ja muita määrytyksiä, joita voidaan mitata. Kaikella näillä pyritään jo suunnitteluvaiheessa varmistamaan, että tilaajan asettamiin tavoitteisiin päästään.

18.6.2024

5.6 Rakennustietosäätöön RT-ohjekortit suunnittelun tukena

Rakennustieto valmistelee ja tuottaa rakennusalan ohjeita, ns. RT-kortteja. Ohjeiden tavoitteena on ollut hyvän rakennustavan käytäntöjen julkaiseminen ja niiden laaja hyödyntäminen erityyppisten rakennusten suunnittelussa ja rakentamisessa. RT-korttien rinnalla Rakennustieto julkaisee LVI-, Ratu-, KH- sekä Infrakortistoja ja koordinoi Rakentamisen yleisten laatuvaatimusten RYL- julkaisusarjaa. RYL- julkaisut ovat alan yhteisesti sopima hyvän rakennus- ja kiinteistönpitotavan kirjallinen kuvaus.

Rakennustiedon julkaisemat RT-kortit ovat muodostuneet tärkeimmäksi suunnittelua yleisesti ohjaavaksi ohjeistukseksi. RT-kortit muodostavat rakentamista laajasti käsittelevän ohjeistuksen, jossa on varmistettu ohjeiden ja lainsäädännön keskinäinen vastaavuus. RT-korttien käyttö edellyttää suunnittelijalta laajaa pohjaosaamista rakennusten suunnittelusta. RT-kortistolla ei siis ole pakottavaa ohjausvaikutusta, mutta soveltamalla RT-kortiston ohjeita suunnittelija varmistaa niiltä osin suunnitelmansa teknisen toteutettavuuden ja niiden yhteneväisyyden lain edellytysten kanssa.

Kulttuurirakennusten suunnittelu ei ole kovin merkittävä osa RT-ohjeistusta, toisin kuin esimerkiksi urheilu- ja liikuntarakennusten suunnittelu, josta löytyy laajasti ohjeistusta niin suunnitteluun, mitoittamiseen, rakentamiseen kuin ylläpitoon. Kulttuurin rakennusten erityispiirteisiin liittyvät RT-ohjeet ovat julkaistu pääasiassa 1990-luvulla. Useat RT-ohjekortit käsittelevät kuitenkin rakentamiseen ja suunnitteluun yleisesti liittyviä erilaisia teemoja tai yksityiskohtia, kuten esteettömyyttä tai turvallisuutta, jotka on huomioitava rakentamisessa yleisesti ja siten myös kulttuurirakennusten rakentamisessa, suunnittelussa ja ylläpidossa.

Erityisesti kulttuurirakennuksiin liittyviä RT-ohjeita ovat:

- RT 96-10509 Näyttelytilat (1993)
- RT 96-10503 Esiintymistilat (1993)
- RT 96-10656 Esitys- ja informaatiotilat (1998)

Rakentamiseen ja suunnitteluun yleisesti ja siten myös kulttuurirakennuksiin liittyviä RT-ohjeita ovat esimerkiksi:

- RT 07-10912 Päivänvalon hallinta sisätiloissa (2008)
- RT 103141 Esteetön liikkumis- ja toimintaympäristö (2019)
- RT 103131 Rakennuksen paloluokan määrittäminen ja keskeiset palotekniset vaatimukset (2019)
- RT 103027 Portaat ja luiskat (2019)
- RT 103569 Kaiteet ja käsijohteet (2023)

Kulttuurirakennusten peruskorjaamisen ja perusparantamisen erityispiirteitä ei ole käsitelty RT-ohjeissa. Yleisesti korjausrakentamista käsitellään omissa korjaamisen teeman ympärille toteutetuissa RT-ohjekorteissaan, jotka ovat sovellettavissa myös kulttuurirakennuksiin. RT-ohjeissa käsitellään ja annetaan ohjeita esimerkiksi rakennusten vesikattojen ja märkätilojen korjaamisesta.

18.6.2024

5.7 Kulttuurirakennukset peruskorjauksen kohteena

Suomessa rakennetaan harvakseltaan kokonaan uusia kulttuurirakennuksia ja näin ollen kulttuurirakennusten osalta valtaosa rakentamisesta on kulttuurirakennuksien korjausrakennustoimenpiteitä. Kuten kaikessa muussakin korjausrakentamisessa myös kulttuurirakennusten korjausrakentamisen syyt ovat usein vanhentuneen talotekniikan uusiminen ja siitä aiheutuvat seurannaisvaikutukset tai merkittävät sisäilmaongelmat.

Mikäli korjauksen kohteena oleva osa rakennusta on laaja, johtaa se helposti siihen, että aikaisemmat mahdollisesti kevyemmät turvallisuusmääräykset eivät enää ole voimassa ja korjaamisen yhteydessä joudutaan ottamaan huomioon tiukemmat ja kattavammat nykymääräykset. Tällä on vaikutusta korjausrakentamisen kustannuksiin sekä toiminnallisiin ratkaisuihin. Tällaisia turvallisuusmääräyksiä ovat esim. palomääräykset, paloalueiden rajaukset, sähköturvallisuusmääräykset, sallittavat enimmäishenkilömäärät, sisäilmaluokitukset ja energiamääräykset. Myös esteettömyyden parantaminen nykyvaatimusten mukaiseksi on välttämätöntä laajoissa peruskorjaushankkeissa.

Korjausrakentamisessa, kuten kaikessa rakentamisessa, itse rakentamisen laatu on määritelty Rakentamisen yleisissä laatuvaatimuksissa, RYL:ssa.

5.8 Säädösten ja ohjeiden ohjausvaikutus ja mahdolliset säädösmuutos- ja ohjaus-tarpeet

Säädos on julkista valtaa käyttävän elimen antama yksipuolinen, velvoittava ja kirjallinen tahdonilmaisu eli määräys. Tällaisia julkisen vallan käyttäjiä ovat Suomessa Euroopan unioni, valtio, kunnat tai itsehallinnolliset yhteisöt. Säädöksiä ovat esimerkiksi lait, asetukset, direktiivit ja määräykset esim. rakennusjärjestykset ja ympäristönsuojelumääräykset.

Maankäyttö- ja rakennuslaki luo puitteet rakentamiselle ja suunnittelulle yleisesti ja se on velvoittavaa. Rakennuslain ja asemakaavamääräysten lisäksi Suomessa on hyvin vähän arkkitehtisuunnittelua ohjaavaa velvoittavaa säännöstöä. Sen sijaan Rakentamismääräyskokoelman soveltaminen on tarkoitettu joustavaksi siten, kuin se rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet huomioon ottaen on mahdollista. (Ympäristöministeriö 2023).

Lainsäädäntö asettaa Suomessa vaatimuksia esimerkiksi energiatehokkuudesta, terveellisistä sisäilmaolosuhteista, esteettömyydestä ja rakennusmateriaalien kestävyyydestä. Rakentamiseen vaikuttavat myös ympäristönsuojelulaki ja muut ympäristölainsäädännön säädökset, joiden avulla pyritään varmistamaan rakentamisen vaikutusten hallinta ja ympäristön suojeleminen.

Velvoittavan lainsäädännön lisäksi vastuullisia käytäntöjä pyritään edistämään myös vapaaehtoisia luokituksia ja toimintamalleja hyödyntämällä. Yleisesti Suomessa kiinteistöpito- ja rakennusalaalla ohjeita, standardeja, luokituksia ja yhdessä sovittuja toimintamalleja on tarjolla monipuolisesti. Rakentamisen yleiset laatuvaatimukset yhdessä RT-ohjeiden, standardien ja muiden julkaisujen kanssa määrittävät hyvää rakennustapaa ja RT-sopimusasiakirjat edistävät alan yhdessä sopimien käytäntöjen toteutumista.

18.6.2024

Alalla laadittujen ei-velvoittavien ohjeiden, luokitusten ja toimintamallien ohjausvaikutus on yhteydessä siihen, miten laajasti ne ovat käytössä ja millä tavoin niiden noudattamista hankkeissa edellytetään. Sisäilmastoluokitus, M1-luokitus sekä RT 103612 -ohje Terve talo ja RT 103602 -ohje Toimiva talo ovat muutamia esimerkkejä luokituksista ja ohjeista, jotka ohjaavat tiettyihin toimintamalleihin ja siten osaltaan tukevat ekologisten ja sosiaalisesti kestävien tavoitteiden toteutumista rakennushankkeissa

Koska kulttuurirakennukset ovat tarkoitettu kuluttajien käytettäväksi, suorittaa Tukes näissä kohteissa valvontaa. Tukes kohdistaa valvontansa pääosin sinne, missä ovat suurimmat riskit tai missä Tukesin valvonnalla on suurin vaikuttavuus.

Monissa kunnissa on haluttu määritellä teknisiä yksityiskohtia koskevia suunnittelun tavoitteita suunnittelua ohjaavaan muotoon. Tällaiset ohjeet ovat usein joko rakennustyyppikohtaisia tai hanke-/projekti-kohtaisia. Rakennustyyppikohtaisia ohjeita ovat esimerkiksi koulusuunnitteluohjeet, joita on ainakin suurimmissa kaupungeissa käytössä. Tekniset ohjeet voivat kohdistua esimerkiksi räystäisiin, sokkeliin, LVI-tekniikkaan tai kattomuotoon ja näille on voitu antaa tarkat ohjeet, joiden ohjausvaikutus suunnittelussa voi olla suuri. Tällainen tekninen ohjeistus on varsin yleisesti käytössä kulttuurirakennusten suunnittelun ohjauksessa.

Vähäisen kulttuurirakennuksen suunnittelua ohjaavan lainsäädännön, määräysten ja suunnitteluohjeiden määrä korostaa yksittäisessä suunnittelutehtävässä arkkitehdin osaamista, luovuutta ja kokemuksen kautta hankittua ammattitaitoa.

Arkkitehtikoulutuksessa syvennyttään vain muutaman rakennustyyppin suunnitteluun eikä koulutus sisällä kattavasti eri rakennustyyppien suunnittelua. Arkkitehtiopiskelijalla on koulutuksensa aikana siten mahdollisuus syventyä vain muutaman rakennustyyppin suunnitteluun. Seuraavassa luvussa tarkastellaankin minkälaisia opinnäytteitä ja lopputöitä ja mistä kulttuurialan rakennustyypeistä opiskelijat ovat viime vuosina innostuneet.

18.6.2024

6 Yhteenveto tutkimuksista ja opinnäytteistä

Tehtävänä oli tarkastella, millaisia tutkimuksia ja opinnäytteitä kulttuurirakennuksista on viime vuosina tehty. Selvityksessä suoritettiin haut suomenkielisistä opinnäytteistä Finna.fi -palvelussa, kohdistuen haut väitöskirjoihin, pro graduihin, diplomitöihin ja ammattikorkeakoulujen lopputöihin. Haun tulokset vaihtelivat ammattikorkeakoulujen konkreettisista teknisten kysymysten selvityksistä diplomitöiden ja pro gradujen teoreettisimpiin ja laaja-alaisempiin tutkimuksiin.

Kulttuuriin liittyvät teemat ovat opinnäytetöissä suosittuja tarkastelu- ja tutkimuskohteita. Kulttuurialan rakennukset muodostavat jonkin ilmiön tarkastelulle suositun viitekehyksen, mutta tarkastelu kohdistuu pääsääntöisesti rakennuksissa tapahtuvaan toimintaan. Tutkielmassa voidaan hieman sivuta olosuhteita suhteessa johonkin erityiskysymykseen, mutta erityiskysymys on - tekniikan alan opinnäytteitä lukuun ottamatta - melko harvoin tiloihin tai rakennukseen liittyvä asia. Olosuhde voi liittyä johtamiseen, ympäröivään yhteiskuntaan, työyhteisöön tai vastaaviin muihin tekijöihin.

Voidaankin todeta, että kulttuurirakennusten suunnittelua ja eri rakennustyyppeihin kohdistuvia tutkimuksia on tehty vähän. Poikkeuksen muodostavat museot ja kirjastot, joista löytyy muita kulttuurirakennuksia enemmän opinnäytteitä.

On joitain kaikille kulttuurirakennuksille yhteisiä teemoja. Esimerkiksi eri kulttuurirakennusten historiallisten näkökulmien mukaiset aiheet: paikallishistoria, rakennustyyppin historia tai eri toimintojen historialliset selvitykset. Esimerkkinä tämän kaltaisista tutkimuksista nostetaan Taideyliopiston teatterikorkeakoulun laitoksella teattereiden historiaa käsittelevä tutkimus. Oppikirjaksi tarkoitettu julkaisu on vuonna 2021 Miettisen, Von Boehmin ja Gröndahlin tekemä kirja: *”Esityspaikka – näyttämön muotoja ja historiaa”*.

6.1 Kulttuurirakennukset opinnäytteissä

Tässä alaluvussa tarkastellaan kulttuurirakennuksiin liittyviä opinnäytetöitä esimerkkien avulla. Liitteen 3 (LIITE 3) on koottu uusimpia kulttuurirakennuksiin liittyviä opinnäytteitä.

Väitöskirjat

Väitöskirjoissa kulttuurirakennuksia ei ole käsitelty juuri lainkaan. Eräs harvoja kulttuurirakennuksiin liittyviä tutkimuksia on Hannu Tikan (2022) arkkitehtuurin väitöskirja ”Julkisten rakennusten suunnittelu-prosessit ja niiden haasteet”, jossa tarkasteltiin kymmenen Suomessa suunnitellun julkisen kulttuurirakennuksen pääsuunnittelijan kohtaamia haasteita ja kokemuksia. Samalla hän arvioi suomalaisen julkisen rakentamisen laatua, julkisten rakennusten fyysisiä ominaisuuksia, suunnitteluprosessin tärkeimpiä vaiheita ja suunnitteluvaiheisiin liittyviä haasteita ja riskitekijöitä pääsuunnittelijan näkökulmasta. Väitöskirjassa pääpaino oli suunnitteluprosessissa, ei itse rakennustyypeissä.

Gradut ja diplomityöt

Kirjastoista on laadittu huomattavan paljon opinnäytteitä. Erityisesti kirjastoa on tarkasteltu – ei niinkään rakennuksena – vaan erilaisten sosiaalisen toiminnan paikkana. Kirjastorakennuksesta löytyy

18.6.2024

lopputöitä ja niissä sitä on käsitelty esimerkiksi kartoittaen käyttäjäkokemuksia, laatien uuden kirjastorakennuksen suunnitelma tai tehden arviointia kirjastorakennusten tarpeellisuudesta.

Museot ovat erityisesti arkkitehtipuolen diplomityöaiheena olleet suosittuja kautta aikojen. Opinnäytteitä selatessa voi huomata, että erilaisten kulttuurirakennusten arkkitehtuurikilpailut ovat innoittaneet arkkitehtiopiskelijoita. Esimerkiksi Sara Hildénin taidemuseon ja Kansallismuseon lisärakennuksen suunnittelukilpailujen seurauksena valmistui useita opinnäytteitä, jotka kohdistuvat kilpailun kohteena olevan museorakennuksen suunnitelman laadintaan ja tutkimiseen.

Teatterirakennuksista laaditut opinnäytteet käsittelevät pääsääntöisesti teatteria eri yhteisöjen näkökulmasta. Teatterirakennuksia on tarkasteltu hyvin vähän. Konserttisaleihin liittyvissä tutkimuksissa akustiikan alan tutkimukset korostuvat.

AMK-työt

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöissä korostuivat lopputyön kohteena elokuvateatterit ja kirjastot (vrt. liite 3). Akustiikka on ollut myös kohteena joissakin elokuvateattereita koskevissa tutkielmissa, kuten Seredan vuonna 2022 opinnäytteessä ”Nykykaisten elokuvateatterien akustiikkasuunnittelu”. Kirjastoja koskevissa opinnäytteissä katse on suunnattu tulevaan, kuten uuteen kirjastorakennukseen tai lastenosaston sisustussuunnitelmaan.

Usein ammattikorkeakoulujen opinnäytteiden tarkastelu kohdistuu johonkin rakennuksen ominaisuuteen, kuten sähkötekniikkaan, akustiikkaan tai esteettömyyteen. Esteettömyydestä esimerkkinä Taskisen, Tolvasen ja Ylätalon opinnäytetyö vuodelta 2011 ”*Pisteet Musiikkitalolle: Helsingin Musiikkitalon esteettömyyskartoitus näkövammaisen asiakkaan kannalta*”, jossa on tarkasteltu sen hetken esteettömyysvaatimuksia ja niiden huomioimista kulttuurirakennuksen suunnittelussa.

Teatteri- ja konserttirakennuksia on tutkittu vähän. Niissä harvoissa tutkimuksissa ja opinnäytetöissä tekijä tarkastelee jonkin kulttuurirakennuksen rajattuun tekniseen osa-alueeseen kuuluvaa asiaa.

6.2 Muut julkaisut

6.2.1 Rakennushistorialliset selvitykset

Akateemisista tutkimustraditiosta poikkeavia ovat suunnittelu- ja rakennushankkeen aikana toteutettavat selvitykset. Olemassa olevaa kulttuurirakennusta tutkitaan suunnitteluvaiheessa, kun rakennusprojekti edellyttää rakennuksen rakennushistoriallisen arvon määrittelyä. Tällöin asiaan erikoistunut tutkija laatii rakennuksesta *rakennushistoriallisen selvityksen (RHS)*. Rakennushistoriallisen selvityksen laadinta toteutetaan usein Museoviraston toiveesta ja selvityksen laadinta voi olla edellytys rakennusluvan saamiselle.

Senaatti-kiinteistöt teettävät rakennushistoriallisen selvityksen rakennuksesta usein ennen hankesuunnittelun aloittamista tai sen aikana. Senaatti-kiinteistöjen yli 200 rakennuksesta on laadittu rakennushistoriallinen selvitys.

18.6.2024

Senaatti-kiinteistöjen kulttuurikohteista tehtyihin rakennushistoriaselvityksiin, restaurointiraportteihin ja muihin tutkimuksiin löytyy linkki tästä: <https://www.senaatti.fi/valtiorakennukset/kulttuuriperintomme/raportit/>

6.2.2 OKM kulttuurirakennuksiin liittyvät julkaisut

Varsinaisia kulttuurin alan rakennuksiin keskittyviä julkaisuja on OKM:ssä tuotettu vähän. OKM:n kulttuurialan julkaisutoiminta keskittyy kulttuuriperinnön esilletuomiseen, EU:n laatimien linjausten ja strategioiden esittelyyn sekä arkkitehtuuri- ja museopoliittisten ohjelmien esilletuomiseen. Julkaisutoiminnassa näkyvät tasa-arvo-, saavutettavuus- ja esteettömyysnäkökulmat hyvin.

Esimerkkinä viimeaikaisista julkaisuista käynee: ”Kansainvälistä huipputasoa edustava Arkkitehtuuri- ja designmuseum Helsinkiin” -julkaisu vuodelta 2018.

Todettakoon lopuksi, että opetus- ja kulttuuriministeriö ei ole julkaissut Rakennustiedon kanssa vastaavanlaisia kulttuurirakennusten suunnittelua, rakentamista tai ylläpitoa koskevia julkaisuja, kuten urheilu- ja liikuntarakennusten osalta on jo 1980-luvulta lähtien toteutettu.

6.3 Lopuksi

Tyypillinen arkkitehtuurin laitoksella laadittu diplomityö on julkisen rakennusten suunnitteluun kuuluva, esimerkiksi teatteri- tai konserttitalon suunnittelutehtävä, jossa tekijän päähuomio on rakennuksen toimivuudessa, tilasuunnittelussa ja ulkoarkkitehtuurissa. Tällaisia opinnäytetöitä on, mutta niitä on määrällisesti vähän. Kulttuurirakennuksen suunnittelu on opintovaiheessa olevalle opiskelijalle haastava tehtävän, sen laajuuden ja monimutkaisuuden takia. Diplomityöt eivät yleensä edusta varsinaista uuden tiedon tuottamista. Sen sijaan diplomityöt ovat siihen asti opitun tiivistämistä suunnitelmaksi.

Selvityksen laatijatiimin näkemyksen mukaan suunnittelualan kiinnostavin kehitys tapahtuu jo nyt todennäköisesti jossain aivan muualla kuin ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Näin ollen kulttuurirakennusten innovatiivisimmat projektit todennäköisesti pyörivät 3D-visualisointi- ja tekoälyfirmojen suunnittelupöydillä ja koelaboratorioissa.

18.6.2024

7 Asiantuntijahaastattelut ja kysely

7.1 Kyselyt

Osana kulttuurirakennusten nykytilaselvitystä toteutettiin kaksi eri taholle kohdistettua kyselyä. Ensimmäinen kysely kohdistettiin Manner-Suomen kunnille alkuvuodesta 2024. Kyselyn tarkoituksena oli täydentää tilastoaineiston perusteella luotua kuvaa kulttuurirakennuksista ja -tiloista. Toinen kysely kohdistettiin yksityisille kulttuurialan toimijoille, jotka saavat toimintaansa valtionavustuksia. Tämä kysely toteutettiin ensimmäisen kyselyn jälkeen ja kyselyn tarkoituksena oli täydentää kunnallisten toimijoiden näkemyksiä yksityisen palvelutuottajan näkökulmasta.

Kyselyt kohistuivat kulttuurialan rakennuksiin. Kyselyjen tarkoituksena oli tuottaa aiemmissa luvuissa tehtyihin tilastollisiin tarkasteluihin täydentävää määrällistä ja laadullista tietoa kulttuurirakennusten ja -tilojen rakentamisen nykytilasta, rakentamis- ja peruskorjauksen tarpeista, tilojen soveltumisesta yhdenvertaiseen käyttöön, ylläpitokustannuksista, kulttuurirakentamista koskevan lainsäädännön ja ohjeistuksen sekä avustusjärjestelmän kehittämistarpeista, kestäväen kehityksen ja väestökehityksen huomioimisesta ja käyttäjien osallistamisesta hankkeissa sekä hankintatavoista

Kyselyt toteutettiin Webropol-ohjelmalla. Linkki kyselyyn lähetettiin kunnan viralliseen sähköpostiosoitteeseen saatesanoin kyselyn ohjaamisesta kunnassa sille henkilölle, joka tuntee kunnan kulttuurirakennuksiin liittyvät asiat parhaiten.

Kuntiin toimitettuun kyselyyn vastasi 75 kunnan edustajaa (n=75). Vastajat jakautuivat toimialansa mukaan seuraavasti:

- Kulttuuritoimialan edustajia 35 vastaajaa (46 %)
- Teknisen toimialan edustajia 38 vastaajaa (50 %)
- Muu taho 4 vastaajaa (4 %)

Yksityisten kulttuurialan toimijoiden kyselyyn vastasi 58 vastaajaa. Vastajat jakautuivat kolmeen ryhmään edustaen teattereita (n=18), elokuvateattereita (n=18) ja museoita (n=21) melko tasaisesti. Lisäksi orkestereista ja muu-ryhmästä tuli yhteensä 5 vastausta.

Kyselyjen aineistot analysoitiin kvantitatiivisin ja kvalitatiivisin menetelmin.

7.2 Haastattelut

Kyselyn tuloksia täydennettiin haastatteluaineistolla. Selvityksen aikana toteutettiin haastatteluja kuntien kulttuuritoimialan johdolle, kuntien rakennushankkeista vastaaville henkilöille, kulttuuritilojen rakentamista ja tilojen turvallisuutta ohjaaville viranomaisille (AVI, Tukes), kulttuurialan järjestöille, yksityisille kulttuurikäytössä olevien rakennusten ylläpitäjille ja kulttuurirakennushankkeiden pääsuunnittelijoille.

18.6.2024

Asiantuntijoiden haastattelujen avulla syvennyttiin käsitystä kulttuuritilojen rakentamisen nykytilasta. Haastatteluissa käsiteltiin samoja asioita kuin aiemmin tehdyissä kyselyissä. Haastattelujen avulla korotettiin asiantuntijoiden näkemyksiä kulttuuritilojen rakentamisen nykyisistä ja tulevista tarpeista, kulttuurirakennusten ja -tilojen peruskorjaustarpeista, kulttuurirakentamista koskevan lainsäädännön ja ohjeistuksen sekä avustusjärjestelmän kehittämistarpeita, miten kestävä kehityksen eri osa-alueita oli huomioitu kulttuurirakennusten rakennushankkeissa ja millaisia kokemuksia ja näkemyksiä haastateltavilla oli käyttäjien osallistamisesta.

Haastateltavia oli yhteensä 15 asiantuntijaa. Kerätty haastatteluaineisto analysoitiin laadullisin tutkimusmenetelmin noudattaen temaattista sisällönanalyysia. Haastateltujen henkilöiden organisaatiot on koottu liitteeseen 4 (LIITE 4).

7.3 Kulttuurirakennusten nykytila

Omistajuus

Kyselyn alussa vastaajia pyydettiin valitsemaan kulttuurirakennusten listasta ne rakennukset, jotka sijaitsevat heidän kunnassaan. Seuraavassa kysymyksessä tarkennettiin kulttuurirakennusten omistajuutta. 75 vastaajasta 66 (88 %) ilmoitti, että kunnassa on kirjasto, jonka rakennuksen omistaa tai osaa omistaa kunta (kuva 21). 54 vastaajan (72 %) kunnassa myös museorakennus oli kunnan omassa omistuksessa tai osaomistuksessa. Kaikkien muiden kulttuurirakennustyyppien osalta kunnan omistajuus tai osaomistajuus jäi alle puolen vastaajien vastauksissa. Esimerkiksi kulttuuritalo- tai keskus ja seura- ja kerhorakennuksia olivat kunnan omistuksessa tai osaomistuksessa 32 vastaajalla (43 %).

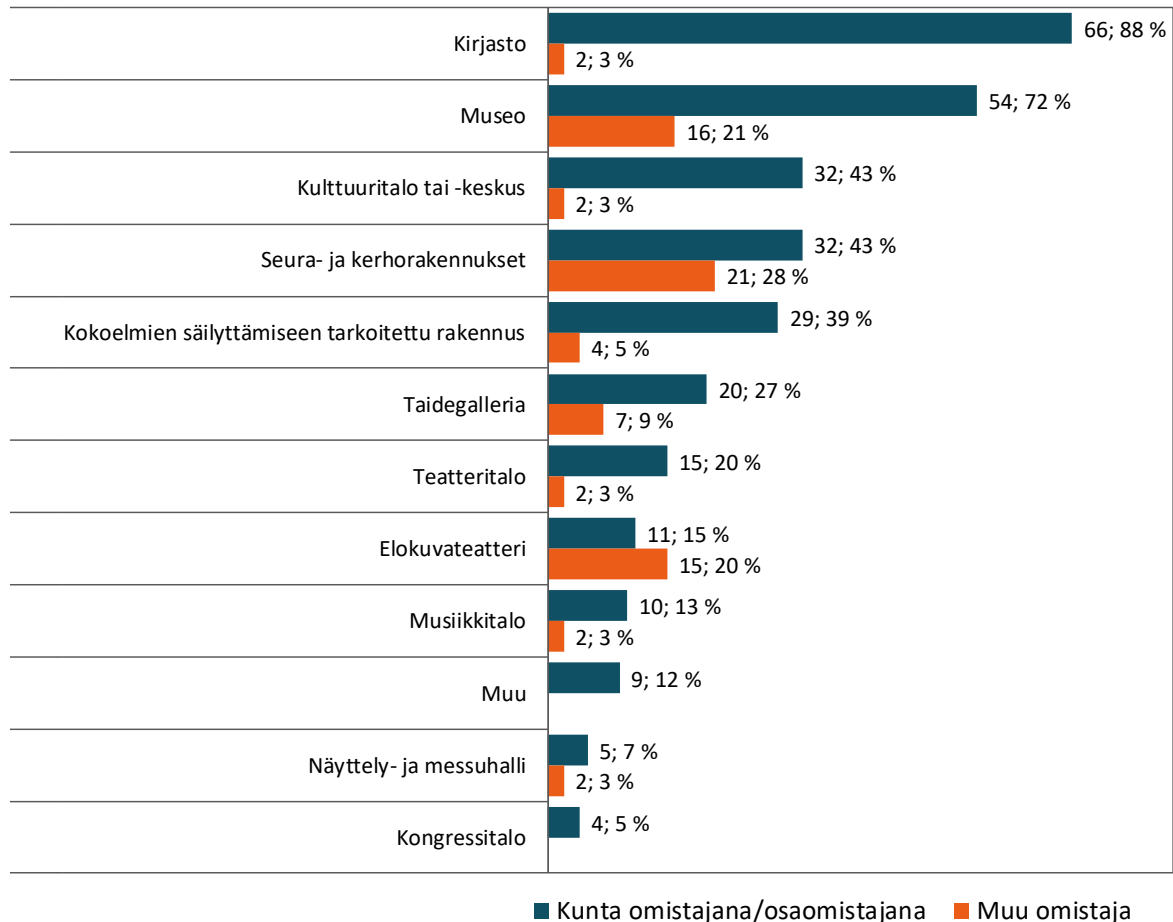
Vastaajien kunnissa kirjasto, teatteritalo, musiikkitalo ja kulttuuritalo- tai keskus ja näyttely- ja messuhalli oli jokaisella vain pari muun omistajan omistuksessa kuin kunnan. Museoiden ja elokuvateattereiden osalta muu omistajuus oli muita rakennuksia yleisempää. Kyselyyn vastanneet näyttäisivät olevan kuntia, joissa kulttuurirakennuksia on hieman enemmän kuin keskimääräisessä kunnassa. Esimerkiksi kunnan omistama kirjasto on tilastoaineiston perusteella 78 % kunnista, kun kyselyyn vastanneilla se oli 88 % kunnista.

Kyselyyn vastanneista kunnista 72 % oli myös kunnan omistama museorakennus tai rakennuksia, kun tilastoaineiston perusteella vain 56 % kunnista on joko museo- tai taidegalleriarakennus. Kuntien omistamien seura- ja kerhorakennusten määrä oli kyselyyn vastanneiden kuntien keskuudessa huomattavasti pienempi kuin tilastoaineistossa, jossa 71 % kunnista olisi kunnallisessa omistuksessa oleva seura- ja kerhorakennus.

18.6.2024

Valintamäärän mukaan lajiteltuna.

Määrä; osuus vastaajista

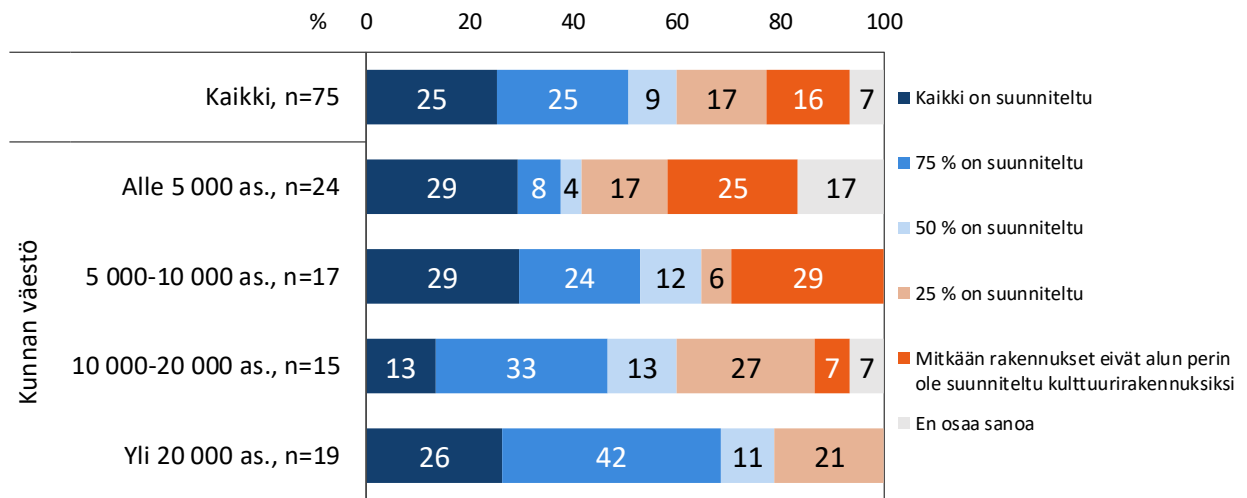
Kuva 21 Vastaajien ilmoittamien kulttuurirakennusten omistajuuden jakautuminen kulttuurirakennuksittain (n=75)

Kulttuurirakennusten alkuperä

Vastaajien kunnista neljänneksessä (25 %) kaikki kulttuurirakennukset olivat suunniteltu alun perin kulttuurikäyttöön ja neljänneksessä (25 %) vastaajien kunnista kolme neljästä (75 %) oli suunniteltu kulttuurikäyttöön. Yli 20 000 asukkaan kunnan vastaajia oli 75:stä 19 ja heistä peräti 68 % ilmoitti joko kaikkien tai 75 %:a kulttuurirakennuksista suunnitellun kulttuurikäytön.

16 % vastaajista (n=12) vastasi, että kaikki kunnan kulttuurikäytössä olevat rakennukset ovat alun perin olleet muun käyttötarkoituksen rakennuksia. Tilanne on yleisin alle 10 000 asukkaan kunnissa (vrt. kuva 22).

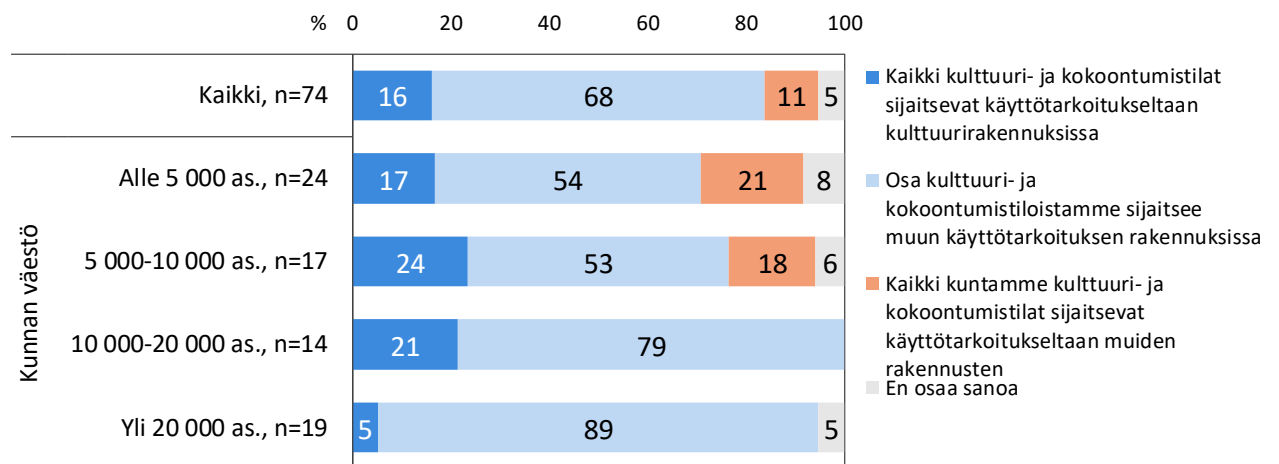
18.6.2024

Kuva 22 Kysymyksen ”Kuinka suuri osuus kunnan omistamista tai hallinnoimista kulttuurirakennuksista on alun perin suunniteltu kulttuuritoiminnan käyttöön?” vastaukset luokiteltuina vastaajan kunnan kuntakoon mukaan

Kulttuuritilat muun käyttötarkoituksen rakennuksissa

Vastaajista 16 %:lla kaikki kulttuuri- ja kokoontumistilat sijaitsevat käyttötarkoitukseltaan kulttuurirakennuksissa. Enemmistö vastaajista (68 %) vastasi, että osa kulttuuri- ja kokoontumistiloista sijaitsee muun kuin kulttuuritoiminnan käyttötarkoituksen rakennuksissa. Reilulla kymmenyksellä vastaajien kunnista kaikki kunnan kulttuuri- ja kokoontumistilat sijaitsevat käyttötarkoitukseltaan muiden rakennusten tiloissa (kuva 23).

Kuva 23 Kysymyksen ”Sijaitseeko kuntanne kulttuuri- ja kokoontumistiloja käyttötarkoitukseltaan muiden rakennusten yhteydessä?” vastaukset luokiteltuna vastaajan kunnan kuntakoon mukaan

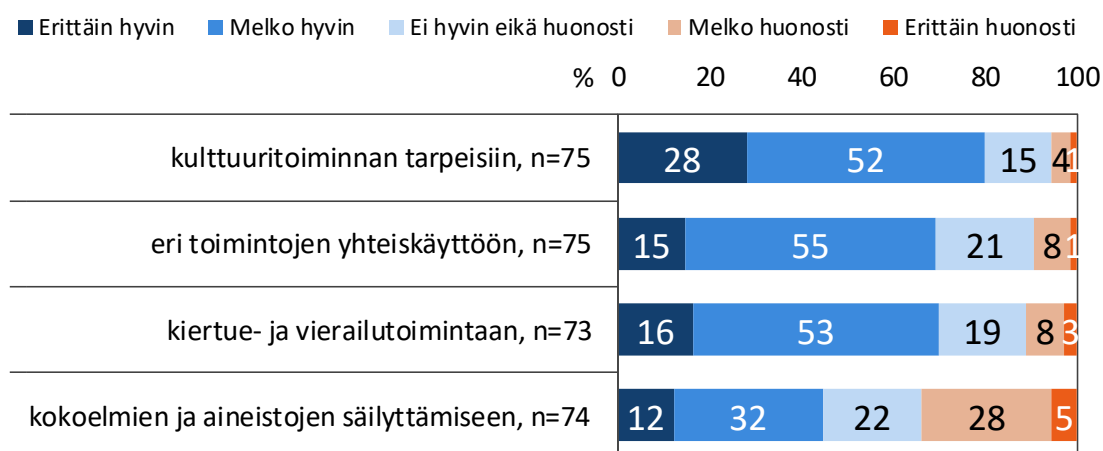

18.6.2024

Soveltuminen käyttötarkoitukseen

Kuntien kulttuurirakennukset soveltuvat kyselyyn vastanneiden vastaajien näkemyksen mukaan pääosin hyvin kulttuuritarkoituksiin, eri toimintojen yhteiskäyttöön sekä kiertue- ja vierailutoimintaan. Noin 70 % vastasi, että tilat soveltuvat kulttuuritoiminnan tarpeisiin melko tai erittäin hyvin.

Vastausten perusteella kokoelmien ja aineistojen säilyttämisen tiloissa on haasteita, sillä noin kolmannes vastaajista katsoi, että kunnan kulttuurirakennukset soveltuvat huonosti kokoelmien ja aineistojen säilyttämiseen. Vastaavasti kokoelmien ja aineistojen säilyttäminen ei noussut haastatteluissa esiin lainkaan.

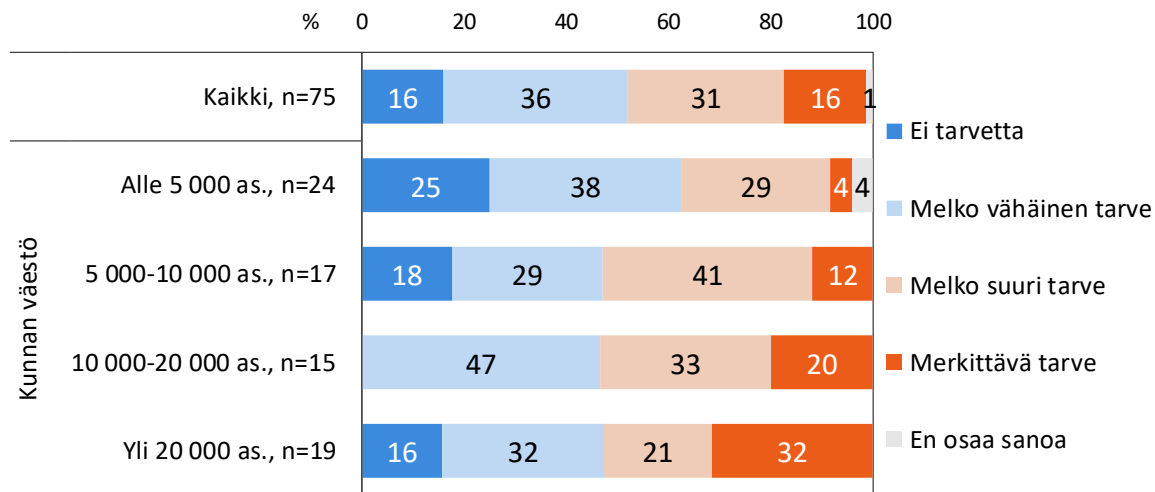
Kuva 24 Kysymyksen "Arvioikaa, miten hyvin kuntanne kulttuurirakennukset soveltuvat eri toimintoihin" vastaukset luokiteltuna eri näkökulmien mukaan

7.4 Kulttuurirakennusten peruskorjaustarpeet

Kyselyssä ja haastatteluissa kerättiin näkemyksiä kulttuurirakennuksiin liittyvistä korjaustarpeista. Kyselyn tulokset osoittavat, että kuntien tilanne vaihtelee merkittävästi. Noin puolessa vastanneista kunnista kulttuurirakennusten peruskorjaustarpeiden tarve määriteltiin merkittäväksi tai melko suureksi ja noin puolessa peruskorjaustarvetta ollut tai ne olivat melko vähäisiä.

Suuremmissa kunnissa, joissa kulttuurirakennuksia on enemmän, peruskorjaustarpeet korostuvat. Noin kolmanneksessa yli 20 000 asukkaan kunnista kulttuurirakennusten peruskorjaustarpeet ovat merkittäviä (vrt. kuva 25).

18.6.2024

Kuva 25 Kysymyksen "Arvioi yleisellä tasolla omistamienne kulttuurirakennusten peruskorjaustarpeita" kuntiin kohdennetun kyselyn vastaukset luokiteltuina kuntakoon mukaan

Myös haastatteluaineisto osoittaa, että kulttuurirakennusten nykytilanne vaihtelee huomattavasti eri puolilla Suomea. Osa kunnista on tehnyt selkeitä parannuksia kulttuurirakennuksiinsa, mutta haastateltavat tunnustivat erityisesti vanhojen rakennusten kanssa olevan haasteita. Haastatteluissa nousi esiin, että monilla kunnilla ja järjestöillä on merkittäviä korjaustarpeita, mutta taloudelliset haasteet rajoittavat investointeja ja rahoituksen puute pakottaa usein tekemään kompromisseja. Toisaalta osa haastatelluista totesi, että on nähtävissä myös positiivisia kehityskulkuja - kuten uudet rakennushankkeet ja peruskorjaukset - jotka parantavat kulttuurirakennusten tilannetta pitkällä aikavälillä. Esteettömyys ja kestävä kehitys ovat keskeisiä teemoja tulevaisuuden suunnitelmissa.

Haastatteluissa tuotiin esiin, että useissa kunnissa erilaiset kulttuurikäytössä olevat kiinteistöt ovat huonossa kunnossa ja vaativat peruskorjausta. Haastateltavat nostivat esimerkkejä ja yksi rakennusryhmä on teatterit. Haastateltavan mukaan Suomessa on lukuisia teatterirakennuksia, jotka tarvitsevat tulevana vuosina kattavan peruskorjauksen tai uudisrakennuksen⁵. Teatteritalot ovat usein historiallisesti merkittäviä rakennuksia ja rakennukset ovat usein suojeltuja, mutta vaativat laajoja peruskorjauksia.

Myös muiden kulttuurialojen tiloissa on korjaustarpeita. Toinen huoli liittyi rakennusten putkiremontteihin, jotka tunnustettiin kalliiksi. Esimerkiksi ison rakennuksen putkiremontti muine korjaustoimenpiteineen voi nousta nopeasti yli 20 miljoonan euron. Joissakin kunnissa työtilojen parantaminen on vielä

⁵ Viime vuosina on toteutettu esimerkiksi seuraaviin teatterirakennusten peruskorjaukset: Helsingin kaupunginteatteri, Turun kaupunginteatteri, Suomen Kansallisteatteri, Kajaanin kaupunginteatteri ja Kemian Teatteri. Tulevana vuosina on suunniteltu peruskorjausta, korjausrakentamista tai uudisrakennusta muun muassa seuraaviin teatteritaloihin: Jyväskylän kaupunginteatteri (käynnistynyt 2024), Tampereen Teatteri (käynnistynyt 2024), Kouvolan Teatteri, Åbo Svenska Teatern, Tampereen Työväen Teatteri, & Espoon Teatteri (uudisrakennus), Suomen Kansallisteatteri (kupolikatto), Mikkelin Teatteri ja Savonlinnan Teatteri (tila-asia selvityksessä kaupungilla).

18.6.2024

työn alla tai niiden määrä on riittämätön. Osa kuntataustaisista haastateltavista kertoi kunnan käyttävän yksityisten toimijoiden tiloja kulttuuritapahtumille. Tällaisia tiloja ovat esimerkiksi liikuntasalit, hotellien tilat ja yksityisten omistamat kulttuurikäyttöön soveltuvia rakennukset.

Erilliset uudet pääkirjastot ovat poikkeuksia kunnissa. Haastatteluissa nousi esiin suuntaus, jossa kunnat pyrkivät sijoittamaan kirjastoja erilaisiin monitoimitaloihin, jotka voivat sijaita esimerkiksi koulurakennusten yhteydessä. Tämä suuntaus näkyy myös esimerkiksi kirjasto- ja nuorisotilojen yhdistelminä. Useissa kunnissa vanhat kirjastorakennukset edellyttävät peruskorjaamista ja suuria investointeja.

Varsin yleinen haaste kunnissa on suuri korjausvelka, jota kunnat pyrkivät aktiivisesti vähentämään. Taloudelliset haasteet vaikuttavat investointeihin. Haastateltavat kokivat haasteellisena, että monissa kunnissa priorisoidaan koulu- ja päiväkotirakennuksia muiden rakennusten edelle. Investointeja suunnataan pääasiassa suuriin rakennuksiin, jotka ovat peruskorjauskuntoisia. Esimerkiksi Kuopiossa on tehty investointeja, kuten taidemuseon uuden varaston ja musiikkikeskuksen talotekniikkaremontin toteuttaminen. Kuopion pääkirjasto odottaa vielä peruskorjaustaan (suunnitteilla). Turun kaupunkiteatteri on remontoitu haastateltavan mukaan ns. isolla rahalla, mutta kasvukunnan Espoon teatterin uudisrakennushanke on ollut vireillä jo 20 vuotta. Haastateltavat tunnustivat, että useissa kaupungeissa on tarvetta suurille investoinneille, mutta hankkeen saaminen investointilistalle on haasteellista. Rahan puute on yleinen ongelma, ja se rajoittaa peruskorjauksien toteuttamista. ”Usein joudutaan tekemään kompromisseja taloudellisten syiden vuoksi”, todettiin erään haastateltavan kokemuksen.

Myös vanhoissa työvänteattereissa ja muissa vastaavissa rakennuksissa, jotka on rakennettu 1900-luvun alussa, on merkittävää korjausvelkaa. Esteettömyys ja muut tämän päivän vaatimukset edellyttävät rakennuksiin parannuksia. Useat kulttuurirakennukset ovat yksityisten säätiöiden tai yhdistysten omistamia, mutta saavat tukea kunnilta esimerkiksi vuokran muodossa.

Kotiseutuliitto on aktiivinen seurantaloiden korjausavustusten jakamisessa. Yli 100 miljoonan euron vuosittaisesta rakennuspotista suuri osa kohdistuu kulttuurirakennuksiin, mutta summalle ei voida vastata esimerkiksi museorakennusten jatkuvaan korjaustarpeeseen.

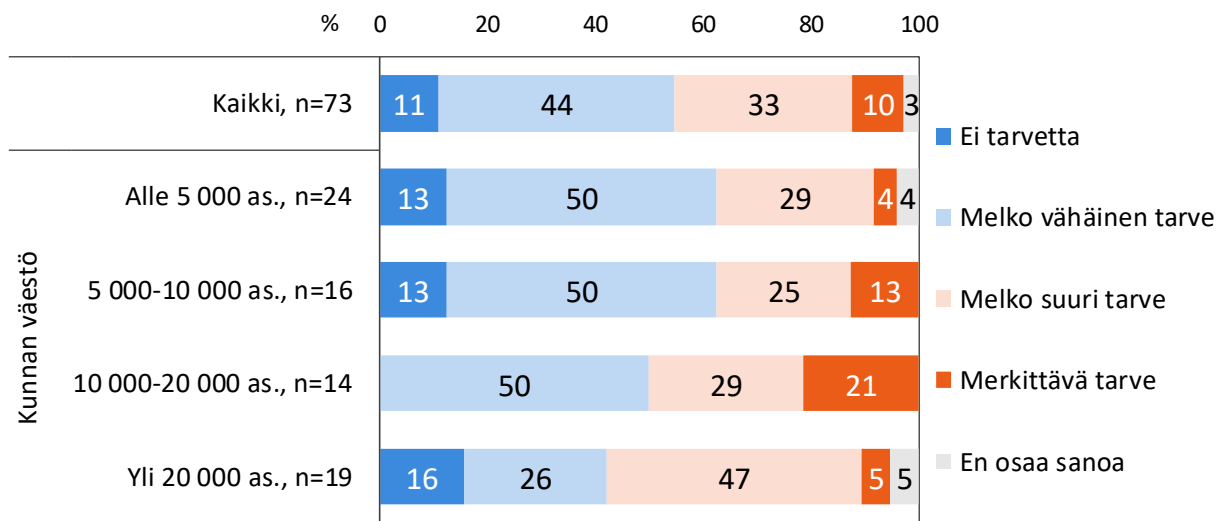
Monissa pienissä kunnissa paikalliset seurantalot toimivat yhdistysten vastuulla. Seurantalot, joita on noin 2 000, on pääosin rakennettu ennen vuotta 1950, ovat monenlaisten yhdistysten omistamia ja sijaitsevat usein taajamien keskustoissa. Energiatalouden korjaaminen ja kehittäminen, kuten maalämpöön siirtyminen, ovat seurantaloiden keskeisiä kehittämiskohteita (vrt. haastateltavan sanoin ”koska sähkölaskut voivat kaataa yhdistysten talouden”). Joissakin kunnissa seurantalot ovat lähes ainoita kulttuuritiloja ja niiden tilanne peruskorjausten osalta on haasteellinen. Korjausavustusten leikkaaminen on pakottanut monia talojen omistajia luopumaan toiminnastaan, myymään kiinteistönsä tai jättämään ne kylmilleen. Seurantaloiden haasteena on myös esteettömyys ja rakennusten toimivuus suhteessa nykyiseen käyttöön.

Haastateltavat toivat esiin myös joitain rakennustyyppeihin liittyviä erityishaasteita. Esimerkiksi museoiden ja vanhan rakennuskannan haasteet voivat olla hyvin erilaisia kuin muiden kulttuurirakennusten. Haastateltava nosti esimerkiksi museorakennukset, jotka alun perin on suunniteltu sotilaskäyttöön. Tällaisissa rakennuksissa käyttäjien turvallisuuden varmistaminen nousee tärkeäksi kysymykseksi ja on moniin muihin rakennuksiin verrattuna vaikeampi toteuttaa.

18.6.2024

Kulttuuritilojen peruskorjaustarpeet

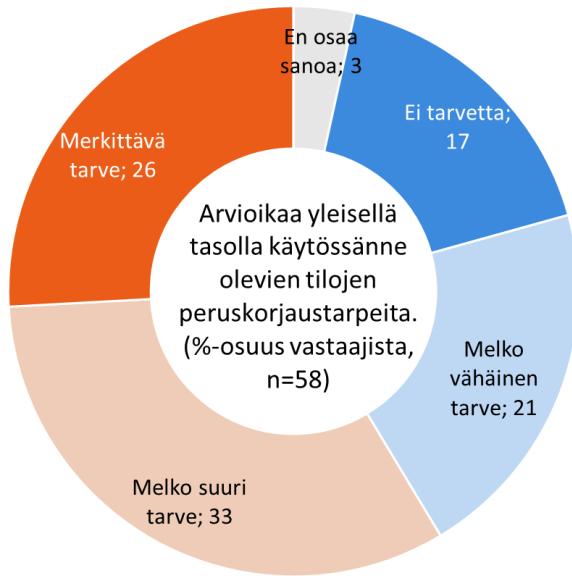
Kyselyssä kartoitettiin erikseen vielä kulttuuritilojen peruskorjaustarpeita. Kyselyn vastausten perusteella kuntien tilanteet suhteessa peruskorjaustarpeisiin vaihtelevat suuresti. Yli puolet vastaajista katsoi, että heidän kunnassaan ei ole kulttuuritilojen peruskorjaustarpeita tai tarve on melko vähäinen. Näin ollen alle puolet vastaajista arvioivat kunnan kulttuurirakennusten peruskorjaustarpeiden olevan melko suuri tai merkittävä. Yli 20 0000 asukkaan kunnissa, joissa kulttuuritiloja on paljon, myös peruskorjaustarpeet korostuvat (vrt. kuva 26).

Kuva 26 Kysymyksen "Arvioi-kaa yleisellä tasolla omistamienne kulttuuritilojen peruskorjaustarpeita" kuntiin kohdennetun kyselyn vastaukset luokiteltuina kuntakoon mukaan

Valtionosuutta saavat yksityiset kulttuuritoimijat arvioivat omassa kyselyssään käytössään olevien kulttuuritilojen kunnon hieman heikommaksi kuin kuntakyselyn vastaajat omien tai osaomistuksessa olevien tilojen osalta. Yksityisistä kulttuuritoimijoista miltei 60 % koki, että toimijan käytössä olevien tilojen peruskorjaustarve on vähintään melko suuri (kuva 27).

18.6.2024

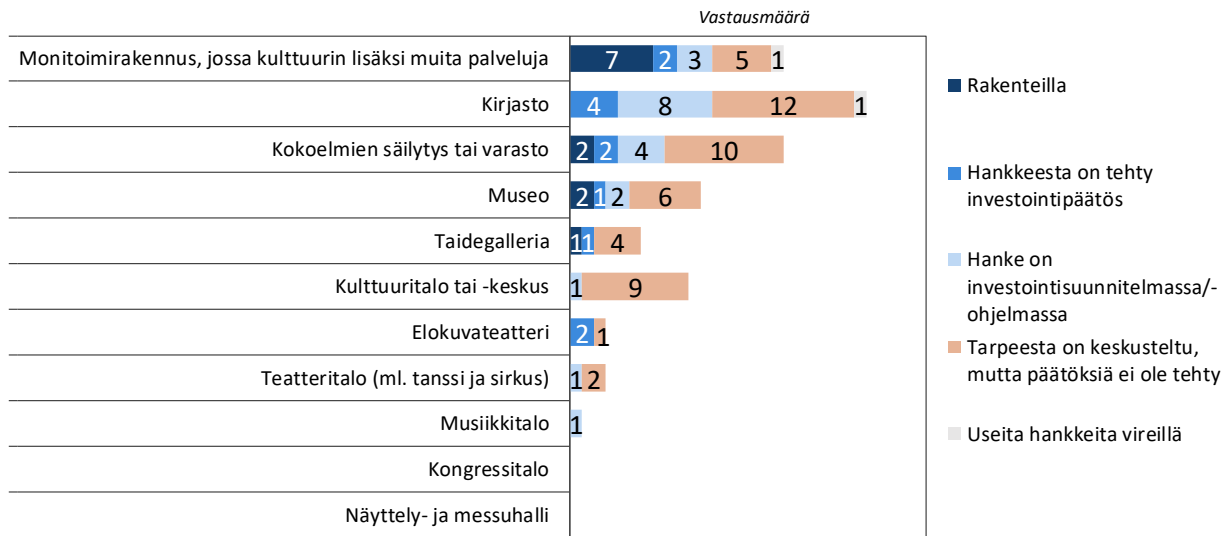
Kuva 27 Yksityisten kulttuuritoimijoiden kyselyyn vastanneiden (n=58) arviot heidän käytössään olevien kulttuurirakennusten peruskorjaustarpeita

7.5 Kulttuurirakennusten rakentamistarpeet ja arvioita tulevaisuudesta

Kyselyn tulokset osoittavat, että kunnilla on vähäisesti aikomuksia toteuttaa kulttuurirakennusten merkittäviä laajennuksia tai uudisrakennuksia seuraavan 10 vuoden aikana. Rakenteilla olevista tai investiohjelman edenneistä hankkeista yleisin on monitoimirakennus, johon sijoittuu kulttuuritoiminnan lisäksi myös muita toimijoita. Muita rakenteilla olevia kulttuurirakennuksia oli mm. kunnassa kokielmien säilytykseen tai varastointiin liittyvä hanke (2 kappaletta), museo (2 kappaletta) ja taidegalleria (1 kappale) Joissain kunnissa toteutuksessa oli samanaikaisesti useampia kulttuurirakennuksia.

Suurimmassa osassa vastaajien kunnista ei ole suunnitteilla mitään kulttuurirakennusten uudisrakennusta tai merkittävää laajennusta. Näitä vastauksia ei ole esitetty kuvassa 28. Niiden kuntien osuus, joissa ei ollut suunnitelmissa rakentaa uusia kulttuurirakennuksia vaihteli rakennuksen mukaan, mutta oli keskimäärin 87 %.

18.6.2024

Kuva 28 Onko kuntanne suunnitelmassa toteuttaa jokin kulttuurirakennuksen merkittävä laajennus tai uudisrakennus seuraavan 10 vuoden aikana?

Kuntien, järjestöjen ja yritysten haastatteluvastauksista kävi ilmi, että kulttuurirakennusten rakentamistarpeet ja -tilanteet vaihtelevat suuresti eri puolilla Suomea. Esimerkkinä kerrottiin kunnasta, johon valmistunee uusi musiikkitalo vuonna 2026. Joissain kunnissa on panostettu taiteilijoiden työtiloihin, kuten Turussa Taiteen talo, joka tarjoaa tilat 30–40 taiteilijalle. Erityisesti suuremmissa kaupungeissa on käynnissä merkittäviä investointeja ja toteutuksessa uusia hankkeita, jotka parantavat kulttuuritilojen tilannetta pitkällä aikavälillä.

Useissa kunnissa nykyisten rakennusten ylläpito ja peruskorjaukset nähtiin taloudellisesti sen verran merkittävänä, että uudisrakentamiseen ei koettu olevan tarvetta tai se ei taloudellisista syistä ollut mahdollinen. Erityisesti pienemmissä kunnissa ei ole suunniteltu suuria rakennusinvestointeja. Joitain korjausinvestointeja oli tehty esimerkiksi isoihin tapahtumasaleihin, joiden avulla vedettiin kuntaan suuria yleisömassoja kesätapahtumien aikaan. Mutta pääsääntöisesti kunnat ja yhdistykset kamppailevat korjausvelan ja rahoituksen puutteen kanssa.

Toisaalta haastatteluissa nousi esiin myös muunlaisten mahdollisuuksien syntymistä tulevaisuudessa. Esimerkiksi nuorisoikäluokkien pienetessä, koulujen yhdistämisen myötä nähtiin, että voi syntyä uusia monitoimitiloja esittävälle taiteelle.

Haastateltujen arkkitehtien vastauksista ilmenee, että kulttuurirakennusten investointirahoituksen puute on ollut pitkään tunnistettu ns. pullonkaula rakennusten korjaamiselle ja kehittämiselle. Yleisesti hankkeissa pyritään korkeaan laatuun ja tätä voidaan tavoitella esimerkiksi arkkitehtuurikiilpailujen avulla. Suojeltujen rakennusten korjaaminen nähdään tärkeänä, mutta käytön aikainen jatkuva huolto ja ylläpito ovat haasteellisia. Näiden laiminlyönti nopeutti rakennusten peruskorjaustarvetta. Monet kulttuuritoiminnot sijaitsevat arvorakennuksissa ja näiden todettiin vaativan erityistä huomiota. Uudisrakentaminen on suositeltavaa vain, jos käyttötarkoitus edellyttää täysin uusia tiloja.

18.6.2024

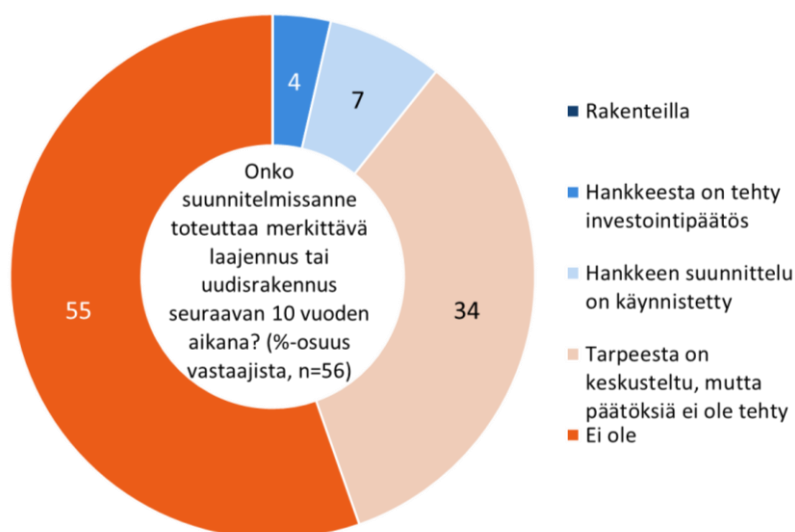
Haastatteluissa koottiin myös näkemyksiä kulttuurirakennusten rakentamisen tulevaisuudesta, ja siitä mihin kulttuurirakennusten osalta tulisi keskittyä ja kohdentaa resursseja. Joissakin kunnissa on viime vuosina ollut käynnissä "purkubuumi" ja uusia rakennuksia on rakennettu vanhojen tilalle. Erityisesti arkkitehtien näkemyksen mukaan niin peruskorjattavien kuin uudisrakennusten toteuttamisessa kestävä kehityksen periaatteet, esteettömyys ja energiatehokkuus tulevat olemaan entistä tärkeämpiä teemoja tulevaisissa rakennus- ja korjaushankkeissa.

Useat vastaajat korostavat tilojen ja rakennusten käyttötarkoituksen tarkkaa miettimistä. Toisaalta haastatteluissa tuotiin esiin, että tiedossa olevissa remonttikohteissa, kuten teatteritaloissa, on epärealistista ajatella toteutettavan muuta toimintaa teatterin tiloissa. Haastatteluissa myös korostettiin, että esittävän taiteen tiloja ja taiteilijoiden työskentelytiloja tulisi kehittää ja mahdollisesti toteuttaa yhteistyössä kaupungin ja yksityisten omistajien kanssa. Haastatteluissa tuotiin useasti esiin, että henkilöstön ja toiminnan riittävyys herättää enemmän huolta kuin seinien määrä.

Kirjastorakentamiseen ei enää myönnetä valtionavustuksia, joten uusia kirjastorakennuksia tehdään harvoin. Kirjastojen korjausrakentaminen korostuu.

Senaatilla on hallussa kulttuurirakennuksia, erityisesti arvokiinteistöjä, ja valtio on viime vuosina panostanut niiden kuntoon. Kiinteistömässä on kokonaisuudessa hiukan vähentynyt, mutta ei ole pyrkimystä vähentää suuremmin valtio-omisteisten rakennusten määrää. Uusia valtion rahoittamia kulttuurirakennuksia rakennetaan harvoin.

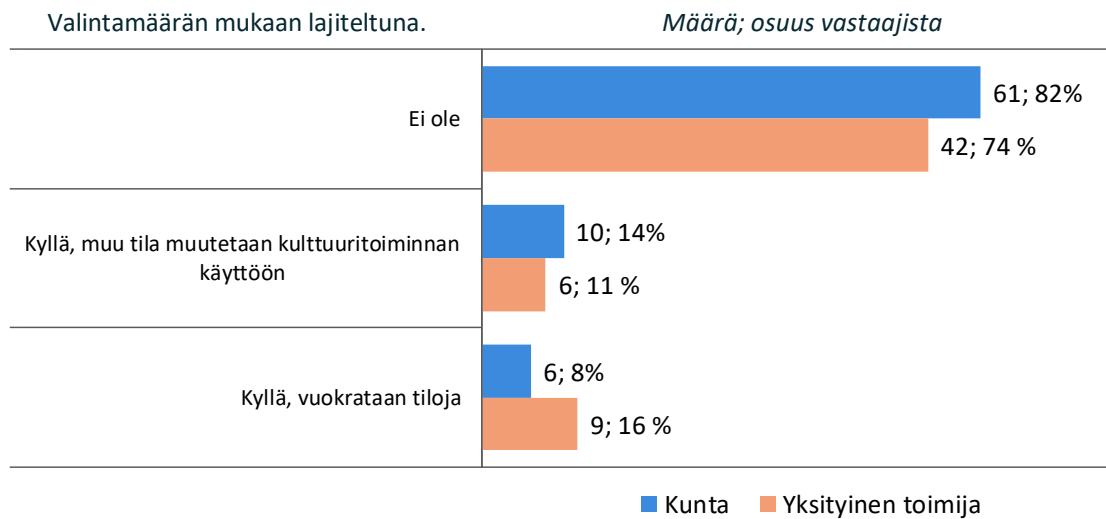
Yksityisten kulttuuritoimijoiden kyselyyn vastanneista (n=56) kuusi vastaaja (11 % vastaajista) vastasi, että rakennushankkeesta on tehty investointipäätös, tai suunnittelu on käynnistetty. Yli puolella (55 %) yksityisistä kulttuuritoimijoista ei ollut laajennus- tai uudisrakennussuunnitelmia. Kolmanneksessa vastaajaorganisaatioista oli keskusteltu tarpeista, mutta varsinaisia päätöksiä ei ollut tehty.

Kuva 29 Yksityisten kulttuuritoimijoiden vastausten jakautuminen kysymykseen "Onko suunnitelmässanne toteuttaa jokin kulttuurirakennuksen merkittävä laajennus tai uudisrakennus seuraavan 10 vuoden aikana?"

18.6.2024

Suurimmalla osalla kyselyyn vastanneista ei ollut suunnitelmia hankkia kulttuuritoiminnalle uusia tiloja muilla tavoin. 16 % yksityisistä vastaajista oli vuokraamassa uusia tiloja, kun kuntakyselyn vastaajista 8 % ilmoitti vastaavasta toimenpiteestä. Tilojen muuttaminen kulttuuritoiminnan käyttöön oli ratkaisu kymmenelle kuntavastaajalle ja kuudelle yksityiselle kulttuuritoimijalle. Yksityisten toimijoiden keskuudessa uusien tilojen hankkiminen oli hieman kuntia yleisempää (vrt. kuva 30).

Kuva 30 Kuntakyselyyn (n=74) ja yksityisten kulttuuritoimijoiden kyselyyn (n=57) vastanneiden vastausten jakautuminen kysymykseen "Onko organisaationne suunnitelmassa hankkia kulttuuritoiminnalle tiloja muuten kuin rakentamalla laajennus tai uudisrakennus?"

Näkemyksiä resurssien kohdentamisesta

Haastattelussa kartoitettiin haastateltavien näkemyksiä mihin kulttuurirakennuksiin liittyviä resursseja tulisi tulevaisuudessa kohdistaa. Useat haastateltavat nostivat esiin kulttuurirakennusten talotekniikan ajantasaistaminen, yleisölle saavutettavien ja työntekijöille turvallisten tilojen toteuttamisen sekä tekniiseen turvallisuuteen ja energiatehokkuuteen satsaaminen. Osa asiantuntijoista mainitsi haasteena olevan sisäilmaongelmat, jonka seurauksena osa henkilöstöstä työskentelee etänä huonon sisäilman takia. Energiatehokkuuden ja putkistojen kunnon merkitystä painotettiin ja samalla todettiin, että valtionavustukset tai kansalliset tuet eivät riitä kattamaan kaikkia tarpeita.

Haastatteluissa tuotiin myös esiin, että kansallisesti merkittävät kulttuurirakennukset saavat tukea hallitusohjelmassa, mutta kaupunkien investointihalukkuus vaihtelee. Haastatteluissa korostettiin yhteisen näkemyksen ja jatkuvuuden merkitystä, kumppanuuksien tärkeyttä, paikallisen vastikkeellisuuden lisäämistä ja kulttuurirakennusten imagon kohotusta.

Yhteenvedon haastatteluista voidaan todeta, että tulevaisuudessa kulttuurirakennusten rakentamisessa ja korjaamisessa tulisi keskittyä:

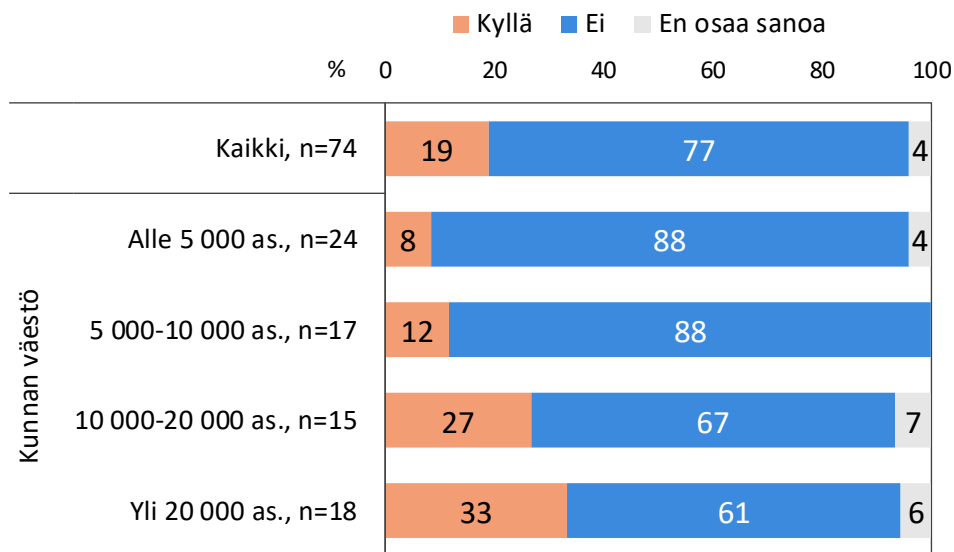

18.6.2024

- Peruskorjaukseen ja valikoidusti uudisrakentamiseen: Erityisesti kirjastojen ja arvokiinteistöjen osalta, joissa käyttötarkoitus määrittää rakennustavan.
- Talotekniikan ajantasaistamiseen ja ekologiseen ylläpitoon: Energiatehokkuuden ja teknisen turvallisuuden parantaminen vaativat tukea.
- Käyttötarkoituksen selkeyttämiseen: Tilojen tarkoitus ja profiili tulee miettiä tarkkaan.
- Esittävän taiteen tilojen ja taiteilijoiden työskentelytilojen kehittämiseen: Tarvitaan uusia ja teknisesti hyvin varusteltuja tiloja.
- Yhteiseen näkemykseen ja jatkuvuuteen: Pitkäjänteinen suunnittelu ja kumppanuudet ovat avainasemassa.

Tyhjät kulttuuritilat

Suurimmalla osalla kyselyyn vastanneista kunnista ei vastaajien mukaan ole omistuksessa tyhjiä tai käytöstä poistuneita kulttuurirakennuksia. Vajaassa viidennessä kuntien vastaajien kunnissa oli kunnan omistuksessa tyhjiä tai käytöstä poistettuja rakennuksia. Mitä suuremmasta kunnasta on kyse, sen yleisempää tyhjien rakennusten omistaminen on.

Kuva 31 Kuntakyselyn kysymykseen "Onko omistuksessanne tyhjiä tai käytöstä poistettuja kulttuurirakennuksia?" vastausten jakautuminen kuntakoon mukaan

18.6.2024

7.6 Kulttuurirakennusten suunnitteluun ja rakentamiseen liittyvin ohjeistuksen kehittämistarpeet

Haastatteluissa koottiin asiantuntijoiden näkemyksiä ja huomioita kulttuurirakennusten suunnitteluun ja rakentamiseen liittyvän ohjeistuksen kehittämistarpeista. Vastaukset vaihtelevat suuresti riippuen vastaajan roolista ja kokemuksista. Iso osa haastateltavista ei osannut arvioida ohjeistuksen kehittämistarpeita.

Haastatteluissa muutama henkilö odotti uutta rakennuslakia, ja he mainitsivat epäselvyyden pienten rakennusten luvanvaraisuuden poistumisesta. Yleisesti haastateltavat painottivat valtakunnallisen tasarvoisen ohjeistuksen tarvetta, jotta säädökset eivät olisi käsittelijäkohtaisia ja kunnat eivät laatisi omia ohjeitaan.

Haastatteluissa todettiin, että kaupungeilla voi olla omat suunnitteluohjeensa, jotka perustuvat lainsäädäntöön ja asetuksiin, mutta suojelukohteissa noudatetaan tiukempia ohjeita. Tämä oli yksi syy, miksi toivottiin selkeämpää ja yhtenäisempää kansallista vanhojen rakennusten erityispiirteet huomioivaa ohjeistusta.

Yksi haastateltava totesi, että hankkeissa tulisi huomioida se, että rakennukset voivat olla tulevaisuudessa suojeltuja. Hänen mukaansa on tärkeää ottaa huomioon kulttuurihistorialliset elementit ja varmistaa, että niitä ei muuteta, vaikka rakennus ei tällä hetkellä olisi suojeltu. Osa haastateltavista kertoi olevansa parhaillaan päivittämässä suojeluluetteloaan ja huomioivansa suojelun tavoitteet kaikissa kunnossapito- ja muutostöissä.

Kulttuuritoiminnan tilojen ja rakennusten kirjosta kertoo se, että yksi haastateltava puhui suojelluista rakennuksista ja seuraava haastateltava nosti esiin erilaisten pop-up-tilojen turvallisuuden. Kulttuuritahtumien ja -toiminnan levittäytyminen mitä mielikuvituksellisimpiin tiloihin on luonut tarpeen kansalliselle ohjeistukselle.

Myös uudenlaiset tavat käyttää olemassa olevia kulttuuritiloja voivat synnyttää tarpeen tarkastella rakentamisen ohjeistusta. Tästä saimme esimerkin haastateltavalta, joka kertoi painavien taideteosten sijoittamisesta tilanjakajaseiniin tai näyttelytilan kattoon. Tällä hetkellä ei ole olemassa erillistä ohjeistusta taideteosten esillepanon aiheuttamasta lisäkuormituksesta näyttelytilan kantaville rakenteille.

Jäi epäselväksi, mikä oli haastateltavan oma näkemys ohjeiden ohjausvaikutukseen, kun hän kertoi, että 1970 ja 1980-luvulla oli tarkkoja ohjeita, miten kirjasto tuli suunnitella. Tilanne on hänen mukaansa muuttunut ja nykyään usein kirjastotoiminta mukautuu tilaan, eikä tila vaatimuksiltaan kirjastotoimintaan.

7.7 Käyttäjien osallistaminen kulttuurirakennusten rakentamishankkeissa

Kulttuurirakennusten rakentamishankkeissa käyttäjien osallistaminen on kohtuullisen laajasti käytössä. Osallistamisen laajuus ja muoto voivat vaihdella hankkeen luonteen ja paikallisten tarpeiden mukaan. Sen merkitys tilojen onnistuneessa suunnittelussa on haastateltavien mukaan kiistaton. Jatkuva kehittäminen ja eri osallistamismenetelmien hyödyntäminen ovat avainasemassa onnistuneiden kulttuurirakennusten toteuttamisessa.

18.6.2024

Haastateltavat korostivat, että kulttuurirakennusten rakentamishankkeissa on käyttäjiä jo osallistettu monin tavoin. Esimerkiksi käyttäjiä haastatellaan ennen rakentamishanketta, ja he osallistuvat kokouksiin hankkeen aikana. Lisäksi käyttäjiä ja kuntalaisia on osallistettu kyselyillä ja asukasilloilla hanke-suunnittelun aikana. Nämä toimet auttavat keräämään tietoa käyttäjien tarpeista ja toiveista ja mahdollistaa suoran vuorovaikutuksen suunnittelijoiden kanssa. Tarjouskilpailuissa on myös käytetty erilaisia osallistavia prosesseja.

Joissakin hankkeissa, kuten Lahden visuaalisten taiteiden museon Malvan suunnittelussa, asukkaita on osallistettu sen sijainnin, asuinalueen läheisyyden takia. Toinen esimerkki, (seinä)muraalin toteuttamisesta yhdessä asukkaiden kanssa osoittaa paikallisen yhteisön aktiivista osallistamista. Malvan hankkeessa pyydettiin taideyhdistyksiltä lausuntoja ja kuultiin paikallisia yhdistyksiä.

Malva voi olla poikkeus, sillä käyttötarkoituksen muutoshankkeissa tai varsinkaan perusparannuskoh-teissa osallistaminen ei ole suuressa roolissa kuin uudishankkeissa. Haastateltava arvioi, että erot osallistamisessa saattavat johtua siitä, että peruskorjaukset eivät välttämättä edellytä samanlaista yhteisön sitouttamista kuin uudisrakentaminen.

Haastateltavat korostavat, että käyttäjien näkemykset ovat tärkeitä tilojen suunnittelun ja käytön kan-nalta. Esimerkiksi esittävän taiteen tilojen ja taiteilijoiden työskentelytilojen kehittäminen vaativat käyttäjien näkemyksiä ja osallistumista. Osallistamisen ja tilojen käytön taloudelliset näkökulmat ovat myös merkittäviä tekijöitä. Kulttuuritilojen käyttöaste ja kustannusten hallinta ovat keskeisiä huomi-oitavia asioita. Esimerkiksi hybridimallissa, jossa tapahtumatoimijat vastaavat tilojen varauksesta, py-ritään optimoimaan tilojen käyttö ja kustannustehokkuus.

Käyttäjien ja ei-käyttäjien osallistaminen on tärkeää tilojen tehokkaan käytön varmistamiseksi. Oma-toimikirjastojen ja itsepalvelupaikkojen turvallisuus ja käyttöohjeet ovat myös tärkeitä. Käyttäjien tu-lee olla tietoisia turvallisuusohjeista, erityisesti virallisen valvonnan ulkopuolella tapahtuvassa käy-tössä.

7.8 Kestävän kehityksen huomioiminen rakennushankkeissa

Haastatteluaineisto osoittaa, että kestävän kehityksen eri osa-alueiden kehittämistarpeet kulttuurira-kennusten rakennushankkeissa ovat moninaisia ja vaihtelevat kohteesta ja kontekstista riippuen. Yksi merkittävä kehityskohde on kiertotalouden huomioiminen. Vaikka kiertotalous on tullut uutena käsit-teenä esiin, sen käytännön toteutus ja integrointi kulttuurirakennushankkeisiin edellyttää kehittämistä.

Muuntojoustavuus, eli rakennusten kyky sopeutua eri toimintoihin, on liikunta- ja koulurakennuksissa jo kohtuullisen hyvin huomioitu, mutta kulttuurirakennuksissa, kuten teattereissa, museoissa ja konsert-tisaleissa, sen toteuttaminen on haastavampaa. Eräs haastateltava totesi, että näissä rakennuksissa käyttäjät arvostavat usein tilojen alkuperäistä käyttötarkoitusta ja saattavat osaltaan myös vastustaa muutoksia.

Ekologinen kestävyys nousi haastatteluissa usein esiin ja sen merkitystä korostettiin suunnittelutavoit-teena ja myös osana tarjous- ja arkkitehtikilpailuja. Ekologisen kestävyuden katsottiin vaikuttavan mer-kittävästi uusiin hankkeisiin, joissa pyritään parantamaan energiatehokkuutta ja vähentämään ympäris-tövaikutuksia. Monet korjaushankkeet keskittyvätkin energiatehokkuuden parantamiseen, mikä on

18.6.2024

erityisen tärkeää ”vanhojen hirsitalojen ja muiden historiallisesti arvokkaiden rakennusten kohdalla”. Näiden rakennusten kohdalla on myös tärkeää ymmärtää ja kunnioittaa niiden alkuperäistä rakennustapaa ja materiaaleja.

Sosiaalinen kestävyys on hoidettu haastateltavien mukaan kulttuurirakennusten rakennushankkeissa hyvin, ja se ilmenee erityisesti yhteisön osallistamisen ja tilojen käytön tarpeiden huomioimisena. Esteettömyyskorjaukset, kuten esteettömien WC-tilojen rakentaminen, ovat olleet ajureina ja prioriteettina monissa peruskorjaushankkeissa. Seurantalot ovat hyvä esimerkki rakennuksista, jotka kannattelevat sosiaalista ja kulttuurista kestävyttä tarjoamalla yhteisöllisiä tiloja. Toisaalta niihin voi liittyä suuria esteellisyshaasteita, koska rakennuskanta on vanhaa.

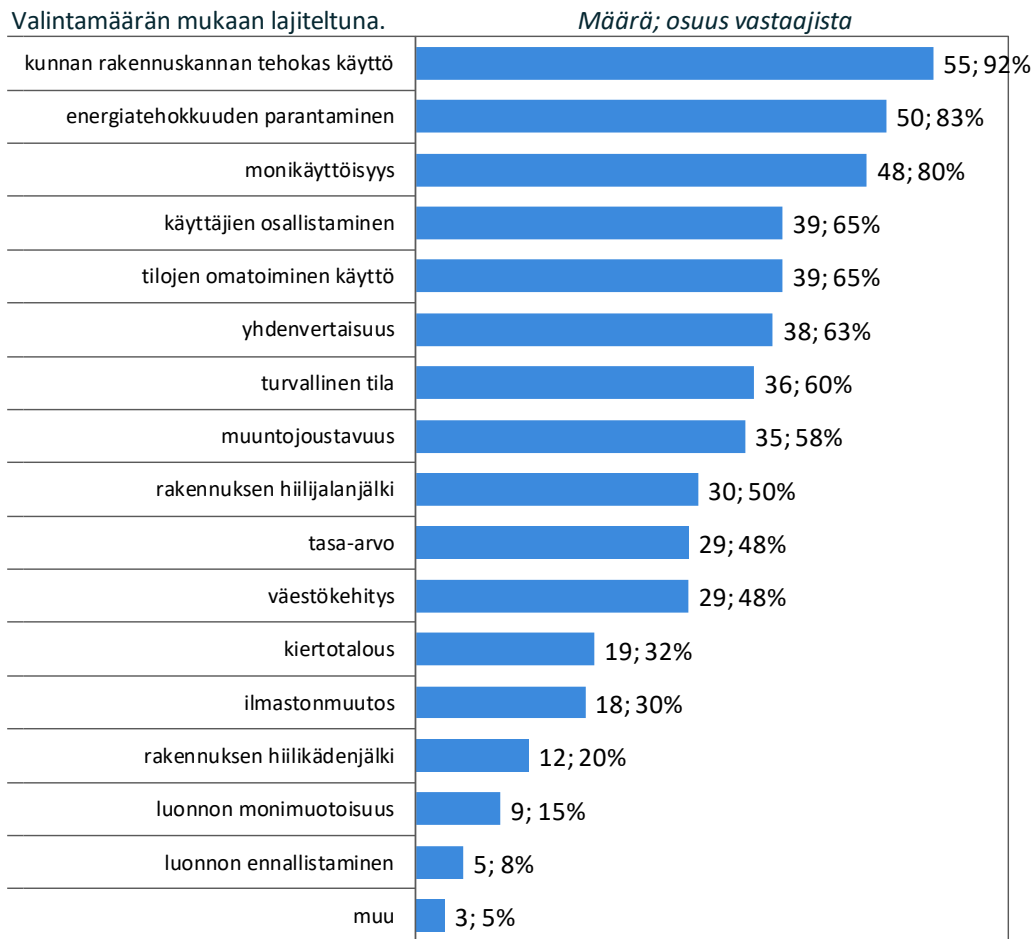
Taloudellinen kestävyys on olennainen osa kulttuurirakennusten hankkeita, mutta talousnäkökulma koettiin myös osittain haasteellisena. Suuret investoinnit, kuten Kansallisteatterin ja muiden merkittävien rakennusten korjaushankkeet, tehdään yleensä noin 50 vuoden välein, mikä asettaa haasteita taloudelliselle kestävyydelle ja budjetoinnille. Vastuullisuus ja budjetin tiukka noudattaminen ovat keskeisiä tavoitteita, mutta samalla on huomioitava, että tietyt vanhaa ja uutta yhteensovittavat ratkaisut voivat olla kalliita ja vaatia lisäresursseja.

Aineistosta nousee esiin, että riittävän ajoissa ja huolella toteutetut peruskorjaukset tehostavat kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumista, parantavat työturvallisuutta, kehittävät tilojen toiminnallisuutta ja parantavat talojen energiatehokkuutta sekä saavutettavuutta. Kulttuuritilan remontointi tulisi tehdä kokonaisvaltaisesti kaikki osa-alueet ja tulevaisuuden tarpeet huomioiden. Riittävän ajoissa ja huolella tehdyt remontit tukevat työurien pidentämisen tavoitetta, energiansäästön ja hiilineutraaliuden tavoitteita sekä yhdenvertaisuuden parantamisen tavoitetta tilojen saavutettavuuden kehittyessä.

Rakennuttamisosaaminen ja restaurointikoulutus ovat myös merkittäviä kehitysalueita. Haastateltavat toivat esiin, että rakennuttamisosaaminen on usein ohuella pohjalla jopa suurissa organisaatioissa. Restaurointikoulutuksen taso Suomessa ei vastaa esimerkiksi Tukholman tarjontaa, mikä asettaa haasteita korkealaatuisen restauroinnin toteuttamiselle. Osaamisen keskittyminen harvoille henkilöille voi johtaa resurssien riittämättömyyteen ja suunnittelun ajan puutteeseen.

Kyselyllä koottiin kuntien viranomaisilta näkemyksiä, miten kulttuurirakennusten peruskorjaus- tai rakennushankkeissa on huomioitu erilaiset kestävä kehityksen teemat. Huomattava enemmistö vastasi, että kunnan rakennuskannan tehokas käyttö, energiatehokkuuden parantaminen ja monikäyttöisyys huomioidaan rakennushankkeissa nykyisin hyvin. Sen sijaan rakennuksen hiilijalanjälki, luonnon monimuotoisuus, ilmastonmuutos, kiertotalous, väestönkehitys ja tasa-arvo ovat teemoja, joita ei huomioida rakennushankkeissa vielä kovin hyvin.

18.6.2024

Kuva 32 Mitkä seuraavista asioista on otettu huomioon kulttuurirakennuksen peruskorjaus- tai rakentamishankkeessanne? (n=60)

Tulokset osoittavat, että kulttuurirakennusten rakennushankkeissa kestävän kehityksen eri osa-alueiden huomioiminen on monimuotoista ja osin myös haastavaa. Kiertotalous, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys, taloudellinen kestävyys, rakennuttamisosaaminen ja työolosuhteet ovat kaikki alueita, joissa on kehittämistarpeita. Näiden osa-alueiden parantamisen nähtiin vaativan jatkuvaa panostusta, koulutusta ja resurssien tehokasta käyttöä, jotta kulttuurirakennusten hankkeet voivat täyttää kestävän kehityksen vaatimukset tulevaisuudessa.

18.6.2024

8 Yhteenveto ja johtopäätökset

Kulttuurirakennusten nykytilaselvityksessä tarkasteltiin kulttuurirakennusten määriä ja laatua, niiden suunnittelua ohjaavaa lainsäädäntöä, määräyksiä ja ohjeita, tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Selvitettävänä oli myös esimerkiksi tilojen soveltuvuus kiertuetoimintaan ja esteettömyys.

Tarkastelun kohteena olleet kulttuurirakennukset ovat erityinen selvityskohde. Kulttuurirakennukset rakennustyyppinä poikkeavat monilta osin toistaan. Kulttuurirakennuksissa toiminta voi poiketa toisen kulttuurirakennuksen toiminnasta merkittävästi ja toiminnat voivat olla hyvin kaukana toisistaan. Kaikkea kulttuurirakennuksia yhdistäviä tekijöitä on vähemmän kuin erottavia tekijöitä. Kulttuurirakennukset ovat sen toiminnan ehdolla toimivia rakennuksia: jos toiminta ei vuosien aikana muutu, ei ole tarvetta muuttaa rakennusta toiminnallisista syistä. Tästä seuraa kulttuurirakennuksille ominainen piirre, että ne ovat verraten pysyviä instituutioita. Tätä tukee myös Rakennetun ympäristön kategorisoiva rakennusluokitus.

8.1 Lähtöaineiston tarkastelu

Kulttuuri- seura- ja kerhorakennusten tarkastelu perustui lähtötietona annettuun Tilastokeskuksen Rakennettu ympäristö -palvelun vuoden 2021 tietoihin. Aineiston analysoinnin aikana tilaston kattavuudessa, tietojen oikeellisuudessa ja ajantasaisuudessa havaittiin puutteita.

Tilaston mukaan Suomessa ei olisi 288 vuotta vanhempia kulttuurikäytössä olevia rakennuksia. Tilastossa vanhimpien kulttuurirakennusten rakennusvuodeksi on merkitty vuosi 1735. Kyseinen vuosi on merkitty 12 rakennuksen rakennusvuodeksi. Tässä joukossa on mukana mm. valtion tai valtion liikelaitoksen omistama Turussa sijaitseva museo ja taidegalleria, joka on laajuudeltaan yli 15 000 kem². Kyseessä oletettavasti on Turun linna. Oletettavasti Savonlinnassa sijaitseva 9 600 kem² museo ja taidegalleriarakennus on 540-vuotias Olavinlinna. Mikäli näin on, on rakennuksen omistajaksi merkitty valtion tai valtion liikelaitoksen sijaan muu ja rakentamisvuodeksi vuosi 1975. Nämä kaksi esimerkkiä kuvaavat tietojen puutteellisuutta (ellei peräti virheellisyttä) ja miten vaikeaa tilaston perusteella on hahmottaa, mistä rakennuksesta on kyse.

Tilastoaineisto kattaa vain pääkäyttötarkoitukseltaan kulttuuri- ja kokoontumiskäytössä olevat rakennukset. Kulttuuritalot ja -keskukset eivät muodosta omaa rakennusluokituksen pääluokkaa, vaan ne määrittyvät alaluokittain pääkäyttötarkoituksen mukaan. Lisäksi huomattava määrä kulttuuri-, seura- ja kerhotiloista jää aineiston ulkopuolelle sekä muun pääkäyttötarkoituksen rakennuksissa sijaitsevat kulttuuritalat.

0710 Teatterit, musiikki- ja kongressitalot:

Tilastokeskuksen aineistossa pääkäyttötarkoitukseltaan 0710 Teatterit, musiikki- ja kongressitalot luokassa ovat teatterit, musiikkitalot ja kongressitalot samassa kategoriassa. Lähtöaineisto ei mahdollista erottaa teatteri-, musiikki- tai kongressitaloja ja niiden tietoja toisistaan.

18.6.2024

Lähtöaineistosta puuttuvat teatteri- ja musiikkirakennukset ja -tilat, jotka sijaitsevat rakennuksessa, jonka pääasiallinen käyttötarkoitus ei ole teatteri-, ooppera- tai konserttien järjestäminen. Näin ollen listasta puuttuvat esimerkiksi teatterit, jotka sijaitsevat asuin- tai liikerakennuksissa (esimerkkeinä Lappeenrannan kaupunginteatteri. Lähtöaineistossa on todennäköisesti luokiteltu tähän luokkaan joitain rakennuksia, jotka voisivat kuulua myös rakennusluokkaan 072 Kerho- ja seurarakennukset.

0712 Kirjastot ja arkistot:

Tilastokeskuksen aineistossa pääkäyttötarkoitukseltaan 0712 Kirjastot ja arkistot -luokassa ovat kirjastorakennukset ja arkistorakennukset samassa kategoriassa. Lähtöaineisto ei mahdollista erottaa kirjastojen ja arkistojen tietoja toisistaan.

Mikäli kirjasto tai arkisto sijaitsee rakennuksessa, jonka pääasiallinen käyttötarkoitus on jokin muu, esimerkiksi koulu tai toimisto (082 Yleissivistävien oppilaitosten rakennukset ja 040 Toimistorakennus), ei tällaisen toimipisteen kirjaston tai arkiston tiloja koskevia lukumäärä- tai laajuustietoja ole erikseen saatavissa. Varsin monet kuntien kirjastoista sijaitsevat jonkin toisen toiminnon (koulut, urheilu- ja liikuntatila, liikerakennus) yhteydessä ja jäävät näin ollen lähtöaineiston perusteella tehtävän tilastollisen aineiston ulkopuolelle.

Valtakunnallisesta kirjastopalvelusta www.kirjastot.fi kirjastotilastot osiosta löytyy Suomen yleisten kirjastojen tilastotietoja vuodesta 1999 lukien. Tilastoaineistossa kohdassa "Toimipisteet" on kohta "Hyötypinta-ala neliömetreinä". Kirjastopalvelun käsitteissä kyseinen kohta on määritelty seuraavasti: "Kirjaston hyötyala (hym²) Hyötyalalla tarkoitetaan kirjastokäytössä olevia tiloja sisäseinien rajoittaman osan mukaisesti. Hyötyalaan ei lasketa teknisiä tiloja (esim. lämpökeskus, ilmanvaihtokonehuoneet ja sähkötekniset tilat), hissejä, tuulikaappeja, portaita, porrashuoneita, käytäviä eikä sellaisia aula- ja eteistiloja, joissa ei ole kirjastotoimintaa. Kirjastokäytössä olevien tilojen hyötyalat lasketaan yhteen."

Tilastointiohje tarkoittaa, että kyseiseen kohtaan on laskettu mukaan kunnan kaikkien kirjastojen tilat ja laajuudet esitetään hyötyaloina. Laajuustiedoista ei ole mahdollista erotella yksittäisiä kirjastorakennuksia ja/tai luokitella kirjastoja sen mukaan sijaitsevatko ne pääkäyttötarkoitukseltaan kirjasto- ja arkisto -luokan rakennuksissa tai muun pääasiallisen käyttötarkoituksen rakennuksissa.

Myös hyötyalan käyttö laajuustietojen määreenä on erittäin poikkeuksellista. Yleensä hyötyalalla kuvataan tilaohjelman tilojen laajuutta. Tilaohjelma laaditaan osana hankesuunnitelmaa, rakentamishankkeen alkuvaiheessa.

0713 Museot ja taidegalleriat:

Tilastokeskuksen aineistossa pääkäyttötarkoitukseltaan 0713 Museot ja taidegalleriat -luokassa ovat museot ja taidegalleriat samassa kategoriassa. Lähtöaineisto ei mahdollista näiden kahden käyttötarkoituksen tietojen erottamista toisistaan.

Mikäli museo muodostuu useasta eri rakennuksesta, käsitellään jokaista rakennusta tilastossa erikseen. Aineiston perusteella ei tästä kategoriasta voida erottaa esimerkiksi kaupallisia taidegallerioita taidemuuseoista.

18.6.2024

072 Seura- ja kerhorakennukset:

Tilastokeskuksen aineistossa pääkäyttötarkoitukseltaan 072 Seura- ja kerhorakennukset -luokassa ovat seurain-, kerho-, nuoriso-, ylioppilas- ja osakuntatalot, seurarakennukset, työväentalot ja henkilökunnan tauko-/sosiaalitarakennukset. Lähtöaineisto ei mahdollista näiden eri käyttötarkoituksen tietojen erottamista toisistaan.

Kotiseutuliiton rekisterissä on 2 600 rakennusta, mutta osa rakennuksista ei ole enää käytössä. Rekisteristä voi myös puuttua rakennuksia. Kotiseutuliitolla on

- sähköinen seurantalojen korjausavustusten käsittelyrekisteri, johon on koottu kaikkien korjausavustusta hakeneista rakennuksista mm. rakennusvuodet sekä omistaja-, sijainti- ja pinta-alatiedot.
- sähköinen seurantalojen energia-avustuksen rekisteri vuodelta 2023, jolloin yleishyödyllisten yhteisöjen oli mahdollista hakea kertaluonteista avustusta seurantalomaisen talon energiakuluihin. Sähköinen käsittelyrekisteri sisältää noin 800 hakemuksen jättäneen rakennuksenrakennusvuosi, omistaja-, sijainti- ja pinta-alatiedot.
- Seurantalot.fi -sivustolla on kohtuullisen suuri määrä seurantalojen rakennustietoja. Tiedot perustuvat ylläpitäjien itse antamiin ja päivittämiin tietoihin mm. rakennusvuosista, omistajista, sijainneista ja pinta-aloista, sen mukaan kuin ylläpitäjät ovat niitä ilmoittaneet.

Johtopäätös:

Tilastoaineiston puutteiden pohjalta voidaan todeta, että Tilastokeskuksen Rakennetun ympäristön lähtöaineiston pohjalta kokonaiskuvan luominen jää puutteelliseksi. Aineiston pohjalta on mahdollista luoda vain yleisen tason kuvaus **tilastossa mukana** olevista rakennuksista.

Samoin aineistoa käsitellessä oli koko ajan läsnä pieni epävarmuus aineiston kattavuudesta ja luotettavuudesta, esimerkiksi Jyväskylän teatterin laajuustiedoissa yli tuhansien neliöiden heitto. Kirjastojen laajuustiedot oli esitetty kirjastotilastossa hyötyaloina (hym²) ja kirjastotilastot pitivät sisällään myös muissa rakennuksissa sijaitsevien kirjastojen laajuustiedot. Hyötyalaa käytetään yleisesti suunnitteluvaiheessa, eikä se ole verrannollinen Tilastokeskuksen aineistossa käytetty kerrosalan (kem²) kanssa.

Tarkoituksena oli tarkastella kulttuurirakennuksia rakennustyypeittäin. Edellä selostettujen lähtöaineistojen haasteellisuuden pohjalta voidaan todeta, että tältä osin tehtävää ei pystytty tyydyttävällä tavalla toteuttamaan. Samassa rakennusluokassa on toisistaan poikkeavia rakennustyyppisiä. Esimerkiksi kirjastot ja arkistot on luokiteltu samaan rakennusluokkaan, samoin museot ja taidegalleriat.

Käytössä olleiden aineistojen perusteella ei ole siten mahdollista luoda tarkkaa käsitystä, kuinka paljon kulttuuritoimijoiden käytössä on Suomessa todellisuudessa tiloja. Ongelma juontaa juurensa rakennusluvan hakuvaiheeseen, jossa hakija ilmoittaa mm. rakennuksen pääkäyttötarkoituksen. Mikäli kulttuuri-tiloja rakennetaan pääkäyttötarkoitukseltaan esimerkiksi koulutilojen yhteyteen, tiloja ei eritellä erikseen, niin että ne tilastoituisivat pääkäyttötarkoituksesta poikkeavaksi tilakokonaisuudeksi.

18.6.2024

Rakennusluvassa ilmoitetut rakennusta kuvaavat tiedot siirtyvät suoraan Tilastokeskukselle. Aineiston perusteella voidaan tarkastella näitä rakennuksia vain pääkäyttötarkoituksen mukaisina kokonaisuuksina. Tietoa esimerkiksi kirjaston tai näyttelytilojen pinta-aloista tai tilojen olemassaolosta ei saada näkyville rakennuksen tiedoista.

8.2 Kulttuurirakennusten määrällinen ja laadullinen tarkastelu

Tilastokeskuksen rakennusluokituksen mukaisia kulttuurirakennuksia on määrällisesti eniten suurempien kaupunkikeskusten maakunnissa, kuten Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa. Väkilukuun suhteutettuna kulttuurirakennuksia on suhteellisesti eniten vähäväkisissä maakunnissa, kuten Pohjanmaalla ja Kainuussa.

Julkisen sektorin toimijat omistavat kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksista reilun neljänneksen. Lisäksi julkisen sektorin toimijoilla voi olla omistuksia muissa kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksissa. Kulttuurirakennusten osalta osuus on hieman suurempi, sillä seura- ja kerhorakennuksista 86 % on muun kuin julkisen sektorin toimijan omistuksessa.

Julkinen omistus vaihtelee kirjastojen (70 %), museoiden ja taidegallerioiden (47 %) sekä teatterien ja musiikki- ja kongressitalojen (45 %) osalta. Maakunnittain tarkasteltuna omistamisessa on jonkin verran vaihtelua. Vähäisintä se on Pohjanmaalla, jossa julkisen sektorin toimija omistaa vain 15 % rakennuksista, kun taas Kainuussa 39 %.

Itsenäisen Suomen aikana merkittävä osa kulttuurirakennuksista on rakennettu vuoden 1980 jälkeen. Myös 1920-luvulla kulttuurirakennuksia rakennettiin suuri määrä. Vuosina 1930–1979 rakennettiin melko vähän kulttuurirakennuksia, keskimäärin noin 90 rakennusta vuosikymmenen aikana. Vuosien 1980–1990 välisenä aikana kulttuurirakennuksia rakennettiin noin 400.

Johtopäätös:

1980-luvulla rakennettiin noin 400 uutta kulttuurirakennusta. Keskimäärin tämä rakennuskanta on suurten peruskorjausten edessä 2020–2040 vuosien aikana. Tämä tarkoittaa keskimäärin 20 peruskorjattavaa rakennusta vuodessa. Yhdistelmänä peruskorjaus ja vähenevä väestö on erittäin haastava kulttuurirakennuksille, joiden peruskorjauksen rahoittamiseen ei välttämättä olla vielä varauduttu. Samoille vuosikymmenille ajoittuu ennustettu väestörakenteen muutos.

Samaan aikaan kasvukeskuksissa on painetta hankkia uusia tiloja ja rakennuksia kulttuuritoiminnan käyttöön. Kun uusia kulttuuritiloja tai -rakennuksia suunnitellaan, tulisi kategorisoiva yhden toiminnan varaan perustuvat kulttuuritilat ja -rakennukset miettiä uudelleen. Tämä tarkoittaa, että käyttäjäryhmien moninaisuus ja kirjo tulisi näkyä tulevien kulttuurirakennusten konseptoinnissa. Tiloja ja rakennuksia ei suunnitella yhden toiminnan varaan, vaan joustaviksi ja muunneltaviksi monitoimirakennuksiksi. Tämä näkemys monikäyttöisistä kulttuurirakennuksista nousi myös haastatteluissa voimakkaasti esille.

18.6.2024

8.3 Määräysten ja ohjeiden tarkastelu

Kulttuurialojen lainsäädännössä on melko niukasti viitteitä kulttuurialan rakennuksista ja niiden ominaisuuksista. Muuta, kuin kokoontumisrakennusten turvallisuutta tai terveellisyyttä ei säädellä juuri lainkaan. Yleiseen turvallisuuteen ja terveellisyyteen liittyviä seikkoja on jonkin verran löydettävissä terveydenhuoltoon liittyvästä lainsäädännöstä, mutta kyse on yleisen tason vaatimuksista.

Kulttuurirakennusten rakentamista säädellään rakentamislilla, kuten muutakin rakentamista. Minkälainen kulttuurirakennus rakennetaan, on rakennushankkeeseen ryhtyvän vastuulla. Rakentamiseen liittyvä lainsäädäntö koskee kaikkia rakennuksia, eikä lainsäädännön tasolla ole annettu eri määräyksiä kulttuurirakennustyyppien rakentamisesta. Rakentamislissa on erikseen annettu määräyksiä kokoontumisrakennusten suunnitteluun ja näitä määräyksiä sovelletaan myös kulttuurirakennusten suunnittelussa. Tätä periaatetta voidaan pitää toimivana.

Tarkemmin rakentamista ohjaavat RT-kortit, jotka toimivat yleisesti rakentamisen ja suunnittelun ohjeistuksena, mutta ne eivät ohjaa erikseen kulttuurirakennusten suunnittelua tai korjaamista. Tämänhetkiset ohjeet käsittelevät hyvin rajatusti kulttuurirakennuksien erityispiirteitä ja ovat tietosisällöltään jatkuvan muutoksen ja päivittämisen kohteena.

Geneeristä rakentamiseen yleisesti liittyvää ohjeistusta on julkaistu laajasti, mutta yksityiskohtaiselle eri kulttuurirakennusten erityispiirteitä huomioivalle ohjeistukselle olisi tarvetta. Kulttuurirakennusten ylläpitoa, teknisen kunnon ja rakennusten arvon määrittelyä tulisi tehdä säännöllisesti. Tämän arvioinnin tueksi tarvitaan ohjeistusta, jota ei tällä hetkellä ole.

Rakennushistorialliset arvot, kiertotalouden huomioiminen ja energiatalous ovat merkittäviä näkökulmia arvoettaessa vanhoja rakennuksia. Näistä lähtökohdista tehtävälle rakennuksen arvon määrittelylle tulee olla käyttökelpoisia ohjeita, jotka auttavat pohdittaessa purkamisen tai korjaamisen välisiä vaihtoehtoja. Erityisesti tarvitaan yksityiskohtaista ja selkeää ohjeistusta **kulttuurirakennusten korjausrakentamiseen**. Tähän liittyvien uusien RT-ohjeiden tulisi käsitellä mm. miten vanhojen kulttuurirakennusten korjaushankkeissa ratkaistaan rakennuksen esteettömyys, paloturvallisuus tai saavutettavuus vastamaan nykyvaatimuksia. Ohjeistuksessa tulisi ottaa kantaa, milloin peruskorjauksen yhteydessä voidaan poiketa nykymääräyksistä tai milloin vanhojen määräysten mukaiset ratkaisut tulee muuttaa.

Kulttuurirakennuksia rakennetaan tai korjataan vuosittain vähän ja kohteet poikkeavat toisistaan merkittävästi. Osa kohteista on myös pieniä kokonaisuuksia. Näiden syiden takia yksittäiseen kulttuurirakennustyyppiin liittyvän ohjeistuksen käyttö olisi vähäistä. Kulttuurirakennushankkeissa sovelletaan olemassa olevia RT-ohjeita, joissa käsitellään hyvinkin yksityiskohtaisesti rakennusten yleisiä suunnitteluperiaatteita. Lisäksi kiinteistöjen elinkaaren suunnitteluun ja hallintaan sekä pitkän tähtäimen korjaussuunnitelman laatimiseen on saatavilla ohjeita, kuten RT 18-10922 Kiinteistön tekniset käyttöiät ja kunnonapitojaksot.

Johtopäätös:

Nykyinen käytäntö, jossa lait ja asetuksen säätävät rakentamista yleisellä tasolla (Rakentamislaki 2025) on toimiva käytäntö. Rakentamisen ja suunnittelun ohjeistus on lainsäädäntöä kevyempää

18.6.2024

ohjausvaikutukseltaan ja mahdollistaa hankekohtaisen soveltamisen myös kulttuurirakennusten osalta. Tarvetta nykytilan muutokselle ei selvityksen aikana ilmennyt.

Kulttuurialojen kanssa yhteistyössä toteutetut kulttuurirakennusten tyyppikohtaiset RT-ohjeet voisivat vastata haastatteluissa esille nousseeseen yhdenmukaisen ohjeistuksen tarpeeseen. Vertailukohtaa kulttuurirakennusten ohjeiden kehittämiseen voisi hakea urheilu- ja liikuntarakennusten ohjeistuksista. OKM myöntää rahoitusta mm. erilaisten urheilu- ja liikuntarakennusten ja -tilojen suunnittelua koskevien julkaisujen toteuttamiseen. Vastaavanlainen julkaisuutoiminta tukisi osaltaan niiden kulttuurirakennusten toteuttamista, jotka jäävät helposti vähemmälle huomiolle.

8.4 Tutkimukset ja opinnäytteet

Kulttuurirakennusten nykytilaselvityksen yhtenä tehtävänä oli kartoittaa viime vuosina kulttuurirakennuksista ja tiloista laadittuja opinnäytteitä. Usein kulttuurirakennus on viiteympäristö, jonka sisällä on tarkasteltu toimintaa, toimintakulttuuria, sosiaalista vuorovaikutusta tai vastaavanlaisia muita tekijöitä. Itse kulttuurirakennus ei selvästi ole kiinnostanut tutkijoita ja opinnäytteiden tekijöitä samalla tavalla kuin rakennuksen sisällä tapahtuva toiminta.

Eri kulttuurirakennuksia koskevia opinnäytteitä on tehty erityisesti kirjastoista ja elokuvateattereista sekä museoista. Arkkitehtuurin puolella diplomitöiden aiheena ovat olleet pääsääntöisesti jonkin kulttuurirakennustyyppin suunnitelman laatiminen ja tutkiminen. Ammattikorkeakoulujen opinnäytteiden kirjo vaihteli eri kulttuurirakennusten käyttäjäkokemusten kokoamisesta rakennuksen teknisen tai teknisten yksityiskohtien

Hannu Tikan (2022) väitöskirjasta voidaan nostaa tämän selvityksen tematiikkaan liittyvä tulos, jonka mukaan julkisen rakentamisen suunnittelunprosessin kaikkiin vaiheisiin liittyy erilaisia vaikeuksia. Tyyppilliseksi, koko suunnittelutiimiä yhdistäväksi haasteeksi hän kuitenkin nimeää projektin puutteelliset lähtötiedot.

Tutkimusten ja opinnäytetöiden kartoituksen yhteydessä havaittiin, että Suomessa on jonkin verran eri kulttuurirakennusten osalta ajassa kiinni olevia ja eri asiantuntijoiden ylläpitämiä blogeja, joissa voitiin käsitellä myös rakennuksiin ja tiloihin liittyviä teemoja.

Johtopäätös:

Yhden toiminnan varaan rakennetun kulttuurirakennuksen tarkastelun sijaan, tulisi opinnäytetöissä tarkastella rakennuksen mahdollisuuksia laajemman toiminnan näkökulmasta. Näkemyksemme mukaan maailma kulttuurirakennusten ympärillä on suuressa muutoksessa: väestörakenne muuttuu, käyttäjäkunta monipuolistuu, käyttäjien tarpeet ja toiveet sirpaloituvat, rakennusten omistajuus monipuolistuu ja monet muut vastaavat muutokset. Muutosta ja tulevaisuuden kulttuurirakennusten konsepteja ja nykyisten soveltuvuutta muuttuvaan käyttötarkoitukseen tulisi tutkia opinnäytetöissä ammattikorkeakouluista väitöskirjoihin.

18.6.2024

8.5 Keskeiset havainnot kyselyistä ja haastatteluista

Korjaus- ja uudisrakentaminen

Kulttuurirakennusten investointitarpeet vaihtelevat suuresti eri puolilla Suomea. Kyselyn tulokset osoittavat, että kulttuurirakennusten korjaustarpeet vaihtelevat merkittävästi eri kunnissa. Noin puolet kunnista kokee peruskorjaustarpeen olevan merkittävä tai melko suuri, kun taas toinen puoli kokee tarpeen olevan vähäinen. Vain 16 % kunnissa ei ollut tällä hetkellä kulttuurirakennusten peruskorjaustarpeita. Isommissa kunnissa, erityisesti yli 20 000 asukkaan kunnissa, korjaustarpeet ovat yleisempiä, joka johtuu myös suuremmasta kulttuurirakennusten määrästä. Lisäksi yksityisistä kulttuuritoimijoista miltei 60 % koki, että toimijan käytössä olevien tilojen peruskorjaustarve on vähintään melko suuri.

Useimmilla kunnilla ei ole suunnitelmia merkittäviin kulttuurirakennusten laajennuksiin tai uudisrakennuksiin seuraavan 10 vuoden aikana. Suurissa kaupungeissa on kuitenkin parhaillaan myös käynnissä merkittäviä investointeja ja uusia hankkeita, kun taas pienemmissä kunnissa keskitytään olemassa olevien rakennusten ylläpitoon. Yleisesti ottaen voidaan ennakoida, että lähitulevaisuudessa rakentamisen pääpaino onkin korjausrakentamisessa. Vanhan rakennuskannan ylläpitämisen lisäksi uusia kulttuuritiloja voidaan hankkia muuttamalla muita tiloja kulttuuritoiminnan käyttöön, mutta kokonaan uusia kulttuurirakennuksia rakennetaan vain harvoja.

Monilla kunnilla ja järjestöillä on merkittäviä taloudellisia haasteita, jotka rajoittavat kulttuurirakennusten investointeja. Taloudellisten resurssien puute pakottaa tekemään kompromisseja, ja monissa kunnissa on priorisoitu varojen käyttöä koulu- ja päiväkotirakennuksiin.

Vastaukset osoittavat, että positiivisia kehityssuuntia ja pyrkimyksiä kohti kestävämpiä ja esteettömämpiä tiloja on nähtävissä. Useissa kunnissa kouluverkon tiivistämisen myötä on suunnitteilla monitoimirakennuksia, joissa esimerkiksi kulttuuritoiminnalle on varattu omia tiloja ja/tai tiloja käytetään yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Vain 16 % kunnista kaikki kulttuuritilat sijaitsivat käyttötarkoitukseltaan kulttuurirakennuksissa. Kirjastot ovat esimerkki tiloista, jotka usein sijoitetaan monitoimitaloihin koulurakennusten yhteyteen.

Seurantalojen korjausavustusta voidaan myöntää vain sellaisille yleishyödyllisten yhteisöjen omistamille, seurantalomaisessa käytössä oleville taloille. Käytännössä 1980-lukua nuorempia taloja ei ole avustettu.

Ohjeistus ja osallistaminen

Vastauksissa nousi esiin, että nykyiset suunnitteluohjeet ovat osin tulkinnanvaraisia, mikä johtaa siihen, että eri kunnilla on omat paikalliset ohjeensa. Selkeä ja yhtenäinen ohjeistus, joka huomioi vanhojen rakennusten erityispiirteet, on joidenkin mielestä tarpeen. Osa haastateltavista odottaa uutta rakennuslakia, jonka toivotaan selkeyttävän nykyisiä epäselvyyksiä, kuten pienten rakennusten luvanvaraisuuden poistumista. Esimerkkinä ohjeistuksen ja käytännön välisestä ristiriidasta on painavien taideteosten sijoittaminen näyttelytilojen rakenteisiin. Se tulisi olla tarkasti ohjeistettua turvallisuuden ja rakenteiden kestävyuden varmistamiseksi.

18.6.2024

Käyttäjien osallistaminen on todettu merkittäväksi tekijäksi onnistuneiden kulttuurirakennusten suunnittelussa ja rakentamisessa. Käyttäjien osallistamiseksi käytetään monia menetelmiä, kuten haastattelut, kokoukset, kyselyt ja asukasillat. Osallistamisen muodot ja laajuus vaihtelevat hankkeen luonteen ja paikallisten tarpeiden mukaan. Osallistamisen merkitys hankkeen onnistumiselle todettiin haastateluissa olevan kiistaton. Käyttäjien osallistaminen voi myös vaikuttaa tilojen käyttöasteeseen ja kustannustehokkuuteen, mikä on tärkeää kulttuuritilojen optimaalisen käytön ja taloudellisten näkökulmien kannalta.

Haastateltavat totesivat, että kestävä kehityksen tavoitteet ovat nousseet merkittävään rooliin kulttuurirakennusten rakennushankkeissa. Kiertotalouden periaatteiden integrointi kulttuurirakennushankkeisiin vaatii kehittämistä, vaikka käsitteenä se on jo laajalti tunnettu. Ekologinen kestävyys korostuu nykyään erityisesti uusien rakennushankkeiden suunnittelussa ja korjaushankkeissa, joissa pyritään parantamaan energiatehokkuutta.

Kulttuurirakennusten rakennushankkeissa sosiaalinen kestävyys toteutuu yhteisön osallistamisen ja tilojen käytön tarpeiden huomioimisen kautta. Esteettömyyden parantaminen on ollut keskeistä monissa peruskorjaushankkeissa.

Taloudellisuus on keskeinen tekijä kulttuurirakennushankkeissa. Taloudellinen kestävyys voi olla haastavaa suurten investointien vuoksi. Budjetin tiukka noudattaminen ja vastuullisuus ovat kuitenkin haastateltavien mukaan tärkeitä tavoitteita.

Avustusjärjestelmästä ei noussut esiin merkittäviä kehittämistarpeita. Haastateltavat totesivat, että yhteys OKM:n virkamieheen on olemassa ja tietoa on saatavilla. Avustusten pienentyminen koettiin suurimpana haasteena.

Johtopäätös:

Ekologiset tavoitteet näkyivät varsin monen haasteltavan vastauksissa positiivisesti. Riippumatta haastateltavan taustasta (kunnan kulttuuritoimen edustaja, teknisen puolen edustaja, jne.), haastateltavat totesivat ekologisten ja sosiaalisten tavoitteiden olevan osa omia kulttuurirakennushankkeitaan.

8.6 Lopuksi

Selvityksen tehtävänä oli luoda katsaus kulttuurirakennusten ja tilojen nykytilaan. Olennainen kysymys on, mikä on kulttuurirakennus tai mikä tekee rakennuksesta kulttuurirakennuksen?

Tilastointitapa jättää tilastoinnin ulkopuolelle merkittävän osan kulttuuritoiminnassa olevista tiloista. Rakennukset, jotka ovat rakennusluokituksessa luokiteltu muun pääkäyttötarkoituksen mukaisesti esimerkiksi yleissivistäväksi oppilaitokseksi, voivat olla alueellisesti merkittäviä kulttuuritiloja tai rakennuksia. Koulujen salit toimivat usein teatteri- ja konserttitiloina, elokuvateattereina ja taidenäyttelytiloina.

Omaan rakennusluokkaansa kuuluvat seura- ja kerhorakennukset rajauksen perusteella jäävät tarkastelun ulkopuolelle, mikäli tarkastelu kohdistetaan kulttuurirakennusten rakennusluokkaan. Useimmat seura- ja kerhorakennukset ovat kuitenkin keskeisiä matalan kynnyksen kulttuuritiloja.

18.6.2024

Havaintomme on, että tilastointi kategorisoi eri rakennuksia ja johtaa helposti ajattelemaan, että rakennuksella on vain yksi käyttötapa. Rakennusten muuttuvan toimintaympäristön takia niitä tulisi tarkastella monista näkökulmista. On tunnistettava, mitä kaikkia mahdollisuuksia rakennus voisi tarjota eri kulttuuritoimijoille ja -käyttäjille kuin se mihin käyttötarkoitukseen rakennus on alun perin suunniteltu ja mikä on ollut sen alkuperäinen pääkäyttötarkoitus. Voiko toiseen kulttuurikäyttöön suunniteltu rakennus toimia jonkun toisen kulttuuritoiminnan rakennuksena?

Tilastoinnin ulkopuolelle näyttäisi jäävän väliaikaiset tilat ja rakennelmat, jotka on pystytetty jonkin tapahtuman yhteyteen. Näitä ovat esimerkiksi suuret telttarakennukset, katokset ja esiintymislavat. Nämä voivat olla ison kulttuuritapahtuman ja -toiminnan keskipisteitä.

Haastatteluissa korostettiin rakennusten monikäyttöisyyttä ja ekologisuuutta. Väestörakenteen muutos tyhjentää toisia kulttuurirakennuksia ja toisaalla kulttuuripalvelujen tarve kasvaa. Väestörakenteen muutokset voivat aiheuttaa yllätyksiä kulttuurirakennusten käytölle ja alueelliselle tarpeelle. Esimerkiksi maahanmuuttajat ovat ryhmä, joka saattaa muuttaa merkittävästi tapaa käyttää kulttuurirakennuksia. Kulttuurirakennusten kehittämisessä tulee ottaa tulevaisuudessa aiempaa voimakkaammin huomioon rakennusten uudet käyttäjäryhmät.

Kulttuurirakennuksia ovat historiallisesti arvokkaat uniikkirakennukset, kuten kansallisteatteri tai Turun linna, oman paikkakuntansa kiistattomat merkkirakennukset, kuten Kuhmotalo tai Seinäjoen kirjastot ja arkkitehtonisia erityispiirteitä omaavat rakennuksia, kuten kirkot; tällaisten kulttuurirakennusten erityislaatuisuus luo omat vaatimuksensa niin ylläpidolle kuin korjaamiselle ja ne tulee toteuttaa rakennuksen erityispiirteet huomioiden.

8.7 Jatkotoimenpiteet

Jatkotoimenpiteiksi esitämme seuraavaa:

- Lähivuosien väestörakenteen muutoksiin varaudutaan ja kulttuurirakennusten monikäyttöisyyttä tarkastellaan aiempaa laiveammalla näkökulmalla. Kulttuurirakennusten kehittämisessä tulee ottaa tulevaisuudessa aiempaa voimakkaammin huomioon rakennusten uudet käyttäjäryhmät.
- Kulttuurirakennusten ja -tilojen ylläpitoa ja suunnittelua koskevaa tutkimusta ja opinnäytetöiden toteuttamista tulee lisätä.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee arvioida, tulisiko ministeriön tuottaa itsenäisesti ja yhteistyössä Rakennustiedon kanssa vastaavanlaisia kulttuurirakennusten suunnittelua, rakentamista tai ylläpitoa koskevia ohjeita ja julkaisuja, millaisia ministeriö on urheilu- ja liikuntarakennusten osalta jo 1980-luvulta lähtien toteuttanut.
- Kulttuurirakennusten omistajien tulee selvittää, mitä toimenpiteitä vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen tarkoittaa nykyisille ja tuleville kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksille.

18.6.2024

- Jotta kulttuurirakennukset nousevat kuntien investointilistoille, tulee kulttuurirakennuksen omistajan (kunnan) laatia pitkántähtäimen kunnossapito- ja rahoitussuunnitelma eli PTS omista kulttuurirakennuksistaan.
- Kulttuurirakennusten rakentamisen julkinen rahoitus tulee turvata.
- Aiemmin selostetut kulttuurirakennuksien tilastoinnin puutteet tulee korjata.
- Rakennuslupavaiheen rakennuksen tilastoinnin kattavuutta ja tarkkuutta tulee kehittää. Tilastoitaviin asioihin tulee lisätä, mitä muita tiloja rakennuksessa sijaitsee pääkäyttötarkoituksen tilojen lisäksi.
- Toisistaan merkittävästi poikkeavista kulttuurirakennusten rakennustyypeistä ei tule tehdä yleispäteviä kulttuurirakennuksia koskevia johtopäätöksiä. Kulttuurirakennustyyppiä tulee tarkastella omina kokonaisuuksinaan kulttuurirakennusten alaluokkien määrällisen epäsuhdan ja toisistaan poikkeavan laadullisen luonteen takia. Esimerkiksi kirjastot ja arkistot sekä museot ja taidegalleriat muodostavat 81 prosenttia kulttuurirakennusten pääluokkaan kuuluvista rakennuksista ja nämä rakennustyypit poikkeavat merkittävästi toisistaan, mutta myös esimerkiksi teatteri-, musiikki- ja kongressitaloista.

18.6.2024

Lähteet

Gröndahl Laura: Katsojan paikka teatteritilassa: Teatterintutkimuksen seuran yhdeksäs vuosikirja Näyttämö ja tutkimus -julkaisusarjassa otsikolla Esitys, katsoja ja läsnäolo. Julkaistu: 2023-03-08

Miettinen, Jukka O. & Boehm, Jukka von & Gröndahl, Laura. 2021. Esityspaikka – näyttämön muotoja ja historiaa, Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 73. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, Helsinki.

Paavolainen, Pentti. Suomen teatterihistoria. Helsinki: Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 53. <https://disco.teak.fi/teatteri/>

Teatterikesän talokeskustelu. Suunnitteluvirheet – stop jo nyt!” Teatteri 12/1974, 6.9.1974, 6

Uudet teatterirakennukset. Turun teatteritalo Kalervo Nissilän silmin. Työskentelytilojen ahtaus pahin epäkohta.” Teatteri 2/1964, 24.1.1964, 4

Witicka, Jack. 1989. ”Ei tila vaan ihmiset” kirjassa Teatteri tilassa, toimittaneet Hanna-Leena Helavuori & Aili Peurala, Helsinki: Teatterimuseo, 10–13.

Worthen, William B. 2005 (1992). ”Moderni draama ja teatterin retoriikka” kirjassa Teatterin ja historian tutkiminen, toimittanut Pirkko Koski. Helsinki: Like, 150–167.

Keskeiset lait ja asetukset:

Laki esittävän taiteen edistämisestä 1082/2020.

Laki Kansallisesta audiovisuaalisesta instituutista 28.12.2007/1434.

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019.

Laki laajarunkoisten rakennusten rakenteellisen turvallisuuden arvioinnista 300/2015.

Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132.

Museolaki 314/2019.

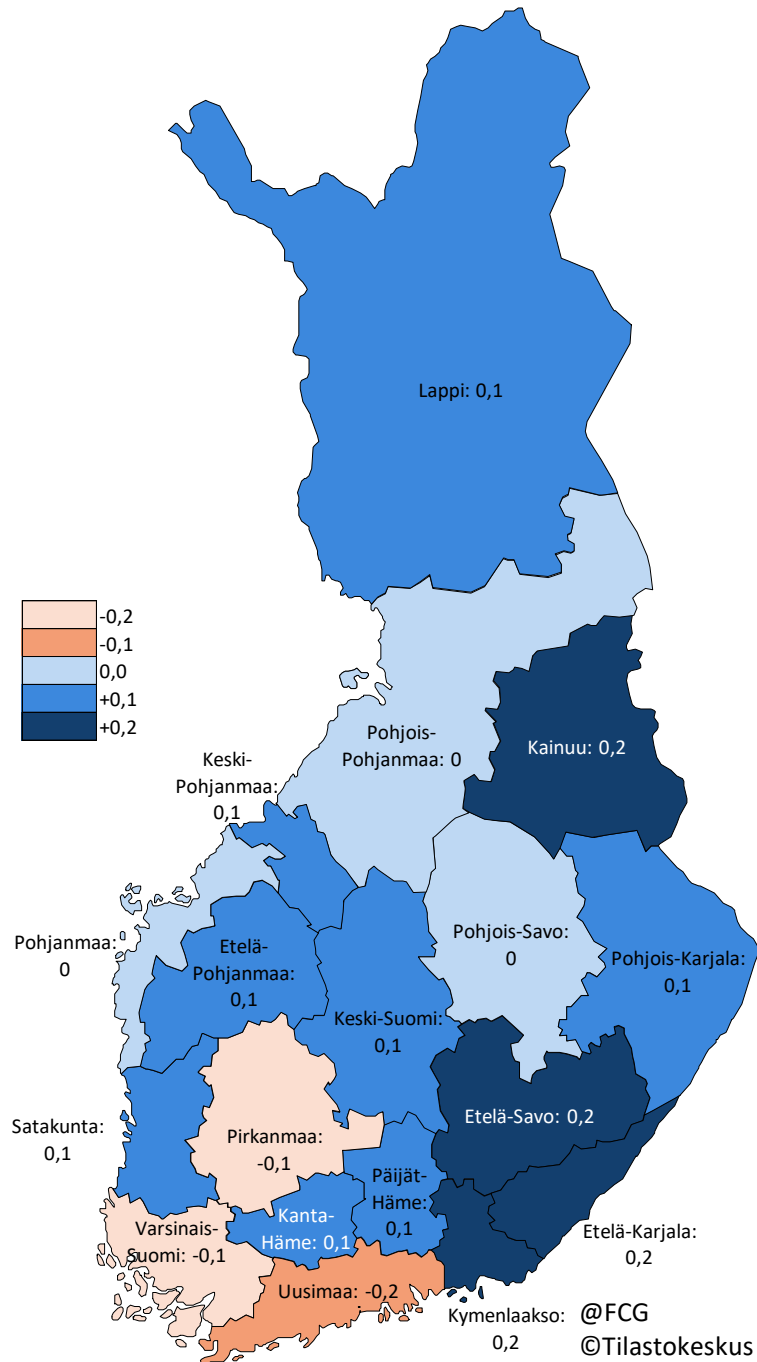
Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738.

Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus- ja terveystaakimuksesta 18.6.2003/577.

18.6.2024

Liite 1 Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten väestön suhteutetun määrän (rakennuksia 1000 asukasta kohden) muutos vuoteen 2040 mennessä Tilastokeskuksen vuoden 2021 väestöennusteen perusteella (Tilastokeskus 2021)

18.6.2024

*Liite 2 Nostoja kulttuuritoimintaan liittyvästä lainsäädännöstä***Laki kuntien kulttuuritoiminnasta**

Kunnan kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jolla kunta edistää kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä. Kunnan tulee tämän lain mukaisia tehtäviä ja niihin liittyviä palveluita järjestäessään ottaa huomioon paikalliset olosuhteet ja voimavarat sekä eri väestöryhmien tarpeet.

Kunta voi järjestää kulttuuritoiminnan itse taikka yhteistyössä toisten kuntien kanssa tai muulla tavoin. Kuntien kulttuuritoiminnan järjestämisessä tulee olla riittävää ja monipuolista asiantuntijaosaamista.

Kunnan tulee kulttuuritoimintaa järjestäessään ottaa huomioon toiminta, joka perustuu yleisistä kirjastoista annettuun lakiin, taiteen perusopetuksesta annettuun lakiin, museolakiin, teatteri- ja orkesterilakiin (korvattu uudella lailla ks. kohta 3.2.7.) ja vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin.

Tämän lain tavoitteena on: 1) tukea ihmisten mahdollisuuksia luovaan ilmaisuun ja toimintaan sekä kulttuurin ja taiteen tekemiseen ja kokemiseen, 2) edistää kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja osallistumista kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen, 3) vahvistaa väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin ja taiteen keinoin ja 4) luoda edellytyksiä paikallisen ja alueellisen elinvoiman kehittymiselle ja sitä tukevalle luovalle toiminnalle kulttuurin ja taiteen keinoin

Tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtina ovat demokratia, asukaslähtöisyys, tasa-arvo, kestävä kehitys sekä kulttuurinen moninaisuus ja vuoropuhelu.

Museolaki

Museotoiminnan tavoitteena on ylläpitää ja lisätä kansalaisten tietoutta kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään.

Museoiden tulee harjoittaa ja edistää alan tutkimusta, opetusta ja tiedonvälitystä tallentamalla, tutkimalla, säilyttämällä ja asettamalla näytteille esineitä ja muuta aineistoa ihmisestä ja hänen ympäristöstään. Museotoimintaa varten myönnetään valtionosuutta käyttökustannuksiin

Laki yleisistä kirjastoista

Yleisten kirjastojen valtakunnallista kehittämistehtävää hoitaa Helsingin kaupunginkirjasto. Toimialueena on koko maa.

Yleisten kirjastojen alueellista kehittämistehtävää hoitavat seuraavat yleiset kirjastot: 1) Joensuun kaupunginkirjasto, toimialueena Pohjois-Karjalan kunnat; 2) Kuopion kaupunginkirjasto, toimialueena Etelä-Savon ja Pohjois-Savon kunnat; 3) Lahden kaupunginkirjasto, toimialueena Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan kunnat; 4) Oulun kaupunginkirjasto, toimialueena Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun kunnat; 5) Porvoon kaupunginkirjasto, toimialueena Uudenmaan kunnat; 6) Rovaniemen kaupunginkirjasto, toimialueena Lapin kunnat; 7) Tampereen kaupunginkirjasto, toimialueena Pirkanmaan ja Keski-Suomen kunnat; 8) Turun kaupunginkirjasto, toimialueena Varsinais-Suomen ja Satakunnan kunnat; 9) Vaasan kaupunginkirjasto, toimialueena Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan kunnat.

Yleinen kirjasto voi tässä laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi toimia yhteistyössä viranomaisten, kirjastoalan toimijoiden, päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten sekä muiden yhteisöjen kanssa.

18.6.2024

Laki esittävän taiteen edistämisestä

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää valtionosuutta esittävän taiteen toimintayksiköiden käyttökustannuksiin. Esittävällä *taiteella* tarkoitetaan tässä laissa yleisölle suunnattua teatteri-, sirkus- ja tanssitaiteen, musiikin ja muuta tietyssä hetkessä tapahtuvaa elävää taiteellista esitystoimintaa.

Tämän lain tavoitteena on edistää: 1) korkeatasoista ja ammattimaista esittävää taidetta; 2) väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen; 3) hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta.

Edellytyksenä toimintayksikön hyväksymiselle valtionosuuteen oikeutetuksi on, että:

- 1) toimintayksikön toiminta on ammattimaista ja vakinaista ja se harjoittaa säännöllistä ja ympäri- vuotista esitystoimintaa;
- 2) toimintayksikön toimintaa johtava henkilö on päätoiminen ja hänellä on tehtävään soveltuva koulutus, riittävä perehtyneisyys tehtäväänsä ja käytännössä osoitettu johtamistaito;
- 3) toimintayksikön taiteellista toimintaa johtaa henkilö, jolla on tehtävään soveltuva koulutus tai riittävä perehtyneisyys tehtäväänsä;
- 4) toimintayksiköllä on riittävä määrä muuta alan ammatillista henkilöstöä;
- 5) toimintayksikön ylläpitäjänä on kunta tai kuntayhtymä taikka sellainen yksityinen rekisteröity yhteisö tai säätiö, jonka sääntömääräisiin tehtäviin kuuluu esittävän taiteen esitystoiminnan harjoittaminen tai esittävän taiteen toimintayksikön ylläpitäminen;
- 6) toiminnalle on riittävät taloudelliset edellytykset;
- 7) toiminnan tarkoituksena ei ole taloudellisen voiton tavoittelemine;
- 8) toimintayksiköllä on monivuotinen tavoitteita, toimintaa ja taloutta koskeva suunnitelma

Esittävän taiteen toimintayksiköiden käyttökustannuksiin myönnettävän valtionosuuden tavoitteena on taiteellisista lähtökohdista edistää esittävän taiteen monimuotoisuutta ja kulttuurista moninaisuutta sekä esittävän taiteen palvelujen valtakunnallista ja alueellista saatavuutta ja saavutettavuutta eri väestöryhmille.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi peruuttaa esittävän taiteen toimintayksikön hyväksymisen valtionosuuteen oikeutetuksi, jos toimintayksikkö ei enää täytä säädettyjä edellytyksiä.

18.6.2024

Liite 3 Yhteenvedo tutkimuksista, selvityksistä ja opinnäytetöistä

POIMINTOJA OPINNÄYTEISTÄ JA TUTKIMUKSISTA				LIITE 3.
Hakusanoja mm. kulttuuriraken*, teatter*, musiikkitalo*, kongressitalo*, elokuvateatter*, kirjastoraken*, museo*, museoraken*, näyttelyhalli,				
OPPIKIRJA	Tekijä (tekijät)	Vuosi	Oppilaitos	Linkki
Esityspaikka: näyttämön muotoja ja historiaa	Miettinen, Jukka O.; Boehm, Jukka von; Gröndahl, Laura	2021	Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-046-1
VÄITÖSKIRJA	Tekijä (tekijät)	Vuosi	Oppilaitos	Linkki
Julkisten rakennusten suunnitteluprosessit ja niiden haasteet	Tikka Hannu	2022	Aalto-yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-64-0976-4
The building that disappeared : The Viipuri Library by Alvar Aalto	Berger Laura	2018	Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, arkkitehtuurin laitos	https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/123456789/34027/1/isbn9789526080734.pdf
Skenaarioita maaseudun palveluista. Kaupat, kirjastot, pankit ja postit historiasta tulevaisuuksiin	Lehtonen Jussi	2016	Turun yliopisto, Humanistinen tiedekunta	https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6600-4
PRO GRADU	Tekijä (tekijät)	Vuosi	Oppilaitos	Linkki
Firenze museo	Keramaa, Joel	2022	Tampere University	https://trepo.tuni.fi/handle/10024/143253
Museosuunnitelma: Suunnitelma Museorakennuksesta Kivi-Poriin	Halme Joni	2020	Tampereen yliopisto, Arkkitehtuu	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202008196564
Täydennysrakentaminen historiallisessa ympäristössä: Uudisrakentamisen ja paikan välisiä pohdintoja Turussa, Lundissa ja Ribessä	Riihelä Juha	2020	Tampereen yliopisto, Arkkitehtuurin tutkinto-ohjelma	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202008196562
Satakunnan museon peruskorjaus ja laajennus	Tervonen Tuomas	2020	Tampereen yliopisto, Rakennetun ympäristön tiedekunta	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202004294667
3 - 5 -vuotiaiden lasten kuuleminen kunnassa: tapaustutkimus lasten osallistumisesta kirjastorakennuksen suunnitteluun taidelähtöisin menetelmin	Puro, Marjo	2019	Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201908263018
Viiyyn vielä vartin : Haapajärven kirjasto- ja kulttuuritalon mennyt ja tuleva	Väätäinen, Maria	2020	Tampereen yliopisto, Arkkitehtuurin tutkinto-ohjelma	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202004273886
Monikulttuurinen kirjasto - Raili ja Reima Pietilän suunnitteleman Hervannan kirjaston kehityssuunnitelma	Ala-Uotila Sari	2019	Tampereen yliopisto, Arkkitehtuuri Rakennetun ympäristön tiedekunta	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tty-201905101573
Kansanomaista rakennustaidetta Pohjanmaalla: representaationa Väinöntalon rakennuskanta	Paalanen Mikko	2018	Jyväskylän yliopisto, Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos	http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201806063037
Maakuntamuseoiden kokoelmatilat ja maakunnallinen kokoelmayhteistyö vuonna 2016	Kataja Jaana	2017	Jyväskylän Yliopisto Musiikin, taiteen ja kulttuurintutkimuksen laitos Museologia	www.urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201703081598
Taloton taidemuseo: Lahden museo- ja taidelautakunnan taidemuseorakennusta käsittelevät puheenvuorot 1950-1982	Korhonen Susanna	2016	Jyväskylän yliopisto, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos	http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201607033458
Mediakasvatusta kirjastossa - Satumainen mediamatka	Helminen Milla	2016	Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö	https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201609022206
Kirjasto mediakasvatuksen kolmantena tilana	Sallmén Pirjo	2016	Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö	https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201609022205
Alvar Aallon museosuunnitelmat 1928–1958	Malmisalo-Lensu, Anna-Maija	2015	Jyväskylän yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos	www.urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201510193414

18.6.2024

DIPLOMITYÖ	Tekijä (tekijät)	Vuosi	Oppilaitos	Linkki
Kirjasto ja kunnanvirasto lihin	Hietala Johanna	2023	Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin tiedekunta	http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-202306192636
Nykykaisten elokuvateatterien akustiikkasuunnittelu	Ossi Sereda	2022	Tampereen Yliopisto, rakennetun ympäristön tiedekunta	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202205044333
Helsingin Musiikkitalon energiatehokkuus	Lahti Niko	2022	Vaasan yliopisto, Tekniikan ja innovaatiojohtamisen yksikkö	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022042029764
Suomen sisällissotamuseo	Wäre Matti	2020	Aalto-yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-202003152528
Louheatar – museorakennus myyttisenä matkana	Kiuttu Kaisa	2019	Aalto-yliopisto, arkkitehtuurin laitos	https://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201910135738
Kansallismuseon lisärakennus	Salmi Sanni	2019	Tampereen yliopisto, Rakennetun ympäristön tiedekunta	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201910294183
Valoateljee – galleriarakennus Albert Edelfeltin ateljeemuseolle	Wiikinkoski Meri	2018	Aalto-yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201803131702
Kolme tilaa musiikille	Suorsa Henri	2018	Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin tiedekunta	http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201805311970
Kirjasto kohtaamispaikkana: kuinka arkkitehtuuri voi tukea myöhäismodernia yhteisöllisyyttä kirjastossa	Rauhala Tatu	2016	Tampereen yliopisto, Talouden ja rakentamisen tiedekunta	https://urn.fi/URN:NBN:fi:tyy-201604073780
Tapiolan uusi teatteritalo Pluto	Salminen Lauri	2015	Aalto-yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201511205111
AMK-opinnäytetyö	Tekijä (tekijät)	Vuosi	Oppilaitos	Linkki
Elokuvateatterin uusi konsepti: tilallinen, tarinallinen ja graafinen konseptiluonnos	Lassila Juha	2023	LAB-ammattikorkeakoulu, Muotoilu	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202305108992
Perniön kirjasto	Tiikasalo Elisa	2022	LAB-ammattikorkeakoulu, Muotoilu	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022061518026
Florinin huvimajan ranskalainen panoraamatapetti Seurasaaaren ulkomuseossa: tapetin konservointi ja säilyttämisen turvaaminen.	Kymäläinen, Anna-Maria; Théodore, Sara	2022	Metropolia Ammattikorkeakoulu Konservattori YAMK Konservoinnin tutkinto-ohjelma (YAMK)	https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202205077815
Kirjaston tulevaisuus, tulevaisuuden kirjasto: kirjasto Kalasatamaan	Norrbäck Sanni	2022	Metropolia, Rakennusarkkitehtuuri	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022060214479
Salon kaupungin arkistotilahanke	Kiprianoff Päivi	2021	Turun ammattikorkeakoulu; Liiketalous, hallinto ja markkinointi	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202104124612
Kulttuurirakennuksen auditorion olosuhdeselvitys ja korjaussuunnittelu	Vierimaa Hermanni	2021	Metropolia, Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202102102113
Elokuvateatterin perustaminen ja palveluiden ideointi palvelumuotoilun keinoin	Elina Kangas	2019	Satakunnan ammattikorkeakoulu SAMK	https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/161477/kangas_elina.pdf?sequence=2&isAllowed=y
Elokuvateatterin perustaminen ja palveluiden ideointi palvelumuotoilun keinoin	Kangas Elina	2019	Satakunnan ammattikorkeakoulu, Liiketalous	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201903173260
Koto - Klaukkalan uusi kirjasto	Kauppi Annika	2019	Metropolia, Rakennusarkkitehtuuri	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019051710409
DWG-betonirakennetyyppikirjasto	Supperi Otso-Lari	2019	Savonia-ammattikorkeakoulu, Tekniikka ja liikenne	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019053113665
Museorakennusten konservointiperiaatteiden muuttuminen 1960-luvulta 2010-luvulle - tutkimuskohteena Yli-Lauroselan talomuseo	Lehtimäki Anni	2017	Metropolia Ammattikorkeakoulu Konservattori (ylempi AMK) Konservoinnin koulutusohjelma	https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017083014647
Teatterin näyttämö teknisen henkilökunnan työpaikkana	Pajunen Arto	2013	Metropolia, Esitys- ja teatteritekniikka	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305179135
Kino 2.0: vanhan ajan Hollywood glamour nykyajan saavutettavassa elokuvateatterissa	Lönnqvist Vera	2015	Lahden ammattikorkeakoulu, Muotoilu	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201505137958
Elokuvateatterin Kinolinnan laajennuksen sähkösuunnitelmat	Outinen Hannu-Pekka	2014	Mikkelin ammattikorkeakoulu, Sähkötekniikka	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201402182406
Julkinen tila lapselle: Sisustussuunnitelma Bron kirjaston lastenosastolle	Saarento Pipsa	2013	Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, Muotoilu	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305077042
Tilaa stagelle ja makerspacelle: Kirjastotilojen muutoksia 1980-luvulta nykypäiviin	Leskinen Marja	2011	Oulun ammattikorkeakoulu, Informaatioteknologia	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201703283824
Pisteet Musiikkitalolle: Helsingin Musiikkitalon esteettömyyskartoitus näkövammaisen asiakkaan kannalta	Taskinen Venla; Tolvanen Heidi; Ylätaalo Jaana	2011	Metropolia, Optometria	http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011111514564

18.6.2024

Liite 4 Selvityksessä haastatellut henkilöt

Arkkitehtitoimisto Freese Oy, arkkitehti Simo Freese
Etelä-Suomen aluehallintovirasto, ylitarkastaja Kristiina Kontiainen
Ilmailumuseo, toimitusjohtaja Pia Illikainen
Jyväskylän kaupunki, kiinteistöjohtaja Tuomas Kuronen
Jyväskylän kaupunki, toimialajohtaja Hannu Kantonen
Kotiseutuliitto, rakennustutkija Jari Heiskanen
Kotiseutuliitto, toiminnanjohtaja Teppo Ylitalo
Kuopion kaupunki, toimitilajohtaja Hannu Väänänen
Lahden kaupunki, sivistysjohtaja Tiina Granqvist
Mänttä-Vilppulan kunta, kulttuuripäällikkö Antti Korkka
Senaatti-kiinteistöt, toimialajohtaja Riitta Juutilainen
Suomen teatterit ry, toimitusjohtaja Kaisa Paavolainen
Tampereen kaupunki, suunnittelupäällikkö Mikko Alinniemi
Turun kaupunki, kulttuurijohtaja Anu Laitela
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes), ylitarkastaja Jaakko Leinonen